

KULTÚRA

ROČNÍK XII. – č. 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. JÚLA 2009

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00 €

Katolícka Cirkev na európske alebo umiestnila tri mužské a tri ženské ochranné hviezdy. Majú mystickú silu ochraňovať svojich čitateľov a ázijský polostrov - EURÓPU. Lodivodi Cirkvi vedeli, čo robia. Európa začala byť ohrozovaná postupne Hunmi, Avarmi, Mongolmi, Turkami, Napoleonom, Hitlerom a Stalinom. Po samoliquidácii poslednej ideológie si najmä stredná Európa vydýchla. No za necelé 2-3 roky si inteligentní StredoEurópania uvedomili, že sú nanovo zazipsovani, poviazaní do nového chomúta. Orwel, ktorý zažil pokus urobiť zo Španielska odbočku ZSSR, videl do srdca tejto ideológie. Preto ju aj popísal. A orwelovská „technológia“ sa na nás sype nielen v oblasti kapitálu, ale najmä denne v rozhlase, televízii, v tlači a najnovšie z internetu. Nik nepredvídal, že národy strednej Európy postihne takéto jarmo odnárodňovania a ateizácie. Ján Pavol II. sa rozhodol k prvému rekatolizátorovi Európy zo starého ariánstva - Benediktovi medzi germánskymi a románskymi národmi pri-

Tri hviezdy...

ANTON SEMEŠ

pojít aj rekatolizátorov slovanskej časti Európy. Rozmer od Atlantiku po Ural má svoje racionálne jadro. V ňom sa musia postupne roztopiť všetky medzislovanské antagonizmy. A o tom bolo jeho slávne: Nebojte sa.

Keď sa Rastislav dostal ako rukojemník na nemecký kráľovský dvor, dobre sa tam porozhliadol a nasával duch strategickej diplomacie. Pochopil osud staroslovenských kmeňov na Morave a na starom Slovensku. Vedel, že aj on je zarátaný medzi tých, ktorí majú raz vládnuť ako pronemeckí sateliti. Bol „učennivý“, a preto si ho vybrali na staroslovenský kniežací trón. No medzi vladykami si vyhladol múdre hlavy, ktoré toto nemecké ohrozenie zažívali v jednotlivých vojenských zrážkach. Len s ich podporou - súhlasom mohol poslať do Ríma posolstvo so žiadosťou o misionárskeho biskupa a učiteľa. Stará Morava a staré Slovensko od prvých storočí patrili pod rímsku jurisdikciu. Rimania obsadili v bojoch so zadunajskými staroslovanskými kmeňmi všetky územia až po Viedeň. A Blatenské jazero si do máp zaznačili ako Pleso (Pelsos). Len staroslovenské kmene pod vládou súevských Kvádov (podobne podrobení predkovia Slovincov a Slavóncov medzi Drávou a Sávou) si osvojili latinské mesiace, podobne kresťanský názov na chrám - kostel a vyše 250 kultúrnych slov z latinčiny (múr, murár atď.). A my ako potomkovia so všetkou vážnosťou berme apologetické slová, adresované do Ríma, po zatknutí arcibiskupa Metoda: „Veď naši otcovia prijali vieru od sv. Petra“. To je pre Slovákov svedectvo neotrasiteľné, lebo ich predkovia sem prišli s ostatnými IndoEurópanmi na počiatku mladšej doby kamennej (Pierre Theihard de Chardin). Herderova hypotéza o príchode našich predkov do Podunajska patrí už na smetisko.

Ladislav Schovanec: Svätí Cyril a Metod

Rastislav v Ríme nepochodil, lebo požadovaného muža tam nemali. Po dohode s Rómom sa obrátil na Carihrad. A tam takého biskupa a učiteľa mali. Boli nimi solúnski bratia Konštantín (Cyril) a Metod. S Rastislavom sa dohodli na zriadení teologickej školy a vychovaní potrebného dorastu pre budúce biskupstvo podriadené Rímu. Po „troch rokoch“ idú do jurisdikčného centra „vydať počet zo svojej misie“: dať si ju schváliť, potvrdiť preklady do národnej reči a dať svätiti svojich učeníkov. A nezabudnime na fakt, ktorý nemal predchodcu ani nasledovateľov: Konštantín si za odmenu vyžiadaval 900 vojnových zajatcov z „Nemiec“ a prepustil ich na slobodu! Navyše Mikuláš isto vedel o skončení tejto misie, lebo Konštantína a Metoda predchádzal chýr, že prinášajú relikvie sv. Klimenta pápeža, rímskeho rodáka. Veď bazilika zasvätená Klimentovi už 400 rokov stála bez jeho ostatkov. Celý Rím im vyšiel v ústrety ako anjelom poslaným z neba. Preto Konštantín s Metodom mali veľkú nádej, že v Ríme dosiahnu všetko: domá-

ceho biskupa pre Moravu, pripojenie priamo pod Rím a nových kňazov a diakonov. Nemohli predvídať prekážky, ktoré spôsobili, že sa ich pobyt v Ríme pretiahol a že vodca misie ochoriel. Po prijatí „veľkej mnišskej schémy“ Konštantín prijal meno Kyrillos. Na Morave to pohotovo pretvorili na „panáček“. Podobne sa stalo s menom Dominik (Kýrios, Kyrillos - Dominus, Domicus). Carihrad na misiu vedúceho vybavil Metoda menovaním za cisárskeho exarchu a vysvätili ho za biskupa. Preto na smrteľnej posteli v rozlúčkovej modlitbe o tom svedčí slovami: „Stádo, ktoré si mi, Bože, zveril, Ti vraciam späť“. Toto (grex fidelium) sa zveruje len biskupovi, a nie kňazovi. Dokladá o tom staré Dekretálne právo.

Zásahom blatenského Koceľa začalo kresťanstvo svoj víťazný pochod do srdca Európy. Keď však došlo k wikingovskej zmene, víťazný postup prekročil Dunaj blízko Belehradu, a tak sa grécka liturgia (nie byzantská) s cirkevno-slovenským jazykom rozšírila po slovanskom Balkáne. (Pokračovanie na 2. strane)

Niekedy si kladiem otázku, kto vlastne v Slovenskej republike vládne a načo sú vlastne voľby. V zrkadlení súvislostí, ktoré sa zavše úplne obnažujú, aby sa zasa schovali pod trblietavý povrch, sa mi neraz vidí čestnejšie, ak dominátor otvorene vyloží karty na stôl a prizná: nie ste slobodní, toto tu nie je demokracia, darmo volíte, vaši kandidáti aj tak budú konať to, čo požadujeme my, nie čo si sami predstavovali vo volebných programoch, na základe ktorých získali mandát vládnúť. A veru čestnejšie by bolo podobné priznanie aj od tých, ktorí naoko vládnu, že veru nie, nežijeme v slobodnom priestore, národy si nevolia predstaviteľov, aby sa vyvíjali v súlade s väčšinou mienkou, ale žijú len v akomsi protektoráte. Uchádzame sa vo voľbách o vašu dôveru, ale dopredu vám hovoríme, nebudeme vládnuť my, alebo len limitovane, v skutočnosti budeme musieť plniť to a to, aby sme zachovali mier.

Kto vládne

TEODOR KRIŽKA

Kedysi sa odvádzali dane dobrovoľne, alebo si ich prišli zobrať násilím, preto mali názov „berne“, ale aspoň sa toto výpalné neoznačovalo za vrchol demokracie. No dnes sú národy a štáty poviazané priehľadnou pavučinou navonok deklarovanej slobody, ktorej jánusovská tvár má podobu viac či menej maskovaného diktátu. Ministri zahraničných vecí nás so stoickým úsmevom na tvári zhovievavo ubezpečujú každým stanoviskom, že slušní ľudia predsa ani nemôžu myslieť inak, ako si to vyžaduje mienka dominátora. A tak sme sa „dobrovoľne“ stali členmi EÚ, „dobrovoľne“ sme odhlasovali Lisabonskú zmluvu, „dobrovoľne“ máme euro miesto koruny, kedysi sme „dobrovoľne“ súhlasili s bombardovaním Belehradu, „dobrovoľne“ posielame vojakov do mierových misií, „dobrovoľne“ chválime tých a „dobrovoľne“ haníme tamtych, „dobrovoľne“ si volíme vlastných predstaviteľov, ktorí „dobrovoľne“ myslia a konajú to, čo sa od nich požaduje odinakiaľ ako od vlastného voliča. A od volieb k voľbám sa na kandidátky politických strán dostáva čoraz menej osobností, ktoré by to s deklarovanými predsavzatiami mysleli ozaj vážne.

A potom sa čudujeme, že k volebným urnám príde až osemnásť-devätnásť percent oprávnených voličov.

Devastácia, devastácia, devastácia. A keby sa to náhodou niekomu nepáčilo, „dobrovoľne“ prijme zákon, ktorý azda prekoná aj ten „obuškový“ z totalitných čias, keď sa extrémistom stanete takmer preto, že sa vám snívalo o extrémistickej tlači. Ludkovia, chytro bežte a poprezerajte si poličky, či tam neleží dajaká knižka, ktorú možno označiť za extrémistickú!

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Otvorený list

ministromi kultúry SR a predsedovi SAV

Vážený pán minister, upozorňujeme Vás, že v Slovenskej akadémii vied sa nie príliš transparentným spôsobom pripravuje zmena časti Pravidiel slovenského pravopisu, ktorá sa dotýka písania mien z uhorského obdobia slovenských dejín, do roku 1918. Túto aktivitu zastrešuje a garantuje vedenie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV. Podpísaní autori sa domnievajú, že súčasný stav slovenského jazyka skutočne potrebuje urgentný zásah odborných jazykovedných kruhov, ale určite nie v tej časti pravidiel, ktorú sa súčasne vedenie JÚĽŠ SAV usiluje modifikovať.

Spomínanú časť Pravidiel slovenského jazyka vedci, odborníci ustálili v sedemdesiatych rokoch 20. storočia a bola reakciou obce slovenských historikov a jazykovedcov na to, že nebola kodifikovaná jednotná podoba písania historických mien v slovenskom jazyku! Ako podporný argument na to, aby sa zaviedlo ustálenie pravidiel v tejto oblasti, poslužil aj rozsiahly archívny výskum originálnych dokumentov. Výskum jasne preukázal, že to, čo sa u nás pokladalo za „historické“ písanie mien významných osobností našich dejín, bola len kodifikácia tohto písania v maďarskom jazyku v druhej polovici 19. storočia. V rovnakom období si ustálili písanie podľa vlastných pravidiel aj iné okolité národy, napríklad Česi a Chorváti (a vôbec pri tom nerešpektovali ani aktuálne písanie mien v danej dobe potomkami historických osobností; napr. Česi zaviedli Valdštejn oproti Wallenstein, Lobkovic oproti Lobkovic atď.). Tento proces ustáľovania pravopisu mien prebiehal aj v rámci formujúcej sa slovenskej vedy v spomínanom období. Po roku 1918 však ako dôsledok zmeny štátprávneho zaradenia Slovenska sa plne akceptovalo písanie podľa maďarských pravidiel z 19. storočia, lebo novým pomerom vyhovovalo viac, keď sa mohlo poukazovať na to, že Slováci v Uhorsku nemali vlastne nijaké dejiny. Ergo maďarské písanie mien historických postáv predlžovalo inferiorný vzťah Slovákov k ich vlastným dejinám. Netreba ani osobitne zdôrazňovať, že to slúžilo na konkrétne politické ciele.

V sedemdesiatych rokoch 20. storočia bola už slovenská profesionálna historická veda a jazykoveda na takej úrovni, že v mnohých oblastiach završovala to, čo iné európske národy stihli vykonať už v 19. storočí. Jednou z oblastí bolo aj ustálenie písania mien historických osobností z uhorských dejín. Stovky, ba tisíce dokumentov ukazovali, že v Uhorsku bolo úplne bežné prispôbovať mená jazykom, v ktorých boli listiny napísané (latinčine, slovenčine, maďarčine). Mená ako Svätajánsky - Szentiványi - Sentiványi; Dubnický - Dubnicay a podobne používala tá sítá osoba podľa jazyka, v ktorom písala. Po dlhých odborných, no najmä verejných (nie kabinetných!) diskusiách na stránkach odborných časopisov sa nakoniec prijal roku 1980 úzus, ktorý platí dnes. Tento úzus prijala veľká väčšina príslušníkov odbornej verejnosti a plne sa presadil na stránkach odbornej tlače. Existuje však malá skupina historikov, za to značná časť publicistov, ktorí uzákonený princíp pravidiel z dôvodov, o ktorých môžeme mať len domnien-

ky, neprijala, a píše ďalej podľa princípov maďarského pravopisu aj v slovenčine.

Vážený pán minister, v zmysle § 2 odsek 2 zákon č. 270/1995 v znení neskorších predpisov „kodifikovanú podobu štátneho jazyka vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) na návrh odborných slovakistických jazykovedných pracovníkov“. Sme presvedčení, že ministerstvo pod Vaším vedením nemôže podpísať takú zmenu Pravidiel slovenského pravopisu, ktorá by zavrhol prácu desiatok historikov a jazykovedcov (dnes už viaceri z nich mŕtvych), a tým by s veľmi zlými dôsledkami vrátila vývin pravopisu slovenského jazyka o tridsať rokov dozadu. Apelujeme na Vás ako spisovateľa, historika a jazykovedníka odborníci i laici, aby ste neschválili takú zmenu pravopisu, ktorá sa teraz pripravuje divnie konšpiračne, bez širokej verejnej diskusie celej obce zainteresovaných odborníkov. Podľa nášho názoru je cieľom pripravovanej zmeny eliminovať potenciálne dôsledky Vami predkladanéj novely jazykového zákona do parlamentu v tejto oblasti slovenského pravopisu. Preto Vás, vážený pán minister, žiadame, a informujeme aj predsedu SAV, aby ste upozornili predstaviteľov Slovenskej akadémie vied, najmä riaditeľa a pracovníkov Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, že sa pri ochrane slovenského jazyka musia sústrediť na javy, ktoré podstatne viac trápia slovenskú verejnosť. Jazykovedný ústav SAV by sa mal efektívnejšie aktivizovať v starostlivosti o kultúru verejných jazykových prejavov najmä v našich médiách. Namiesto toho chce za chrbtom slovenskej verejnosti vrátiť jazykový vývin o tridsať rokov dozadu. Konšpirácia v otázkach slovenského jazyka je neprípustná! Zápas o spisovnú slovenčinu bol vždy zápasom o slovenskú identitu. Ak sa teda nejaké zmeny pripravujú, želáme si a ako slobodní občania Slovenskej republiky máme na to právo, aby sa to dialo za účasti celej verejnosti, všetkých odborníkov a všetkých zainteresovaných osobností. Veríme, že využijete právomoci, ktoré Vám dáva zákon, na ochranu slovenského jazyka.

PhDr. ANTON HRNKO, CSc., historik
PhDr. LADISLAV DEÁK, DrSc., historik
PhDr. JÁN BOBÁK, CSc., historik
DRAHOSLAV MACHALA, spisovateľ
PhDr. PETER MULÍK, PhD, historik
PhDr. IVAN MRVA, CSc., historik
PhDr. KAROL ČUKAN, CSc., sociológ
prof. PhDr. ÁBEL KRÁE, DrSc., jazykovedec
prof. PhDr. JÁN DORUEA, DrSc., jazykovedec
prof. PhDr. MATÚŠ KUČERA, DrSc., historik
PhDr. JÁN JANKOVIČ, CSc., literárny vedec
ROMAN KALISKÝ, publicista
prof. Dr.phil. EMÍLIA HRABOVEC, historička
MILAN BLAHA, publicista
PETER VALO, spisovateľ
JUDR. FEDOR LAJDA, právnik
prof. Augustín MARIÁN HÚSKA, ekonóm
PhDr. GABRIELA KALISKÁ, publicistka
doc. PhDr. JÁN LUKAČKA, CSc., historik
prof. JUDr. MILAN ČIČ, DrSc. Dr.h.c., právnik
doc. PhDr. PAEO POLLÁK, historik
Ing. MARIÁN TRÁČ, ekonóm a publicista
MILAN AUGUSTÍN, historik umenia a spisovateľ
JUDr. MILAN JANIČINA, právnik
Mgr. JOZEF SIVÁK, CSc., pedagóg

Riskantný extrémizmus parlamentu

Vystúpenie Jozefa Rydlu, poslanca NR SR, v rozprave k zákonu z 28. apríla 2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z.

Trestný zákon v znení neskorších predpisov, vrátený prezidentom Slovenskej republiky na opätovné prerokovanie Národnou radou Slovenskej republiky (tlač 1084) - druhé a tretie čítanie

Prezident Slovenskej republiky vrátil Národnej rade novelu zákona z 28. apríla 2009, ktorou sme novelizovali Trestný zákon č. 300/2005 pre nedostatky v normatívnej zložke zákona, teda nejasnosti, čo a ako sa má týmto zákonom dosiahnuť. Hlavnou námietkou hlavy štátu je absencia vysvetlenia, či vymedzenia nových pojmov, ktoré sa majú použiť pri kvalifikácii trestnej činnosti a teda aj pri následnej výmere trestu. Chýba mu jasné vymedzenie pojmu „extrémizmus“, „extrémistická skupina“, „extrémistický materiál“, a za nedostatok považuje definovanie extrémizmu výpočtom trestných činov namiesto vymedzenia skutkovej podstaty tohto činu, teda vymedzenie jednoznačných znakov trestného činu, pre ktoré takýto čin sa musí považovať za protiprávny.

Vzhľadom na tieto nedostatky prezident republiky odporúča, aby sme pri opätovnom prerokovaní tento zákon zamietli ako celok. Inými slovami, hlava štátu je toho názoru, že tieto zásadné nedostatky schvaľovaného textu sa nedajú opraviť a odporúča nám, aby sme zákon odmietli ako celok.

Tlmočiac želanie svojich voličov i svoje osobné presvedčenie, som 9. mája 2009 prezidenta republiky požiadal, aby novelizáciu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon v znení neskorších predpisov vrátil na dopracovanie.

Vo svojom vystúpení pri druhom čítaní návrhu predmetného zákona som upozornil na absenciu definície extrémizmu a na aspekty šoa (viac zaužívaný je nepresný pojem „holokaust“), ktorej popieranie je tiež predmetom tejto novely. Za týchto okolností by som mohol

byť spokojný, že môj názor bol a je do značnej miery totožný so stanoviskom hlavy štátu a nič by mi nemalo brániť v tom, aby som pri nadchádzajúcom hlasovaní o tomto zákone hlasoval proti schváleniu tohto zákona, teda proti prelomeniu veta pána prezidenta.

Obávam sa však, že sa nemôžeme uspokojiť len s vyjadrením nášho stanoviska vo forme hlasovacieho aktu. Bolo by to nemiestne zjednodušenie povinností, ktoré máme ako volení zástupcovia ľudu, a ku ktorým patrí povinnosť dbať na zdravý vývoj spoločnosti a na upevňovanie demokratických základov politického zriadenia v našom štáte. Lebo - i keď je tento zákon chybne koncipovaný a v nejednom smere dokonca hrozí, že zlikviduje tie občianske slobody, ktoré pôvodne chcel chrániť - je to zákon, ktorý reaguje na aktuálne i dlhodobé problémy našej spoločnosti. Sú to problémy, ktoré vážne ovplyvňujú vnútropolitickú i bezpečnostnú situáciu, ako aj zahraničnopolitické renomé našej republiky.

Keď sa už stalo, že sme v prvom kole (možno neuvážene) schválili zákon, ktorý je vlastne neprijateľný, musíme si tiež položiť otázku, ako sa mohlo stať, že na konci legislatívneho procesu vyjde z dielne našich odborníkov zákon, ktorý nesvedčí o dôkladnom poznaní problematiky a neprispieva k právnym istotám našich občanov.

Nechcem legislatívcom strkať čierneho Petra do vrečka, ale naopak - chcel by som prispieť k ich obhajobe: ich neúspech je dôsledkom úroveň poznania problematiky extrémizmu, dôsledkom toho, že namiesto cieľavedomého a objektívneho politologického a psychologického skúmania javov, ktoré zákon označuje ako extrémizmus - sa problematika rôznych typov a prejavov extrém-

mizmu rieši v médiách a v pseudovedeckých prácach osočovaním inštitúcií, osôb a neraz dokonca nášho politického systému. V takejto klíme sa ťažko koncipujú jasné a prehľadné zákony, ktoré spoľahlivo vymedzujú predmet, cieľ, následky atď.

Dovoľte, aby som sa pokúsil aspoň niekoľkými slovami priblížiť zložitosti tejto problematiky.

Výrazy extrém, extrémny, extrémizmus tvoria súčasť bežnej slovnice výbavy. Ak hovoríme, že ide o extrém, chceme tým povedať, že daný jav sa nachádza na hodnotiacej škále ľudského konania na jednom alebo druhom okraji pomyselných stupnic. Máme extrémne počasie (mrazivé alebo tropické), poznáme extrémne vysokých a nízkych ľudí, alebo ľudí s extrémnym nadbytkom alebo nedostatkom odvahy - osobnej alebo politickej. Ľudia môžu byť extrémne skromní aj extrémne nároční, extrémne opatrní až zbabelí alebo extrémne odvážni. U niektorých osôb je extrémne správanie štandardom, u iných výnimkou - vtedy hovoríme, že ide o excés.

Extrémne polohy správania, ktoré sa vyznačujú osobnou pasivitou, málokedy budia pozornosť okolia a už vôbec nie pozornosť spoločnosti alebo politických orgánov. O extrémne polohy správania sa zaujímate až vtedy, keď ide o prejavy nadmernej aktivity, ktorá sa líši od priemeru - ak pozorujeme niekoho pri riskantnej jazde dopravným prostriedkom, pri hazardnej hre, pri všetkých tých „adrenalinových“ činnostiach, ktoré sú pravdepodobne novou formou narkomanie (napätie z nadmerného rizika je spojené s tvorbou endorfínov v mozgu, ktorých účinok je podobný morfinu, takže pocit po zvládnutí extrémne riskantnej situácie sa podobá účinku dávky tohto narkotika).

(Pokračovanie na 10. a 11. strane)

Tri hviezdy na európskom nebi

(Dokončenie z 1. strany)

Odtiaľ už s novým písmom na Kyjevskú Rus k východným Slovanom.

Fenomén - oslavovať Boha svojim jazykom - tvorí dodnes ponornú riekku. Nazývame ho cirkevnoslovanskou tradíciou. Živili našich popredných dejateľov v časoch neslobody, a tí prebúdzali našich predkov. Kláštor, fara, kostol-cerkev zostávali vždy duchovným strediskom. A „podržia“ nás aj v časoch postupujúcej globalizácie, ktorá už má tvrdých súperov v novom Rusku, Číne, Indii a Brazílii. Národy nerady znášajú koloniálnych žandárov. Konzumná mašinéria nám nehodila rukavicu na súboj - treskla nás rovno okutou bagančou (Hykisch). Denne sa nás pokúša zviezť z cesty, vraj veselo sa dá žiť aj bez Boha! A čo je to? Neprestajný tlak na naše vedomie - zničenie historickej pamäti. Preto nám Ján Pavol II. zdôraznil: „Bez pamäti niet budúcnosti“. A náš americký kozmonaut (Cernan) nám tiež zanechal odkaz: „Znalosť vlastných koreňov prehľbuje identitu a robí človeka zrelším!“ I náš rodofub Štúr nám tiež odkazuje: „Keď žijeme, tak žime slávne!“

Z hĺbk tisícpäťstoročných dejín sa k nám prihovára najstarší odkaz a povzbudenie od Kasiodora (6. st.): „Vo dne, v noci uvažuj o pamiatkach otcov, skúmaj počiatky svojho národa, sleduj deje i zápisy, lebo ohavnou vecou by bolo, keby si chodil ako cudzinec po svojej vlasti („Turpe est in patria sua peregrinum esse...“).

ANTON SEMES

(Dokončenie z 1. strany)

Ale ktoráže to len je? Vydali tí hore ich zoznam? Nie, oni rátajú s vašou „slušnosťou“. Predpokladajú, že ešte vo vás neodumrel strach, že ešte neskapaľ ten vnútorný cenzor, ktorým ste sa museli stať za komunizmu. A ak by aj nie, iní „slušní“ ľudia vás denne cvičia v médiách ako aj ústami časti tretieho sektora, čo

Kto vládne

si máte myslieť o extrémizme. Ako nás komunisti pol storočia učili, čo si myslieť a čo hovoriť, aby sme boli „slušní“, tak aj teraz vás z každej strany otlkajú, čo je správne a čo nie.

Na záver už len jeden smutný úkaz: slzy mi do očí občas nahrnie pohľad na verejného činiteľa, ktorý mal v opozícii plné ústa lásky k vlasti a odvahy ruvať sa o ňu a o našu slobodu, no a po niekoľkých mesiacoch reálnej účasti na výkone moci mu už v ústach zostalo len miesto na výhovorky, prečo sa to a to nedá a že je predsa lepšie, ak tam bude on, a nie dakto iný. Ale ak zlyhávajú politici, čo sa má očakávať od tých, ktorí sú od nich závislí? Odrazu rezignujete na možnosť voľby, rezignujete na právo a povinnosť ovplyvňovať veci verejné.

A sme tam, kde sme boli v nedávnej minulosti, len duch doby nemáva červenou, ale modrou zástavou.

TEODOR KRÍŽKA

Národná rada SR v druhom čítaní koncom apríla tohto roku schválila takzvanú protixtrémistickú novelu Trestného zákonníka. Následne, v polovici mája prezident SR prezieravo túto novelu odmietol podpísať a vrátil ju do parlamentu s odporúčaním odmietnuť ju ako celok.

Novela zavádza pojem tzv. extrémistický materiál a označuje za trestné prechovávanie takýchto materiálov (písomných, zvukových, elektronických, atď.).

vať za extrémistický materiál. Na základe tejto novely jednoducho môže byť ktokoľvek potrestaný odňatím slobody, ak u neho niekto nájde materiál, ktorý niekto iný aj dodatočne označí za extrémistický. Nechceme si ani predstaviť, že pri moci raz budú ľudia protinárodné orientovaní, ktorí bez mihnutia oka na základe tejto novely môžu označiť za extrémistické napr. knihy E. Štúra alebo ktoréhokoľvek iného národovca. Kniha alebo akýkoľvek iný materiál jednodu-

Vyhlásenie

Panslovanskej únie k návrhu
tzv. protixtrémistickej novely Trestného zákonníka

Táto novela však tento extrémistický materiál definuje tak vágne, že zaň môžeme považovať čokoľvek, čo niekto dodatočne označí za extrémistické. Za škandalózne považujeme, že táto novela umožňuje trestať ľudí odňatím slobody len za prechovávanie materiálu, dokonca bez toho, aby tento materiál obvinený vyrábal alebo ďalej šírili. Nehovoriac o tom, že na základe tejto novely možno kohokoľvek trestne stíhať za prechovávanie mnohých kníh, ktoré sú bežne dostupné, tak ako to vo svojom vystúpení popisuje poslanec Jozef Rydlo. V podstate aj niektoré vyhlásenia v písomnej elektronickej alebo zvukovej forme, ktoré popisujú vnútropolitickú alebo zahraničnopolitickú situáciu Slovenska, je možné na základe tejto novely považo-

cho nie je zbraň ani droga, aby už samotná držba bola trestná. Je škandalózne, že takáto protidemokratická právna úprava vôbec prešla parlamentom a zastavil ju až prezident SR. Táto novela totiž, v prípade nadobudnutia účinnosti hrubým spôsobom ohrozí slobodu slova a vráti nás do obdobia tvrdej totality.

Preto veríme, že pri najbližšom hlasovaní v parlamente o tejto novele bude predmetná právna úprava sformulovaná tak, aby na jej základe nemohlo ne Slovensku dochádzať k porušovaniu práva na slobodu slova garantovaného slovenskou ústavou a medzinárodným právom a veríme, že Slovensko zostane naďalej slobodnou a demokratickou krajinou.

JUDr. MILAN JANIČINA
predseda PanSÚ

POZÝVAME KULTÚRNU VEREJNOSŤ
A PRIAZNIVCOV PRAVDY O SLOVENSKÝCH DEJINÁCH!

V nedeľu 5. Júla 2009 o 13.00 hod. sa v Dome kultúry v

Dar písma - Devín '09

Mediálni partneri: Kultúra Extra plus

Devíne uskutoční slávnostný umelecký program s názvom Dar písma ako pokračovanie v tradícii devínskych slávností, ktorú udržiavajú Združenia slovenskej inteligencie. Podujatie sa koná pri príležitosti 1146. výročia príchodu Konštantína a Metoda do Rastislavovej ríše.

Autorom scenára je akad. mal. Viliam Hornáček. Na kľúčovú tému našich kultúrnych dejín sa prihovorí tohtoročný jubilat a najvýznamnejší žijúci slovenský spisovateľ - Ladislav Ťažký. Hovoriť o hlaholike ako posvätnom dedičstve otcov bude Elena Šubjaková. Časť z prvého básnického diela napísaného v staroslovenčine - Kon-

štantínovho „PROGLASU“ prednesie Eva Kristinová. Program bude sprevádzať súbor historickej hudby a spevu MUSA LUDENS pod vedením Ľudmily Piptovej. Súčasťou programu je aj výstava „TAJOMSTVO UKRYTÉ V DREVE“, ktorú pripravila Pavlína Rumanovská.

O 14.30 hod. sa uskutoční v kostole Povýšenia sv. Kríža AKATHISTOS - oslavný hymnus na počesť Bohorodičky a poňom LITURGIA JÁNA ZLA-TOÚSTEHO.

Zmyslom a cieľom všetkých doterajších Devínskych slávností usporadúvaných združeniami slovenskej inteligencie zostáva: prebudiť Devín

ako mĺkvy sarkofág bývalej slávy a šic h predkov a

pretvorit' ho na živé centrum inšpirácie pre pozitívnu motiváciu a zvýšenie sebavedomia slovenskej spoločnosti - najmä mladej generácie - pri konaní rovnako veľkých a významných dejinotvorných činov, akých boli schopní starí Slováci - Sloveni už na úsvite našich kultúrnych dejín.

Organizátori:

SSI KORENE, SKSI Slovakia plus, Slobodná rada slovenského národa - obnovená SNR, Spolok priateľov staroslovenského Devína, MO MS Bratislava I., Kultúrny spolok Kysúc, Rodný kruh, Slovenský juh a Devínsky cech.

VILIAM HORNÁČEK

Účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu dosiahla 19,64 percenta. K volebným urnám pristúpilo 853 533 oprávnených voličov z celkového počtu 4 354 773 osôb zapísaných do voličských zoznamov. Naplnili sa tak očakávania, ktoré predpovedali nízku účasť voličov. Pred piatimi rokmi, kedy sa konali prvé historické voľby do Európskeho parlamentu, prišlo voliť o približne dve percentá menej občanov. Nízky záujem verejnosti súvisí s viacerými faktormi. Ľudia nepripisujú „európskym voľbám“ taký význam ako je to v prípade výberu zástupcov do národného parlamentu. V slovenských podmienkach je to spojené s tým, že verejnosť nepozná kompetencie EP a tento typ volieb nemá na Slovensku dostatočnú tradíciu. Média aj politické strany nevenovali v medzivolebnom období európskym témam výraznejšiu pozornosť.

Vo voľbách do Európskeho parlamentu uspeli politické strany, ktoré majú zastúpenie v národnom parlamente. Smer - Sociálna demokracia oslovil 264 722 voličov a vďaka zisku 32,01 percenta hlasov obsadil po júnových voľbách 5 poslaneckých kresiel v EP. Strana môže byť s výsledkom spokojná, lebo počet získaných poslaneckých kresiel zvýšila v porovnaní s predchádzajúcim obdobím o dva mandáty. Stratégia strany pred voľbami do EP bola postavená na rozsiahlej billboardovej prezentácii, ktorá využívala popularitu jej lídra Roberta Fica. Z obsahového hľadiska sa snažila využiť boj s hospodárskou krízou. Zároveň sa vrátila k tradičnému konfliktu medzi ľavicou a pravícou, keď líder kandidátky Boris Zala opakovane uvádzal, že voliči rozhodnú o tom, koľko zástupcov sociálnej demokracie pošlú do EP. Paradoxne, najviac hlasov získala jeho straníc-

MARIÁN KLENKO

Voľby do Európskeho parlamentu - výsledky a trendy

ka kolegyňa Monika Beňová, ktorá sa vyjadrila, že po budúcich voľbách do NR SR si vie predstaviť spoluprácu s SDKÚ - DS.

Z 13 poslaneckých mandátov získali opozičné strany (SDKÚ - DS, KDĽ, SMK) spolu šesť mandátov. Rozdelili si zhodne po dve poslanecké miesta. Najviac voličov oslovila SDKÚ - DS, ktorú podporilo 140 426 oprávnených osôb. So ziskom 19,98 jej tesne unikol ešte jeden poslanecký mandát. Je to zrejme výsledok nástupu strany Sloboda a solidarita (SaS), ktorá síce nezískala žiadny mandát, ale oslovuje rovnaký typ voličov ako Dzurindova strana. SaS bola prekvapením volieb, keď získala až 39 016 hlasov. Ukazuje sa, že v národných voľbách menšie liberálne strany ukroja časť voličov najmä súčasným pravicovým stranám, hoci môžu ovplyvniť aj časť nerozhodných. V tejto súvislosti bude zaujímavé sledovať ďalší vývoj v spektre menších liberálnych strán. Na úspech vo voľbách do NR SR by mohli pomýšľať pri spojení, SaS sa však bude cítiť výsledkom vo voľbách do EP posilnená, naviac, má odlišných podporovateľov (donorov) ako Slobodné fórum. Pre pravicového voliča tak zostane, napriek jeho nespokojnosti, osvedčenou alternatívou SDKÚ - DS.

Strana maďarskej koalície odhľadila konflikt v strane až na obdobie po voľbách. Získala 11,33 percenta hlasov, čo znamená, že oslovila 93 750 oprávnených vo-

ličov. Odchod Bugárovej skupiny a avizované vytvorenie strany MOST však nie je pre SMK dobrým znamením. Ak by obe strany išli do volieb samostatne, zrejme by tým rozložili svoj elektorát, vďaka čomu by sa ani jedna nemusela dostať do NR SR, alebo by jeden menšinový politický subjekt tesne prekročil 5-percentnú hranicu, potrebnú na vstup do parlamentu. Takýto scenár možno odvráti dohoda medzi oboma skupinami s tým, že do volieb by šli v dvojkoalicii. Nedá sa vylúčiť, že scenár samostatného postupu Bugárovej strany by sa naplnil v prípade, ak by sa im podarilo získať na kandidátnu listinu aj populárne osobnosti z majoritnej populácie. Zatiaľ neponúka nič, čo by nebolo vlastné pre už existujúcu SMK. V každom prípade sa potvrdilo, že rok pred voľbami sa na Slovensku tradične mení spektrum politických strán. Nástup SaS a vznik strany MOST mení podobu v jeho stredopravej časti.

Kresťanskodemokratické hnutie je s výsledkom 10,87 % a 89 905 získanými hlasmi spokojné, aj keď stratilo jeden mandát v EP. Má však aj svojho porazeného, ktorým je Martin Fronc. Ako lídra kandidátky ho „prekrúžkovali“ až traja kandidáti a v poradí sa posunul na štvrté miesto. KDĽ nepoškodil odchod Palkovej skupiny, ktorá v koalícii KDS - OKS oslovila 17 409 voličov. Nezopakoval sa tak úspech Františka Mikloška z prezidentských volieb. Pre KDĽ je to

prísľub, že sa tak nestane ani vo voľbách do NR SR. Navyše, očakáva sa výmena lídra strany za Jána Figeľa, čo môže čiastočne revitalizovať štruktúru strany, rozdeľovanej nielen Palkovou skupinou, ale aj ambicióznym Danielom Lipšicom. Najsilnejšou zbraňou KDĽ však nie je väčšina jej lídrov, ale vlastná sociálno-politická doktrína.

LS - HZDS získala vo voľbách do EP 8,97 percenta, čo predstavuje 74 241 odovzdaných voličských hlasov. Tento výsledok zabezpečil strane jeden poslanecký mandát v EP. Dosiahnutý volebný výsledok nemožno hodnotiť ani pozitívne ani negatívne. Pozitívny by bol v prípade, ak by strana získala dve a viac poslaneckých kresiel. Jednoznačne negatívnym výsledkom by bolo to, ak by nezískala ani jeden poslanecký mandát. Volebná kampan bola postavená na prezentácii strany a všetkých trinástich kandidátov, ktorí sa objavili na spoločnom billboarde. Na prvých troch miestach kandidačnej listiny boli poslanci EP. Občania rozhodli o tom, že ďalej bude v mandáte pokračovať len jeden z nich - akceptovaný makroekonom Sergej Kozlík.

Slovenská národná strana obsadila v EP jeden poslanecký mandát. Získala 5,55 % voličských hlasov. Stranu tak podporilo 45 960 oprávnených osôb. Ešte začiatkom roka sa pritom očakávalo, že strana nebude mať problém získať nie jeden, ale aspoň dva man-

dáty a to vďaka silnej národnej agende. Národníari pristúpili k rovnakému marketingovému ťahu ako Smer - SD, keď na billboardy spolu s kandidátmi do EP umiestňovali aj podobizeň svojho lídra. Táto stratégia im však nevyšla. Súvisí to s kauzami, ktoré sa prevalili na rezortoch regionálneho rozvoja a životného prostredia. Výmena ministrov bola zrejme cieľná a otvorenie rezortných káuz pred voľbami do EP negatívne ovplyvnilo výsledok SNS.

Dosiahnuté výsledky politických strán vo voľbách do EP je potrebné posudzovať optikou účasti na úrovni 19-tich percent oprávnených voličov. Na voľbách do NR SR sa štandardne zúčastňuje 55 až 60 percent voličov. Vyššia účasť nemusí automaticky znamenať aj primerane vyššiu podporu pre určitú politickú stranu. Voľby do EP boli istým indikátorom, ktorý naznačil trendy voličského správania. Zvolené marketingové nástroje sú nevyhnutnou súčasťou politickej súťaže Rozhodujúcim faktorom, ktorý ale determinuje výsledok každej strany, predstavuje celková voličská podpora a s tým spojené vnímanie jej politiky zo strany širokej verejnosti.

Vítazom volieb do EP je strana Smer - SD so ziskom 5 poslaneckých mandátov. Na zamyslenie pre túto stranu je počet získaných percent, ktorý nekorešponduje s dlhodobou prezentovanými prieskumami verejnej mienky. Opozičné strany deklarujú spokojnosť s výsledkom volieb, keď má ich víťazstvo dokumentovať 6 mandátov pre Európsku ľudovú stranu v porovnaní s piatimi, ktoré Strane európskych socialistov posielala Smer-SD. Na pravo od stredu však dochádza k vzniku nových subjektov a preskupovaniu voličov, čo komplikuje pozíciu SDKÚ, SMK a KDĽ pred voľbami do NR SR.

Nebolo to po prvý raz, čo sa v „kauze Štefánik“ skrížili meče nielen česko-slovenské, ale aj slovensko-slovenské a zdá sa, že ešte aj iné. Pričom, na rozdiel od Slovákov, Česi už majú túto - tragickú a dodnes dôveryhodne neobjasnenú - „záležitosť“ (pre seba) dávno uzavretú. Nazvali ju „letecké nešťastie“. A čo my, Slováci?

Hneď v úvode je nevyhnutné povedať, že generál Dr. M. R. Štefánik nie je hlavnou príčinou sporu. On je jeho obeťou. Aj v živote, aj v prípade „jeho“ bratislavského pamätníka.

Hovorí sa, že - všetko možno získať osamote, okrem charakteru. Kým u jedných prevláda úprimnosť, pravdivosť, priateľnosť, obetavosť pre spoločnú vec... u iných prevláda vypočítavosť, vierolomnosť, závisť, sebeckosť. Pričom najmä negatívne osobné vlastnosti bývajú v politickej praxi často vyhrtené až - ad absurdum. To často znamená používanie akýchkoľvek zvrhlostí pri presadzovaní svojich záujmov. Medzi ne najčastejšie patrí - získanie moci a zabezpečenie si beztrietnosti, čo má priamu kauzálnu závislosť! A práve tu sú korene skutočnej podstaty „kauzy Štefánik“.

Všeobecne platí - že: ak niekoho prevyšujete, nečakajte od neho, aby vás mal rád. A už vôbec nemožno čakať, že vám závisť bude pomáhať stať sa ešte vyšším. A Štefánik - so svojou výnimočnou charizmou, schopnosťou presvedčať a získavať ľudí, organizovať a uskutočňovať takmer nemožné - svojich konkurentov vysoko prevyšoval. A nielen v tom. Takého Beneša bezpochyby. Okrem jednej schopnosti. A to schopnosti zneužívať všetko na svoj osobný prospech pomocou zmienovaných negatívnych a v politickej praxi najpoužívanejších (a nielen benešovských) „spôsobilov“. Preto, aj keď Štefánik vykazoval doslova heroické činy, v cynickej bezzákladnosti spomenutého politika, v používaní zákernosti, v privlastňovaní si cudzích zásluh (a aj peňazí) či v ľstivosti a intrigánstve, ktoré vyústilo do priam majstrovského deformovania historickej pravdy - však ľahal (najmä v mýtvy) Štefánik za ten podstatne kratší koniec. Nie, Štefánik nebol naivný, ale bol natoľko zaujatý a aj vyťažovaný prácou na tvorení novej spoločnej rovnoprávnej budúcnosti pre slovenský aj český (nie však československý!) národ, že si jeho zásluhy privlastnil - a po jeho smrti už celkom bezočivo - iní. Najmä spomínaný politik - zdanlivý priateľ, v skutočnosti nezmieriteľný protivník - nehovoriac o „tatičkovi“...

Dnes je už známe - hoci ešte stále nie všeobecne - že Štefánikova likvidácia sa začala dávno pred jeho smrťou. A začala sa jeho postupným odsúvaním od epicentra delenia moci. A to nielen jeho odsunom na Sibír. Jeho post „ministra vojenstva“ - po menovaní a oficiálnom inštalovaní skutočného „ministra obrany republiky Československé“ J. Klofáča - sa stal len symbolickým a aj neaktuálnym, lebo vojna sa už skončila. Napokon aj tento - vtedy už prázdny - titul mu chcel T.G.M. vziať, o čom nespochybniteľne svedčí jeho vlastná korespondencia z 22. 4. 1919 ministerskému predsedovi Kramárovi týmito slovami „Teraz čakám Štefánika a dúfam, že sa s ním dohodneme... Ministerstva vojenstva sa samozrejme vzdá. Tú hodnosť som mu udelil, keď sme za hranicou proklamovali dočasnú vládu.“ Teda takto ho mala privolať Praha. Že by to tušil a preto letel domov do Bratislavy?

Treba si uvedomiť, že v „kauze Štefánik“ sa pohybujeme na veľmi pochybnom, v každom prípade nedôveryhodnom „politickom ľade“. Kým v matematike vždy platí, že 1+1=2 či vo fyzike zákon gravitácie - tak v politike neplatí nič! Nič okrem všetkoprekryvajúceho záujmu získať čo najväčší prospech. Najčastejšie osobný a najčastejšie tým najpodlejšším spôsobom. Najmä preto vznikla ideológia. Už samotný pojem „ideológia“ ako tendenčne zdeformovaná pravda o skutočnej podstate vecí a javov, najmä však spoločenských vzťahov, je veľmi účinným nástrojom na deformovanie ľudského aj národného vedomia - a najmä sebavedomia. Psychológovia, sociológovia, najmä však životná skúsenosť jasne potvrdzujú, že skutočne platí „stokrát opakovaná lož sa stáva prav-

dou“. S týmto rátajú a kalkulujú všetci politickí dobrodruhovia ako iluzionisti a manipulátori s vedomím, teda aj ideológovia. Ideológia je krivým obrazom pravdy v zrkadle moci alebo aspoň túžby po nej. Moci, ktorá niežeby nepoznala a nechápala - pozná aj chápe! - často až príliš dobre, ale nechce pravde uznať jej pravú tvár. Nehodí sa moci „do karát“ (samozrejme, že falšných). Preto za žiadnu cenu nechce uznať ani tie najpresvedčivejšie argumenty. A keď z prestolu moci vládne takáto ideologicky zdeformovaná a mocensky podkutá lož, ktorá sa - akoby automaticky - stala jedinou pravdou, niet väčšieho nešťastia, ale aj nebezpečenstva pre všetkých, ktorí v takomto ideologicky zamorenom prostredí žijú. Zdrojom šírenia náka-

mája 1919, ktoré - zrejme priveľmi blízko pravde - priniesli správu o okolnostiach smrti generála Dr. M. R. Štefánika a troch talianskych letcov?

Čo ešte vyplavila táto hanebná kauza na povrch stále ešte mútnych vôd našej demokracie? Napríklad aj to, že toľkokrát sľubovaný dialóg vláda - občan je len klasiicky predvolebný trik politických „škru-pinkárov“ s hlasmi voličov. Rovnako aj proklamované rešpektovanie zásad demokracie, kde je verejná - najmä odborná - diskusia o závažných celospoločenských témach, by mala byť na prvom mieste. Tak ako štátna reprezentácia - na tej najvyššej úrovni - je na prvom mieste rebríčka povinností predstaviteľov každého štátu. Naši predstavitelia nás presvedčili, že u nás to

Nevyhral nikto - všetci sme prehrali!

zy najčastejšie býva prostredie stranických aparátov. Niekedy je však touto deformáciou - dnes sprostredkovanou najmä elektronickými médiami - postihnutá celá spoločnosť. V nej potom vládne osobná prestíž, kariérizmus a prosperchárstvo, ktoré vysoko prevažujú kladné a celospoločensky prospešné vlastnosti. A dokonca sa tým - dnes už verejne - honosí kasta tzv. celebrit ako rozklad šíriaca „mienkotvorná spodina“. Sprievodným znakom takýchto pomerov býva strach. Strach (priam biologický) z toho, že pravda predsa len raz vyjde na „svetlo božie“, ženie vzťahy až k takým patologickým spoločenským krčovitostiam, kde nemilosrdne platí zákonitosť - a často aj zákon - že: Čím očividnejšia je pravda, tým krutejšie sú represálie, sankcie, ba aj exekúcie - voči jej nositeľom. A treba vedieť, že moc vládnuca ľžou si prostriedky nikdy nevyberala!

Ti, ktorí sú dnes pri moci a majú v rukách médiá - čiže aj výrazný vplyv na verejnú mienku - nálepkujú tých, ktorí žiadajú prirodzené právo a presadzujú všade v slobodnom svete obvyklé záujmy svojho národa a štátu. Medzi ktoré patrí aj - právo na pravdivý výklad vlastných dejín. Za to, že nežiadajú nič viac - ale ani menej! - ako už majú iné národy, ich nálepkujú: „hejslováci, neofudáci, nacionalisti...“. Čo ešte okoreňujú privlastkom „primitívni“. Prítom ide o také osobnosti - autority ako napríklad L. Fulla či M. Rúfus, alebo L. Ťažký, M. Kučera a ďalší, ktorí sú signatármi iniciatív osobností a občianskych združení „Za krajinu metropoly Slovenska“ či výzvy „Žiadame najvyššiu úctu!“ Nevie, ako by s obdobnými privlastkami pochodili napríklad - len v našom blízkom zahraničí?! Pričom skutočne primitívni „čechoslovakisti, neobolševici či internacionalisti“ im zrejme vôbec nevadia. Žeby medzi nich mediálni „páni mienkotvorci“ patrili?

V čom však bola táto kauza poučením?

V diskusiách s odborníkmi vyšlo najavo napríklad aj to, že ani tzv. legionársky, ale ani tzv. československý lev nikdy neexistoval. Bol a zostáva iba český lev so slovenským znakom na hrudi. Takisto nikdy neexistoval ani tzv. československý jazyk - ako je vytlačené na vysvedčeniach z 1. ČSR a neexistoval ani tzv. československý národ - ako to dodnes nepravdivo hlása nápis na priečelí Štefánikovej mohyly na Bradle.

Vynorilo sa aj mnoho nezodpovedaných otázok. Napríklad - prečo pražský „Výbor s poradným sborem“ rozhodol, že Štefánik nemá byť stvámený v uniforme francúzskeho generála, ale v „úboru pilota“? Nie náhodou preto, aby radový anonymný letec čo najmenej pripomínal generála? A so zámerom aj cieľom, aby to ľuďom nemohlo napomenúť logickú otázku: a kde sa podela tá Štefánikova generálska uniforma a tiež jeho krátky letecký kožuch, v ktorom priateľ - ako to dokazujú aj dobové fotografie? Že by „sa stratili“ preto, že - ako tvrdili očiti svedkovia - bol prestrelený? Alebo: prečo chýbajú v dostupných knižniciach a archívoch všetky výtlačky dobových novín z pondelka 5.

určite neplatí. Osobné záujmy vodcov či rozhodnutia stranických aparátov, nazývané tiež „politická vôľa“, naďalej nahrádzajú odbornú diskusiu aj odborné riešenia a ďalej pôsobia škody, pretože rozhodujúce pre nich je to, aby si prihrali - doslova na čomkoľvek - svoju osobnú „polievku“. Najradšej volebnú...

Pre naše súčasné pomery je typické, že návrhy menovaných odborných a morálnych autorít pri rozhodovaní o tzv. reinstalácii repliky pomníka pred SND - nezajímali nikoho! Napokon sa presadila iniciatíva staviteľa ciest a chemického inžiniera, ktorým to „posvätili“ - v takej významnej oblasti, akou je štátna reprezentácia SR! - rovnako „nekompetentní kompetentní“. A tak sa, nabaľovaním ďalších a ďalších nezodpovedných rozhodnutí a povolení, dalo za pravdu neodborníkovi na úkor odborníkov. A vinou ďalších „nezodpovedných zodpovedných“ sa z možného - iniciatívou osobností navrhovaného - predmetu štátnej reprezentácie prvého ranku, stal doslova nemožný symbol nielen poníženia a hanby, ale aj škody - najmä na našom dobrom mene - ktorý, svedčí o našej nedostatocnej úcte k vlastným veľikánom, k symbolom vlastného národa a štátu a svedčí aj o našej až zarážajúcej - nekultúrnosti. Kto je vinník?

Ak lavína udalostí narobí škody, hlavnú vinu nesie ten, kto ju spustil. Hoci len neopatrným hlasom (návrhom), nevhodným pohybom (podpisom), či snehovou guľou (lobovaním), ktorou ju spustil - v našom prípade bez verejnej diskusie aj odborného posúdenia. Hlavnú vinu „rozbušky“, ktorá spustila túto lavínu škody a hanby „na naše hlavy“ teda nesú iniciátori z nadácie, ktorá nesie Štefánikovo meno a ktorá by mala byť prvoradým strážcom a propagátorom jeho pravdivého obrazu v pamäti verejnosti na tej najvyššej úrovni, ktorú svojimi mimoriadnymi zásluhami dosiahol. Teda nie replikou a paškvilom, ale sochou v generálskej uniforme.

Spoluvinníkmi sú všetci štátni úradníci a predstavitelia samosprávnych orgánov hlavného mesta SR. Ich spoluvina je odstupňovaná právomocami (kompetenciami) a to smerom od najvyšších k najnižším. Najväčšiu vinu však majú tí predstavitelia SR, ktorí nielenže nezabránili znovupostaveniu tohto ničomu neprospeievajúceho a škodiaceho monštra, ale ho svojou prítomnosťou ešte aj „posvätili“, aby škodilo ďalej! Pretože v Štefánikovom prípade ide vždy o štátnu reprezentáciu na tej najvyššej úrovni a pretože Ústav SR čl. 10 ods. 1 hovorí: „Hlavným mestom SR je Bratislava“, zlyhal fakticky celý štátny aj samosprávny aparát. Že však predstavitelia vlády, ktorá sa proklamuje ako národná uvedomelá, budú tak ochotne a bez výhrad pokračovať v šľapajach dzurindovcov, ktorí svorne s vtedajším prezidentom na čele „murárskym kladivkom“ poklopali základný kameň tohto „pomníka levovi“ - prinajmenšom prekvapuje.

Z vrcholných predstaviteľov súčasného slovenského štátu jediný, kto „nestratil tvár“ - bola práve jeho hlava! Práve jeho prvý občan a prezident SR Ivan Gašpar-

vič vypočul hlas odborných autorít a rozhodol sa správne. Keď už nezabránil postaveniu kontroverzného monumentu, svojím uvážlivým a zodpovedným postojom nielenže dodržal dané slovo, ale jasne potvrdil aj pravdivosť svojho hesla (jeho prvej časti určite) „Myslím národne, cítim sociálne“. V tomto prípade zároveň myslel aj konal štátnicky. Jeho postoj je v odpovedi na naše „Prezidentské memorandum - Za pravdivý obraz slovenských dejín“ formulované slovami: „...pamätníky, ktoré vzbudzujú rozporuplné reakcie verejnosti v čase ich postavenia, budú tieto reakcie vyvolávať aj naďalej“.

To isté si zrejme uvedomil aj - „reinstalatérmi“ toľko avizovaný - prezident Francúzskej republiky, ktorý sa tiež nezú-

častnil odhaľovaním tejto pokútne dorabenej, umelecky aj historicky bezcenej repliky „vraj Štefánikovo pomníka“, ktorý v tomto „umeleckom“ stvárnení nemá ani vlastnú podobu a navyše - čo je zrelé na medzinárodný škandál urážkou Francúzska! - nemá ani jeden znak vysokého ocenenia jeho záslužnej činnosti. Chýba mu rovnako uniforma generála francúzskej armády, jeho šablá ako aj Rad rytiera čestnej légie. Všetko historicky doložené, že ich mal generál Dr. M. R. Štefánik na sebe pod „teplým krátkym leteckým kožuchom“, keď ho Bratislava 4. 5. 1919 „privítala“ rovnako neúčtivo a nezodpovedajúco jeho významu ako aj dnes o 90 rokov neskôr. Vtedy to neprežil generál Štefánik a traja talianski letci, dúfajme, že v súčasnosti to bude oveľa menej „krvavé“ a neprežije to iba - pred novým SND postavený „zlý pomník“ - ako ho už v roku 1938 nazval jeden z najväčších umelcov našej aj európskej kultúry majster Ľudovít Fulla.

Aj samotný dátum „slávnostného“ odhalenia repliky - v deň 90. výročia Štefánikovej smrti - navyše na stavenisku a len pre ostreľovačmi chránených vyvolených - nesvedčí o ničom pozitívnom...

Štefánik nie je príčinou tohto sporu, ale jeho obeťou. A spolu s ním je obeťou - tohto od počiatku mocenského boja ďaleko viac! Vážne utrpela naša dobrá povest' kultúrneho národa a národné sebavedomie. Ďalšími deformáciami bude ďalej trpieť aj naša historická pamäť a spoločenské vedomie

My, ktorí sme chceli a naďalej chceme „nový, dôstojný a veľkorysý, súčasnému slobodnému a rovnoprávnemu postaveniu slovenského národa a výnimočnému dejinotvornému významu generála Dr. M. R. Štefánika zodpovedajúci pamätník na Námestí slobody v hlavnom meste Bratislave“, sme si za to vyslúžili posmech, pohrdanie, osočovanie, nálepkovanie, nadávky... Ale najmä - povýšenecké ignorovanie kompetentných, čiže aj zodpovedných za to, čo sa pred SND stalo, ale aj za to, čo sa na Nám. slobody stať malo, ale - a práve ich vinou - sa nestalo.

Budúci rok bude rokom 130. výročia narodenia M. R. Štefánika. Je to nanajvýš vhodná príležitosť, aby sme konečne vstúpili do pamäti nášho národa predovšetkým 21. júl ako dátum, keď sa narodil človek, ktorý sa sám charakterizoval vyznaním „Som Slovák telom i dušou - neznám lásky polovice“ a ktorý podstatnou mierou pomohol slovenskému národu k jeho dnešnému slobodnému a dôstojnému životu. A aby sme ho vštepili vytvorením tradície celonárodných osláv Štefánikovo narodenia pred jeho novým dôstojným pamätníkom na Námestí slobody v Bratislave.

Pretože nové SND sa premiestniť nedá, bude to skôr či neskôr lev na pylóne a pod ním ponížený anonymný letec tam, kde patria. Letec pred letisko a lev v múzeu, alebo ho vymenia za - ešte stále Prahou nevrátenú - Štefánikovu pozostalosť. Len škoda toho času, energie a tých 31 vyhodnených miliónov!

VILIAM HORNÁČEK

Kto navštevoval školy za Prvej republiky 1918 - 1938, isto si pamätá, ako nielen na hodinách dejepisu a „československého jazyka“, ale aj pri každej príležitosti osláv a štátnych pamätných dní naši - väčšinou českí - učitelia dojmavo nám opisovali ťažkú tisícročnú porobu, ktorú musel podstúpiť náš slovenský národ pod vládou Maďarov, kým nás bratia Česi neoslobodili. A urobili to z čistej bratskej lásky, aby nám umožnili vrátiť sa do lona „československej národnej jednoty“, ktorú kedysi ľudská zloba a premoc Maďarov rozbili tým, že odtrhli slovenskú „vetev“ od materského „kmeňa československého“. Ako malé deti sme tomu aj verili. No keď sme mali možnosť kriticky si overiť tento komplex otázok, veľmi ľahko sme zistili, že išlo o dojmavé rozprávky pre deti, ktoré majú s historickou pravdou len veľmi málo spoločné.

V skutočnosti, ak možno hovoriť o porobe, presnejšie o objektívnom procese najprv ilegálnej, potom i zákonní sankcionovanej násilnej maďarizácie Slovákov v Uhorsku, platí to jedine o poslednom storočí, striktnie iba o poslednom polstoročí spoluzitia Slovákov s Maďarmi v jednom kráľovstve. Jasne to konštatoval aj český profesor Kamil Krofta: „... nelze až do století XIX. mluvit o národnostním útisku národů maďarských, o maďarisaci. Uherské dějiny do té doby neznají takřka otázky národnostní.“ Keby tento proces bol trval naozaj tisíc rokov, isteže by boli Slováci etnicky vykrytí a totálne asimilovaní, ako sa to stalo napríklad s Polabskými Slovanmi. Ak sa to však so Slovákmí nestalo, nestalo sa preto, lebo po celý stredovek i prvé storočia novoveku, prakticky až do konca 18. storočia Uhorské kráľovstvo poskytovalo všetkým svojim obyvateľom podstatne rovnaké podmienky tak pre zachovanie vlastných etnických tradícií, ako aj pre prístup k prameňom latinskej kultúry. Starí Maďari nemohli asimilovať Slovákov, lebo Slováci sa v 10. a 11. storočí nachádzali na neporovnateľne vyššom stupni kultúrneho vývoja: mali za sebou už niekoľko storočí vlastnej politickej a vojenskej organizácie a mali vlastnú cirkevnú organizáciu so slovenským liturgickým jazykom. Dokazuje to nepochybne veľa slovenských slov prevzatých do maďarského jazyka z oblasti poľnohospodárstva, politickej správy, náboženstva, kultúry, atď. Diskriminácia tam bola, no tá väzila vo feudálnej štruktúre spoločnosti, a nie v etnickej individualite jej rôznych jazykových zložiek. Dokazuje to celý rad historických faktov. Mnohí uhorskí občania slovenskej národnosti mali prístup aj k vysokému vzdelaniu a zastávali nielen regionálne úrady, ale občas aj najvyššie cirkevné i štátne funkcie. Napríklad už na prelome 12. a 13. storočia medzi 12 zachovanými menami jobagiónov Trenčianskeho hradu prof. Richard Marsina zistil, že osem je nesporne slovenských mien, kým tri sú všeobecno-kresťanské, jedno neisté a ani jedno bezpečne maďarské. Testament spišského prepošta Mutimira z roku 1273 dokazuje, že to bol vzdelaný muž, ktorý vlastnil vzácne knihy ako Decretum Gratiani a Decretales Gregorii IX. V talianskej Padove v roku 1359 zomrel farár z Cífera Viliam Starohradský, ktorý si tam na slávnej univerzite zdokonaľoval svoje vzdelanie. V nasledujúcom desaťročí už sú dokumentovaní slovenskí študenti na univerzite v Prahe. V posledných rokoch 14. storočia notárom kráľovskej kancelárie bol magister Ján Slovák zo Šarišských Sokolov. Z 15. storočia je známy šľachtic a podnikateľ Ján Turzo (1437 - 1508),

MILAN S. ĐURICA

Vzt'ahy medzi Slovákami a Čechmi

Mýtus o tisícročnej porobe Slovákov v Uhorsku

Jedna z posledných drobných tlačí prof. Milana Đuricu „Vzt'ahy medzi Slovákami a Čechmi, i pri svojej útlosti je významná a dôležitá. Hlbajúci historik, teoretik i jazykovedec, čo sa u Đuricu druží, odkryl pre nás fakty tak dôležité, že menia a zmetú doterajšie nainfikované historické hlášky. Útla knižka môže byť prenikavá, čo dosvedčuje 57 strán textu, chronologicky rozdeleného do 5. kategórií, konkrétne mýtov, ktorých obsah možno charakterizovať ako „otroctvo vláducej mieny“, alebo z „mútnych prameňov čerpajúca historická sugescia“, trefne sa vyjadril zahraničný historik.

Mýty z mútnych prameňov“ tiahnu sa našimi dejinami od Veľkej Moravy až po súčasnosť, na ktorú môžeme byť právom hrdí. Stručne sa zmienime, o aké mýty ide. Autor ponajprv odmyšľoval náš nástup do európskych dejín Veľkou Moravou, ktorej centrum tvorili starí Slováci. Prihrievali sa na nej Česi a to v dobe, kedy ani nevedeli, že sú Česi, a po 6. rokoch sa podieľali na jej zániku. Druhý mýtus chce jazykový a kultúrny separatizmus zvaliť na Slovákov, hoci aj český historik uznáva, že Slovensko má „právo prvorodeného“, stará slovenčina bola kodifikovaná už Cyrilom a Metodom a české kniežatá spolu s krtom a starou slovenskou literatúrou prijali prvý literárny jazyk, zaznamenal Đurica. Mýtus o tisícročnej porobe Slovákov v Uhorsku je na zasmiatie; kto mal toľko vzdelancov na vysokých postoch, kultúrnych, náboženských, politických, nemohol byť porobený, (pre Čechov aj Maďarov sme písali prvé gramatiky). Rovnako aj ďalší mýtus o vše-

strannej zaostalosti Slovákov, je z tých najhnusnejšie zamútených vód historická sugescia. Kto pozná aspoň zbežne dejiny literatúry a techniky na Slovensku, neodváža sa vynášať sudy o zaostalosti, porobe, doplácaní, či bratskej pomoci. „Slovensko literárne žilo, kedy v Čechách ešte nesvítalo“, cituje Đurica objektívneho českého vedca. Posledným mýtom je mýtus o „slovenskom národnom povstaní“, ktoré je dielom nie slovenského národa, ale dohovoru Beneša so Stalinom. Beneš už rok pred vyhlásením povstania si zarečnil rečníckou otázkou: „Proč musí padnout dnešní Bratislava? Zradili víru ve své bratrství a jednotu s Čechy“. Nemohli sme stratiť, čo sme nemali, skôr Beneš nemal si oči zastrieť nenávisťou, bol by zbadal, že spojenctvom so Stalinom sám si kope hrob.

Objektívne poznávanie histórie sa presadzuje ťažko, najmä ak aj dnes sám autor cíti - po tom koľko príkoria doma zažil - „záklusné, plazivé i čoraz otvorenejšie tendencie oživiť a upevňovať už čiastočne oslabené mýty neblahého čechoslovakizmu, a to na rozličných, aj vysokých úrovniach verejného života“. Autor odmyšľovaním doniesol logiku, vývinovú logiku, do našich dejín, bez historickej sugescie. Predkladaná práca je kľúčom k otváraní očí na zlomyseľné historické výklady, dúfajme, že za ňou bude nasledovať veľká vedecká práca - na odstránenie marazmu z našich dejín.

MARTA HUDÁKOVÁ

mešťan Levoče aj Krakova, ktorého synovia študovali na univerzitách v Krakove, v Padove, aj v Ríme. Jeho syn Žigmund sa stal v roku 1503 biskupom v Nitre. V roku 1476 v talianskych Benátkach pôsobil tlačiar Peter z Bardejova. O desať rokov neskôr sa aj v českej Plzni usadil slovenský tlačiar Mikuláš Bakalár Štetina (1450? - 1520). Prvý preklad Písma svätého do maďarského jazyka v roku 1553 pripravil Slovak Benedikt z Komjátic (Komjáthy). V roku 1546 Slovak Vaško Záleský vydal v nemeckom Wittenbergu prvý luteránsky modlitebník. Slovenský zeman z Turca Martin Rakovský (1535 - 1579) o niekoľko rokov neskôr sa stal úradníkom Bratislavskej kráľovskej komory a vydal svoje literárne diela vo Viedni a v Lipsku. Básnik, historik a právnik Zachariáš Mošovský (1542 - 1587) sa stal v roku 1582 biskupom v Nitre. Spomínaný Vaško zo Zálesia v roku 1561 vydal vo Wittenbergu svoj slovenský preklad z latinčiny Knižka prijsah Biskupských Doktorských a Pijarských s Vysvetlením jich a v úvode k nemu spomína Čechov, Moravanov, aj „nas Slowakuo“. - Prvú gramatiku českého jazyka zostavil Vavrinec Benedikt z Nedožier (1555 - 1615), ktorý pôsobil ako profesor v Prahe. Na začiatku 17. storočia slovenský šľachtic Juraj Turzo (1567 - 1616) sa stal dokonca palatínom Uhorského kráľovstva. V tom istom čase na biskupský stolec v Nitre bol vymenovaný Slovak Štefan Šuchaj (1551 - 1608) zo Suchej pri Trnave.

Keď v roku 1624 kardinál Peter Pázmaň založil vo Viedni povestné Pázmaneum pre najvyššiu vedeckú prípravu kňazov Uhorska, z prvých 13 študentov, ktorých tam určil, bolo 10 Slovákov. Podobný pomer sa zachoval po celé storočia: ešte aj v roku 1694 z 55 alumnov Pázmana bolo 39 Slovákov. Už druhým rektorom tohto elitného kolégia bol Slovak Ján Hymra zo Žiliny a po ňom sa v tejto vedúcej funkcii vystriedal celý rad slovenských kňazov.

Nitrianskeho biskupa Juraja Selepečného-Pohronca (1595 - 1685), ktorý sa stal v roku 1666 ostrihomským arcibiskupom, cisár Leopold I. v roku 1670 vymenoval za miestokráľa a kancelára Uhorského kráľovstva. Aj jeho najbližší nástupcovia v Nitre boli väčšinou Slováci. V prvej polovici 18. storočia polyhistor Slovak Matej Bel (1684 - 1749) bol jednou z najvýnikajúcejších kultúrnych osobností Uhorska - Magnum decus Hungariae. V

kruhu jeho spolupracovníkov Skalica, Pavol Doležal (1700 - 1778) zostavil prvú gramatiku „slovensko-českého jazyka“ (1746), do ktorej úvod napísal Matej Bel a oslavoval v ňom slovenský jazyk. V roku 1758 slovenský ex-jezuita, filológ a štátovedec Adam František Kollár (1718 - 1783) sa stal prvým kostómom Dvorskej knižnice vo Viedni. Slovak Juraj Petermann (1710 - 1792), rodák z Pukanca, pôsobil na českých školách, aj v Nemecku, a ako evanjelický kazateľ v Dražďanoch (Dresden) v roku 1783 vydal v Bratislave svoju českú gramatickú a poetickú príručku. V tom istom roku 1783 vyšiel v Bratislave prvý slovenský periodický časopis Presspurské nowiny, kým latinský časopis Nova Posoniensia vydávali jezuiti v Bratislave už od roku 1721. Aj prvé dejiny literatúr v Uhorsku spracoval Slovak Pavol Valaský (1742 - 1824). A mohli by sme dlho pokračovať vo vypočítavaní podobných faktov.

Hlbším štúdiom na vyššej a slobodnejšej úrovni nebolo nám však ťažko pochopiť, že aj v tomto prípade išlo vlastne o naočkovanie do mladých slovenských duší zárodokov mýtu, ktorý mal za cieľ vyvolať v nich nenávisť voči Maďarom-otrokárom a lásku voči Čechom-osloboditeľom.

S týmto mýtom úzko súvisí ďalší, z neho vyplývajúci mýtus.

MÝTUS O VŠESTRANNEJ, ALE NAJMA KULTÚRNEJ A HOSPODÁRSKEJ ZAOSTALOSTI SLOVÁKOV

Bezpochyby s genocídou hraničiacou maďarizačnou politikou po maďarskorakúskom Vyrovnaní z roku 1867 zapríčinila ťažké ochromenie kultúrneho rozvoja Slovákov, ktorí neboli ochotní sa asimilovať do vláduceho maďarského etnika. To však nevytrelo z dejín prechádzajúce storočia kultúrneho vývinu Slovákov, ktorí ešte ani nie tak dávno predtým boli vstave poskytnúť práve aj Čechom kultúrnu pomoc na prekonanie pobielohorského „Temna“ účinnými impulzmi pre ich národné obrodenie. Stačí si spomenúť na F. Palackého a na P. J. Šafárika, ktorí vyšli z Bratislavy, až do revolučných meurosmých rokov jedného z najživších kultúrnych stredísk Slovanov habsburskej monarchie. Vo svojom obsažnom prehľade o Uhorskom kráľovstve z roku 1828 písal Ludovít Nagy o Bratislave: „Superbit Litterariis Institutis altioribus, Suprema utpote Studiorum Directione Regia, Accademia R. Cat-

holica, Archi-Gymnasio Regio, et Primaria una, ac pluribus Lateralibus Scholis Nationalibus. Excipit hospitio Lyceum Augustanae Confessionis Ad-dictorum, Convictum, alia item benefica ejusdem Confessionis Insituto fundamentalia.“ (Pýši sa vyššími literárnymi inštitútmi, Rímskokatolíckou akadémiou, Kráľovským archigymnázium, a jednou základnou národnou školou s viacerými odbočkami. Poskytla pohostinstvo Evanjelickému lýceu, konvikt a ďalšie základné dobrodenia ústavu tohto vyznania.) Veď už v roku 1817 vznikla roztržka v evanjelickej obci v Bratislave, pretože profesori požadovali jedného učiteľa Slováka, „lebo iba Slováci rozumejú latinčine“. A francúzsky diplomat, niekdajší veľvyslanec v Rusku i v Nemecku Paul de Bourgoing, takto písal v roku 1849: „V tejto skupine slovenskej rasy, ako u Slovanov Turecka, Srbov a Bosniakov, aristokracia vo všeobecnosti od stáročia opustila národnú vec a prijala idey a záľuby vláducej národnosti. V Česku (Boheme), s výnimkou rodiny Kolovrat, dvoch bratov Deym, Czerninovcov a jediného člena rodu Thun, šľachta je takmer úplne ponemčená. (...) Na Slovensku (Slovaquie) šľachta, zvedená v týchto najnovších časoch predovšetkým prestížou a leskom bohatej maďarskej aristokracie, ďalej priazňou, ktorú jej prejavoval cisársky dvor tým, že sa naučil po maďarsky a nedávno priznal tomu jazyku výsadu jazyka parlamentu a verejnej správy Apoštolského kráľovstva, slovenská šľachta zvedená týmito všetkými príčinami sa poddala úplnej maďarizácii.“ Tu sa často zabúda - alebo úmyselne zamlčuje - že ak Slováci trpeli pod nátlakom maďarizácie, tak oveľa skôr a oveľa tvrdšie Čechov postihla jemnejšia síce, ale tým účinnejšia germanizácia. A práve v tom období 1526 - 1620 podľa českého historika a štátnika Kamila Kroftu sa za pre nich priaznivých okolností bezpochyby upevnilo národné povedomie Slovákov. V 18. storočí Praha už pôsobila na cestovateľov úplne nemeckým dojmom. Zakladateľ Ivovského Ossolinea Jozef Maximilán Ossoliński vo svojich zápiskoch z pobytu v Prahe v roku 1792 smutne konštatoval, že Česi sa pod cudzou nadvládou sami pozbavujú svojej slovenskej osobitnosti. O rok neskôr podobne konštatoval Julian Ursyn Niemcewicz, že totiž českí pobratimci Poliakov sa stále viac stávajú Nemcami. Šľachta sa už k materskému jazyku nehlási, iba prostý ľud zachováva pamiatku nie-

kdajšej veľkej minulosti.

V Prahe doštudovaný a s ňou hlboko sympatizujúci taliansky jazykovedec Bruno Meriggi napísal: „Ku koncu 18. storočia prakticky vôbec nejstvovala jednotná literárna čeština, pretože ten jazyk niesol ešte viditeľné javy po ranách, ktoré mu vsadili tri storočia sporov, uponožovaní a zotročenia cudzím tematikám. Tieto nepriaznivé okolnosti napospol zmrazčili a ohlušili českú reč, jej slovník sa javil chudobný, a nie presne ustálený, v gramatikálnych úzoch a v syntaktických stavbách vládla neistota. Za takýchto podmienok chciet ju používať na vedecké ciele, ktoré vyžadujú ako conditio sine qua non jasnosť a precíznosť, bolo by bývalo skôr než odvážnosťou - bláznovstvom.“ Anglický slavista Robert Auty to vyjadril ešte precíznejšie vzhľadom na úroveň kultúrneho života: „In 1750 the Czechs of Bohemia, Moravia and Silesia and the as yet nameless Slavs of Upper Hungary played no significant or individual part in the intellectual life of the Austrian Empire. (...) To speak of 'Czech Thought' in 1750 would be an anachronism.“ Nechajme však hovoriť českého historika: „Pri tom i u samých Čechů jazyk mateřský a s ním národní vědomí tak rychle zanikaly, potlačovány jsouce úřady a opuštěny od šlechty, intelligence a měšťanstva, že od poloviny stol. XVIII. zbylí vlastenci zoufali nad jeho osudem a budoucností. R. 1790 vyslovil Pelcl obavu, že se za 50 let sotva podaří najít Čecha, v r. 1810 napsal Dobrovský Kopitarovi známa slova: „Causa gentis nostrae, nisi deus adjuvet, plene desperata est.“ (Vec nášho národa, ak Pán Boh nepomôže, je totálne zúfalá.) Keď v roku 1819 vlastenecký rytier Jeník z Bratřic písal svoje „paměťihodna“, dal šiestemu dielu nadpis: „Paměťihodno všelijakých bývalého vysoce slavného, za našich časův ale zcela opovrhnutého, ale skoro již pominulého národu českého se dotýkajících věcí.“ František Palacký, ktorý po štúdiách v Bratislave prišiel v roku 1823 do Prahy, takto zachytil svoje prvé dojmy: „Stav národnosti české v Praze byl tehdaž velmi neutěšený, ba téměř beznadějný. (...) Celé naše národní snažení upadlo mezi vzdělanci ve směšnost a v opovržení; takět kdokoli nosil slušný kabát, neodvážil se tak snadno na veřejných místech promluvit česky.“ V roku 1824 sa český jazykovedec a národný buditeľ Josef J. Jungmann v liste Martinovi Hamuljakovi do Pešti sťažoval: „U nás w Čechách,

gakoby nemožná, aby wykvětlo podobné djlo vlastenecké. (...) Tam w Tatrách příroda nedobytnější chrám Slowanstvu zbudvala, tam ge sjly a Národnosti Slowanské pramen a swatyně; zde w zapeklenj českém cizoty domow a ošemetnosti rafinowaného swěta politického. (...) Juž od několik let, zdá se, gakoby i národnost (zvlášť w Praze) chladnouti počjlna, i méně kněh českých vchzlo.“ - „A ještě r. 1827 Jungmann v slabé chvíli posteskli si: „Nám dostalo se býti svědky a pomocníky konečného mateřštiny zahynutí!“ Preto nečudo, že objektivní a s dejinami zoznámení Česi považujú Jána Kollára za zakladateľa českej poézie nových čias. Práve v tom čase na Morave dvaja spisovatelia - František Trnka a Vincent Žák - začali hlásať, že sa český spisovný jazyk Moravanom neľúbi, a preto „treba ho zbaviť pút, ktoré ho len k jednej krajine viažu“. Jeden z najlepších francúzskych znalcov českých a slovenských dejín, profesor Sorbony Ernest Denis v roku 1917 napísal: „Slováci nejen dali současnému obrození českému několik svých nejslavnějších představitelů, ale vytkli mu i jeho dráhu a vtiskli svůj ráz. Naučili je, aby se povznášelo nad úzké zájmy království Svatováclavského a hledalo vítězství své věci jen ve slávě celé Slavie. Není-li snád v Evropě země, kde by vlastenectví bylo vřeilejší a smělejší než v Čechách, i bdělejší a obsažnější, i ochotnější k obětem a méně nakažené sobectvím a úzkostlivostí, i náruživější a šlechtetnější, zásluha toho náleží částečně Slovákům, kteří stýkající se jak s Jihoslovany, tak s Poláky a Rusy, tvoří takto jako srdce Slavie a zdá se, že osudem byli vyvoleni, aby byli poutem mezi bratry oddělenými.“ O rok neskôr sám Tomáš G. Masaryk vo svojej francúzskej a anglickej, neskôr aj českej knihe napísal: „Slováci Čechům v době obrození dali veliké spisovatele (Kolár, Šafařík) a jiné vychovali (Palacký, částečně i Dobrovský).“ V roku 1929 to veľmi jasne syntetizoval Dr. Josef Svitlák-Karník: „Bylo by však čirým nevděkem nevzpomenouti na tomto místě také významu, jaký Slovensko mělo v různých dobách naší minulosti. Nebyl tam vždy vzduch tak zamořený jako v druhé polovici století devatenáctého. Byly doby, kdy se uherským Slovákom lépe žilo nežli Čechům pod zelednou péští bělohorského vítěze. Tehdy, když vykřvácený kmen český stěží oddychoval ve spánku mrkotném, dle slov znalce povolného „oblast podkarpatská nový domov dávala vystěhovalcům a vyhnancům českomoravským, kteří tam uchovávali svou náodní bytost, slovensou tradici, rodnou řeč.“ Důkazem toho, že Slovensko literárně žilo, když v Čechách ještě nesvítalo, jsou „Staré noviny literárního umění“, které v Banské Bystrici vydával v osmnáctém věku Ondřej Plachý - mnohem dříve, nežli Nejedlý svým „Hlasatelem českým“ uskutečnil prvý pokus o časopis český.“ A dodal k tomu: „Bez těchto tří národních buditelů [František Palacký, Jan Kollár, Pavel Šafařík] nelze si ani mysliti českého probuzení. Radostných, slavných a jedinečných dnů, které jsme prožívali v říjnu a listopadu roku 1918, nebyli bychom se dožili ani my, ani potomci naši, nebýt živé vody, ktréa k nám přýštila ze Slovenska.“

A nijako tu nemožno argumentovať iba v jednom smere slovenskočeskom. Lebo ak Slováci dali Čechom Jána Kollára a spomenutých dvoch učencov a buditeľov, dali aj Chorvátom Štefana Moyzesa (1796 - 1869), Alexandra Alagoviča (1760 - 1837) a Juraja Haulíka (1788 - 1869), bez ktorých je ťažko si predstaviť národné a kultúrne obrodenie Chorvátov.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Katolíci dostali taký mimoriadny dar milosti, že ho mnohí z nich jeho veľkosť a význam pre svoj život a život sveta vôbec nechápajú, nehovoriac o tom, že si ho nevedia vážiť. Myslí sa tým cirkev, svätá, katolícka a apoštolská cirkev, ktorú vyznávame v Kréde. Je mystickým Telom Kristovým, Božím kráľovstvom, ktoré má svoje korene v nebi, ako svätý Esche Yggdrasil, germánsky strom, a zo všetkými svojimi rozvetveniami, rozkošateniami a plodmi obsahuje celý pozemský život. Božie kráľovstvo, ktoré prišlo s Kristom, Božím a ľudským synom, na zem ako zárodok a začiatok, sa tu „reprezentuje“, t.j. v plnom zmysle slova: „sprítomňuje“ Kristom založenou, zachovanou a vedenou cirkvou. Je, ako konštatuje II. vatikánsky koncil v súlade s praotecami, „dušou“ ľudskej spoločnosti, jej „životným princípom“ (Pius XII.). Od jej založenia v nej pôsobí „Duch svätý, ktorý je Pánom a oživuje“, smieme byť na ňom účastní tým, že sa ním necháme naplniť. Sprostredkúva nám pravdu, vychádzajúcu z Boha, ktorá rozviazala jazyk prorokom, vyznala Kristove narodenie, život, slová, dielo, smrť a zmŕtvychvstanie, viedla ruku evanjelistom pri písaní, poháňala apoštolov na zvestovanie radostnej noviny, zaslávila pátrov do Božích tajomstiev, umožnila svätým cirkevným učiteľom s celou filozofickou výzbrojou, do hĺbky vysvetliť pravdy viery a podnietila cirkev vykonávaním jej najvyššieho učenia k formulácii náboženských istôt alebo dogiem, ktoré ako zabezpečujúce značenie ciest chránia veriacich pri ich hľadaní Božej pravdy pred omylmi a poblúdením. Za milosť môcť stáť v niekoľkotisícročnej tradícii najvyššej duchovnosti vďačíme „udržiavajúcej moci“ cirkvi. Zbližovala najlepšie osobnosti všetkých storočí a spájala ich do obrovského chóru, v ktorom neznel nikaký hlas, ktorý bol naladený do veľkej symfónie na Božiu počesť, jeho pravdy a múdrosti. Cirkev je „všeobšahla sviatosť“, pokračuje v Bohom započatou diele vykúpenia, konzumuje ho s darmi pokoja, vďaka ktorým sa stávajú bratmi a sestrami v Kristu, Božimi dieťkami, čo majú svojho Otca, telom z tela a krvou z krvi Pána, takže sa môžeme navzájom a dôverne spoločne s Augustínom osloviť: „Aj ty si Kristus!“ V Božom znamení zbiera cirkev národy a spája ich s Bohom, je znamením a nástrojom pre jednotu celého ľudstva. Od začiatku nepretržite bojuje proti narušiteľom pokoja, podnecovateľom zmätkov a klamárom, proti mocným vojskám protivníka. A aj keď sa môže zdať, že cirkev v tomto nemilosrdnom boji podľahne, každý deň sa v nej rodia noví svätci, ktorí posilňujú komunio sanctorum. Mení porážky na víťazstvá a neúnavne kráča v ústrety dňu, keď definitívne zasadne súd, bude sa triediť zrna od pliev a Syn odovzdá naplnenú ríšu svojmu Otcovi. V putujúcej a sporiacej sa, no na konci dní triumfujúcej cirkvi je všetko spása. Mimo cirkvi sa nájsť nedá (extra ecclesiam nulla salus), nech sa akokoľvek snažíme.

Pre mňa, keďže sa už vyše ako polstoročia sociológiou zaoberám, patrí k pozoruhodným zvláštnostiam našej doby, že práve hlavný prúd vedeckého komplexu, čo si stanovil za svoj cieľ zlepšenie životných pomerov a dobro ľudí a sociálnych skupín, sa veľmi trápne vyhýba tomu, aby vystopoval dobro alebo „spásu“ tam, kde sa dá nájsť: v cirkvi, ochrankyni aspektu viery a mravnosti, základe každého usporiadaného spoločenstva. A pritom sväté knihy všetkých národov, aj židov, aj kresťanov, hovoria jednoznačným jazykom: „Ak Pán nestavia dom, márne sa namáhajú tí, čo ho stavajú“ (Ž 127,1), „lebo bezo mňa (tak hovorí

Pán) nemôžete nič urobiť“ (Jn, 15,5). Dá sa súhlasiť s Jánom XXIII., keď tvrdí: „V našej dobe neexistuje asi nijaká väčšia hlúposť ako pokus budovať na tomto svete pevný a použiteľný poriadok bez potrebného základu, čiže bez Boha“ (MM 217).

Moderná sociológia je dieťaťom osvietenstva. V ňom sa nachádza dôvod na vylúčenie Boha, základu každého poriadku, zo sociológie, pretože projekt osvietenstva je vlastne oddelením alebo „emancipáciou“ človeka od Boha a následkom toho aj od akejkoľvek autority, nielen cirkevnej, ale aj štátnej i otcovskej, smerom k individuálnemu „zrelému“ rozumu. V súčasnosti slúži sociológia prakticky výhradne na legitimizovanie liberalizmu v jeho pravocovej i ľavicovej forme, a teda jednej ideológii a zainteresova-

FRIEDRICH ROMIG

Prečo liberalizmus ohrozuje imunitu Európy?

ným. Jej vzťah k cirkvi by sa tu mal bližšie preskúmať a priblížiť.

KRÁTKA CHARAKTERISTIKA

LIBERALIZMU

Východiskom liberalizmu je jednotlivec a jeho sloboda. Jednotlivec určuje sám seba (princíp „sebaurčenia“), je „autonómny“, t.j. „slobodný“. Ako autonómny sleduje iba vlastné záujmy. Užitočné je to, čo slúži uskutočneniu jeho vlastných záujmov. Racionálnym konaním je, ak optimalizuje svoju ziskuchtivosť, t.j. nastaví zisk a výdavky tak, že rozdiel medzi ziskom a výdavkami je čo možno najväčší v prospech zisku. Tým, že každý hľadá vlastný zisk, úsilím, ktoré vynakladá, nevedomky a nie zámerne prispieva najviac k spoločnému dobru všetkých. O to sa automaticky, t.j. bez zasahovania ľudskej alebo božskej bytosti, stará predurčená harmónia, ktorá sa stáva účinnou predovšetkým vo forme súťaže a vyrovnávacieho mechanizmu voľného trhu. Vďaka tomu sa sloboda jednotlivca končí tam, kde by jej naplnenie mohlo škodiť niekomu inému. Určiť tieto hranice je vecou zákonodarnej moci, ktorá na základe liberálno-demokratického usporiadania vychádza z ľudu. Čo nie je zakázané, je dovoľné. Zásadne slobodné individuum berie do úvahy v zdanie sa a obmedzenie slobody iba vtedy, ak má z toho väčší zisk ako ten, ktorý bol bez vzdania sa slobody. Individuálna etika liberalizmu je hedonistická, jeho spoločenská etika utilitaristická. Politicky liberalizmus spočíva na štyroch pilieroch: slobode, demokracii, trhovom hospodárstve a súkromnom vlastníctve.

KRITIKA LIBERÁLOV

VOČI NÁBOŽENSTVU A CIRKVI

Liberalizmus sa stavia voči náboženstvu a cirkvi nanajvýš kriticky. Podľa osvieteného liberála patrí náboženstvo do detského štádia ľudstva, brzdí vedu, vzdelanie, osvietenie zrelosti, pokrok a slobodu, a to všetko tým, že podporuje závislosť, strach, bezmocnosť, nevedomosť, iracionalitu, poverčivosť, historický pesimizmus, vládu farárov, utlačanie, predsudky, dogmatizmus a netoleranciu (so všetkými strašnými dôsledkami, ktoré poznáme z histórie: križiacke výpravy, „sväté“ vojny, vraždenie neveriacich, inkvizícia, uhoľovanie kacírov, antisemitizmus, špaoh). Autorita cirkvi nie je legitimizovaná ľuďom, ale je nástrojom vlády kňazov, ktorá utláča ľud. Preto si prakticky všetci praví liberáli

osvojujú Voltairovu radu: „Écrasez l'infame!“ Liberálny poslanec Karl Vogt žiadal v Pavlovom chráme, aby cirkev zmizla zo zeme a najlepšie nech sa stiahne tam, kde má svoj domov, do neba. Pre nemeckých Mladých demokratov v roku 1989 patrila cirkev k „ideologickým fabrikám“, ktoré - ako rodina, škola, armáda a masmédiá - vyžadujú autoritatívne a tým nedemokratické správanie.

Podľa Politickej príručky národných liberálov z roku 1907 sa má liberalizmus prezentovať ako „energický protivník ... kléru, hierarchie a pápežstva“. Cirkev chápu ako „autoritatívny nútiači aparát“, ktorý by nemal mať nijaký vplyv na výchovu detí. Je nanajvýš nehumánnym, ľudmi pohŕdajúcim, antidemokratickým, reakčným, kontrarevolučným, štátoboreckým, antipatriotickým,

„misleading and roxious ab inito“ (J. St. Mill). Po takejto predsudkami naplnenej a čiastočne nenávisťnej kritike liberalistov voči náboženstvu a cirkvi vôbec neprekvapuje, že aj cirkev odsudzuje liberalizmus veľmi jasnými slovami.

KRITIKA CIRKVI

VOČI LIBERALIZMU

Cirkev a liberalizmus sú nezlučiteľné. Liberál nemôže byť dobrým katolíkom a ani katolíkom nemôže byť pravým liberálom. Podľa cirkvi je liberalizmus „heréza“ (Pius IX.), „choroba blahobyti a oslabenie imunity“ (biskup Krenn), „satanská ideológia“ (Lev XIII.), „štruktúra hriechu“ (Ján Pavol II.), „morová epidémia“ (Pius IX.).

Dôvody cirkvi na odmietnutie liberalizmu sú teologického, filozofického, antropologického, morálneho a sociologického charakteru.

Celá kritika náboženstva, ktorou je liberalizmus nakazený, napokon popiera Boha. Boh je podľa nej výtvorom človeka a nie človek výtvorom Boha. Preto je náboženstvo a cirkev výmyslom človeka. Liberalizmus je vo svojej podstate ateistický. Jednotlivé, menej konzekventné smery liberalizmu uznávajú deistické a panteistické Božie pojmy, ale aj v nich sa nachádzajú herézy, ktoré popierajú Boha ako osobu, stvoriteľa, zákonodarcu a vládcu sveta, ako aj prevtelenie Krista a nadprirodzený pôvod a charakter jeho cirkvi. Ateizmus, agnosticizmus, deizmu, panteizmus alebo náboženskú indiferentnosť cirkve prirodzene neakceptuje ako tradičný základ kultúry krajiny tvoriaci hodnoty. Ani s filozofickými („svetonázorovými“) základnými názormi liberalizmu sa cirkev nemôže spriatelíť. Neunavila sa odsudzovaním imanentizmu, naturalizmu, pozitivizmu, racionalizmu, evolučnosti, progresivizmu, materializmu, modernizmu a podobných filozofických prúdov, ktoré sa pokúšajú vysvetliť svet bez Boha.

Z antropologického hľadiska človek nie je pre cirkev autonómny, tak ako v liberalizme, ale „theonómny“, odrazom stvoriteľa, ktorý by mal tento odraz svojím životom zreteľnejšie dopracovať. V tom, v similitudo Dei, spočíva určenie človeka. Preto je život v chápaní cirkvi úplne podriadený Božím zákonom, ktorým sa človek musí podrobiť, ak chce získať večný život, hoci môže sa aj vzoprieť, čo by malo za následok večné zatratenie. Sloboda preto znamená predovšetkým voľbu („optio

fundamentalis“): súhlasiť, alebo nesúhlasiť s Bohom a jeho zákonmi.

Daru slobody vďačí človek v cirkevnom chápaní za mravnú dôstojnosť. Každý človek je povolaný žiť život v dôstojnosti, ale či je to život vydatý, alebo nie, za to si je zodpovedný človek sám. Dôstojný, „bohumilý“ život vedie človek vtedy, ak „dobrovoľne“ (a nie nasilu, napr. kvôli štátnym zákonom alebo zo strachu pred trestom) všetkými rozhodnutiami a činmi „koná dobro a zlému sa vyhýba“, podriaďujúc sa mravnému poriadku, ktorý aj „realizuje“. Etický alebo morálny poriadok života spočíva v hodnotovom poriadku, ktorý stanovuje priority a pozná ich stupne. Ústi do najvyššej hodnoty, ku ktorej treba prihlásiť všetky ostatné hodnoty. „Len jeden je „dobrý“, (Mt 19,17). Pre kres-

ťana „nik nie je dobrý, jedine Boh“ (Mk 10,18). „Morálny poriadok pretrvá iba v Bohu, a ak sa od Boha oddelí, roztriešťa sa“ (Ján XXIII.). Človek sa nemôže rozhodovať v cirkevnom chápaní o dobre a zle, nemôže stavať nijaké hodnoty, ale ich iba uctievať, dbať o ne a naplniť ich, ak chce viesť morálne bezúhonný, dôstojný život. Hodnoty má predložené, a rozpozná ich vo svojom svedomí (Kant to nazýva priliehavo svedomie „Deus in nobis“), pretože ich má nielen on - ale aj „pohania“! - „zapísané v srdci“ alebo mu budú „zjavené“ Božím slovom. Svedomie je pre cirkev dôkaz „bytia človeka v Bohu“. Človek má existenciu a slobodu na oslavovanie Boha, vďaka ktorému sám zažiarí v Božej sláve a stáva sa Božím obrazom (imago) na odzrkadlenie Božej všemohúcnosti, suverenity a slobody. Práve to ho poučilo o Kristovej premene na človeka, čím sa „Boh stal človekom, aby sa človek stal Bohom“ (alebo slovami cirkevných otcov: „Factus est Deus homo, ut homo fieret Deus“), t.j. sa úplne naplnia s Bohom a „syn v synovi“ sa stáva Kristovým nasledovníkom. Nie sebasprítomňovanie, ale sprítomňovanie Boha je najvyšší cieľ a naplnenie človeka v jeho dozrievaní cestou ku konečnému životu. Je preto prirodzené, že cirkev čo najkritickejšie odmieta hedonizmus ako individuálnu etiku liberalizmu („sebasprítomňovanie“, maximalizácia vášní, prednostné pudové uspokojovanie podľa motta: „What feels good is good“, „Let's have good fun“). Život je oddaním sa, sebaobetou v láske k Bohu a blízkym.

Cirkev rovnako odsudzuje aj individualistické spoločenské usporiadanie liberalizmu a jeho politické dôsledky ako egalitarizmus, etatizmus, demokratizmus a suverenity ľudu, ako aj v hospodárskej oblasti liberálno-kapitalistické zbožšťovanie kapitálu, trhu, súťaže a súkromného vlastníctva. A tu sú uvedené niektoré autentické a autoritatívne postoje cirkevného učenia voči liberalizmu.

VÝPOVEDE

CIRKEVNÉHO UČENIA

O LIBERALIZME

Pius IX. spisom z roku 1864 výslovne odmietol požiadavku zmierenia cirkvi s liberalizmom, progresivizmom a modernizmom (str. 80). Filozofické tézy, ktoré sú v rozpore s cirkevným učením, nemožno tolerovať (str. 11). Pokus racionalizmu opierať náboženstvo a mravnosť o ľudský rozum, a

nie o Božie zjavenie, treba odmietnuť (str. 3-4). Na filozofiu sa nesmie nikdy nazeráť ako na nezávislú od nadprirodzeného zjavenia (str. 14). V náboženských otázkach nie sú indiferencie (str. 15-18, 79). Treba zachovávať prednosť (Božieho) zákona prírody pred čisto ľudsko-občianskymi zákonmi, zvykmi a záujmami (str. 56-58). Je nevyhnutné odmietnuť oddelenie štátu od cirkvi (str. 55), ako aj podriadenie cirkvi, jej autorit a autonómie štátnej moci (19-34, 41, 42, 44, 49-52). Treba odsúdiť popieranie sakrálneho charakteru manželstva a jeho nerozlučnosti (str. 66 a nasl.). Pripustenie civilného manželstva nie je medzi kresťanmi dovolené (str. 71, 73).

„Kresťan nemôže súhlasiť s liberálnou ideológiou, ktorá jednostranne kladie príliš silný dôraz na osobnú slobodu, snaží sa ju uvoľniť od akejkoľvek väzby k normám, podnecuje k získavaniu vlastníctva a moci a sociálne vzťahy vníma iba ako výsledky súkromných iniciatív...“ (Pavol VI.: Octogesima adveniens, Rím 1971, str. 26).

Lev XIII. vníma liberalizmus ako satanskú ideológiu: „Po absurdnej bezuzdnosti zomierajú mnohí v mene slobody, nasledujú Lucifera, ktorý vyslovil bezbožné slová „Nebudem otročiť“ (Jer 2,20). Patria medzi nich prívrženci veľmi rozšírenej a obrovskej školy, ktorej meno liberáli odvodzujú od slobody. Čím viac sú vo filozofii naturalisti a racionalisti, tým sú v oblasti morálky a občianskeho života väčšími prívržencami liberalizmu“ (Libertas, praestantissimum, Rím 1888, str. 51).

CIRKEV A DEMOKRACIA

Lev XIII., ako napísal v roku 1910 Pius X. francúzskym biskupom, ktorí sa nachádzali v silnom obrannom boji voči laicizmu, „pranieroval demokraciu, ktorá išla v odrodení („perversité“) tak ďaleko, že dopriala suverenitu v spoločnosti ľudu a snažila sa o vyrovnanie všetkých sociálnych triednych rozdielov“ (Pius X.: Notre charge apostolique, Rím 1910, str. 237).

Za ťažký omyl sa označuje chápanie, podľa ktorého z ľudu vychádza pôvod verejnej autority alebo vládnucej moci a ľud ju prenáša na vládnucich, „a síce s výhradou, že ju môže odvolať vôľa ľudu“ (Lev XIII.: Diumturnum illud, cit. in Pius X.: NCA, str. 229). „Ale odhladiac od toho, že je nenormálne, ak prenos (pozn.: vládnucej sily) stúpa, keďže k ich podstate patrí klesanie, Lev XIII. hneď na začiatku odmieta pokus zmieriť katolícke učenie s omylom falošnej filozofie. A pokračuje: „Tu je dôležité poznamenať, že tí, čo riadia veci verejné, môžu byť zvolení v určitých prípadoch vôľou a rozhodnutím väčšiny bez toho, žeby tomu katolícke učenie protirečilo alebo stavalo prekážky. Ale ak táto vôľa označuje aj vládnuceho, vôľu mu neprenáša plnú moc, ale iba označuje osobu, ktorá má byť nositeľkou moci“ (NCA, str. 249): „Plná moc vychádza zhora, aby sa dostala nadol“ (tamtiež), lebo niet moci, ktorá by nebola od Boha (Rim 13,1) a od neho, a nie z ľudu, vychádzajú všetky morálne hodnoty a právo.

„Demokracia bez hodnôt sa, ako dosvedčujú dejiny, ľahko mení na otvorený alebo skrytý totalitarizmus“ (Ján Pavol II.: Centesimus annus, Rím 1991, str. 46). „Hodnota demokracie stojí a padá s hodnotami, ktoré stelesňuje a vyžaduje“ (Ján Pavol II.: Evangelium vitae, Rím 1995, str. 70). Tieto „hodnoty nemôže vytvoriť, zmeniť a zničiť nijaké individuum, väčšinu ani štát, ale ich iba uznávať, dbať o ne a podporovať ich“ (str. 71), pretože vychádzajú z pravdy ľudského bytia a dôstojnosti osoby (porov. tamtiež). „V súčasnosti sa ľudia prikláňajú k tvrde-

niu, že agnosticizmus a skeptický relativizmus sú filozofia a základné stanovisko, ktoré zodpovedajú demokratickým formám života. Všetci, čo sú presvedčení o tom, že poznajú pravdu, nie sú z demokratického pohľadu dôveryhodní, pretože neakceptujú, že pravdu určuje väčšina a že sa dá terajším trendom zodpovedajúco zmeniť“ (CA, str. 46). „Je to nebezpečenstvo spojenia demokracie a etického relativizmu, ktoré občianskemu spoložitiu berie každý pevný morálny bod. Ba dokonca mu kradne uznanie pravdy“ (Ján Pavol II.: Veritatis splendor, Rím 1993, str. 101). „Ak neexistuje posledná pravda, ktorá riadi politické konanie a dáva mu orientáciu, dajú sa myšlienky a presvedčenia ľahko zneužiť na mocenské účely“ (CA, str. 46). Lebo aj „v systémoch vládnutia, v ktorých je zahrnutá demokratická spolupráca, je časté usmerňovanie záujmov v prospech silnejších, ktorí sa snažia riadiť nielen hybné sily moci, ale aj realizáciu konsenzu. V takej situácii sa demokracia ľahko stáva prázdny slovom“ (EV, str. 70).

PROTI INDIVIDUALISTICKÉMU USPORIADANIU SPOLOČNOSTI

Ostrou kritikou cirkev nešetří ani liberalizmus spoločenského usporiadania, pretože viedlo k rozbitiu „corps intermédiaires“, stojacich medzi štátom a jednotlivcom, korporácií, družstiev a zamestnaneckých zväzov, ako aj rodinných, domácných a teritoriálnych väzieb. „V dôsledku individualistického ducha to došlo tak ďaleko, že spoločenský život, kedysi prekvitajúci a bohato usporiadaný v plnosti rôznorodých spoločenských zoskupení, bol taký rozbitý a takmer zabitý, až kým napokon nezostali iba jednotlivci a štát - na nemalú škodu samotného štátu. Spoločenský život sa stal úplne neformálnym; ale štát, čo si naložil všetky úlohy, ktoré nedokázali naplniť ním potlačené spoločenské zoskupenia, bol zavalený a utláčaný presilou povinností a záväzkov“ (Pius XI.: Quadragesimo anno, Rím 1931, str. 78).

ODMIETNUTIE

LIBERÁLNEHO KAPITALIZMU

Liberálnokapitalistický hospodársky poriadok cirkev od počiatku dôrazne odmietala a napríklad (predchádzajúci - pozn. prekl.) pápež ho označil za „štruktúru hriechu“ (Ján Pavol II.: Sollicitudo rei socialis, Rím 1987, str. 38 v spojitosti so str. 20). „Pravý poriadok hospodárstva sa nesmie ponechať voľnej súťaži. To je základný omyl individualistickej ekonomiky, z ktorej sa odvodzujú všetky jednotlivé omyly: V zabudnutí alebo nedocenení spoločenskej, ako aj mravnej podstaty hospodárstva vzniká zdanie, že verejná moc nemá voči hospodárstvu robiť nič iné, iba ponechať ho slobodné a neobmedzené; trhu, t.j. voľnej súťaži, ktorá má v sebe regulatívny princíp, ktorým sa trh reguluje sám tak, ako by to nikdy nezvládlo akékoľvek zasahovanie akéhokoľvek tvorivého ducha. Voľná súťaž - aj keď je v určitých hraniciach oprávnená a s nespochybniteľným ziskom - nemôže byť regulatívnym princípom hospodárstva... Ani samoriadenie, nastúpené namiesto voľnej súťaže, nemôže spôsobiť posilnenie hospodárstva: Moc je slepá; moc je živelná... sama potrebuje silné ovládanie a múdre riadenie... štátnych a spoločenských zariadení, ktoré ovláda spravodlivosť a sociálna láska“ (Pius XI.: Quadragesimo anno, Rím 1931, str. 88). „Existuje nebezpečenstvo, že sa rozšíri radikálna kapitalistická ideológia..., ktorá prenecháva riešenie (pozn.: sociálnych) problémov v slepej viere a voľnej hre trhových síl“ (CA, str. 42) a povedie k „zbožšťovaniu trhu“ (CA, str. 40). „Ak sa vša „kapita-

lizmus“ chápe ako systém, v ktorom hospodársku slobodu nereguluje pevný právny poriadok, a nestavia ju do služieb úplnej ľudskej slobody, ak sa nerešpektuje zvláštna dimenzia tejto slobody s etickým a náboženským stredobodom, potom je odpoveď (pozn.: na otázku o prípustnosti kapitalistického systému) rovnako rozhodne negatívna“ (CA, str. 42). „Hospodárstvo je iba jediným aspektom a iba jednou dimenziou mnohosti ľudskeho konania. Keď ho zabsolutizujeme a keď produkcia a spotreba tovaru obsadia stred spoločenského života a stanú sa jedinou hodnotou spoločnosti, ktorá už nikomu inému nie je podriadená... potom stráca potrebný vzťah k človeku, a napokon ho odcudzí a utláča“ (CA, str. 39). „Rovnako aj súťaž, ako ju chápu liberáli, aj triedny boj v marxistickom význame sú celkom nezlučiteľné s kresťanským učeníom, aj s ľudskou prirodzenosťou.“ (Ján XXIII.: Mater et magistra, str. 23)

LIBERALIZMUS

A SLOBODOMURÁRSTVO

Cirkev spája pôsobenie liberalizmu s dobre zorganizovaným slobodomurárstvom, ktoré jednoznačne odsudzovali všetci pápeži od jeho prvých vystúpení až dodnes. Za príslušnosť k lóžam sa ukladá najťažší cirkevný trest - exkomunikácia. Lev XIII. s nimi zúčtoval v encyklike o slobodomurárstve („De secta massonum“, Rím 1885). Slobodomurárstvo sa priraďuje k Satanovej ríši (str. 132). Slobodomurárstvu sa podarilo „bezochovo a zákerne preniknúť do všetkých zoskupení spoločenstva a získať takú moc, že sa zdá, akoby vládlo v štátoch“ a „ohrozovalo cirkev, moc kniežat (pozn.: štátu) a verejné blaho“ (str. 136). Jeho cieľom je zničiť „celý náboženský a štátny poriadok, založený kresťanstvom, a podľa vlastnej mienky vytvoriť nový na základných princípoch naturalizmu. Slobodomurári popierajú každé Božie zjavenie a odmietajú každú náboženskú dogmu; podľa nich neexistuje pravda, ktorá by presahovala ľudský rozum, ani učiteľ, ktorý by mal na základe svojej kompetencie právo žiadať vieru... Oddávna sa (pozn.: slobodomurárska sekta) usiluje podkopávať vyučovanie cirkevi a jej autoritu v štáte, a preto verejne vyhlasuje a obraňuje úplnú odluku cirkevi od štátu“ (str. 141). „Slovom, písmom a prednáškami napáda samotné základy katolíckeho učenia“ (str. 141). „Časopisy a poviedky bez akejkoľvek hanby a bázne. Divadelné hry, vyznačujúce sa neviazanosťou. Umenie, preberajúce zákonitosti takzvaného verizmu. Prehnane zjemnený luxus. To všetko uspáva... Keďže prefikovaných a ľstivých ľudí nezvykne nikto otrocky poslúchať okrem tých, ktorých podráždili a zlomili pudy, a tak sa v sekte slobodomurárov našli ľudia, ktorí podľa plánu a bez rozmyšľania verejne navrhli pôsobiť tak, aby sa väčšina poddala bezhraničnej bezuzdnosti...“ (str. 144).

„Tam, kde zmizla bázeň pred Bohom a pred jeho svätým zákonom, kde sa opovrhne autoritou kniežat (pozn.: štátu), kde sa toleruje, ba víta vzburá, kde sa masám umožňuje úplná bezuzdnosť žiadostivosti a ľudí dokáže zadržat iba obava trestu, tam musí dôjsť k všeobecnému návratu... A sekta slobodomurárov nemôže poprieť, že by to neuprednostnila“ (str. 149).

V ušiach liberálov to prirodzene znie ako sprisahanecká teória. Avšak medzitým argumentácia pápežov získala posilnenie z radov Club of Rome, ktorý tvrdí, že významné rozhodnutia pre ľudstvo nepochádzajú od viac ako tisíc vedúcich síl, „ale tým sa ich počet trochu preceňuje“.

SLOBODA A DÔSTOJNOSŤ

Poslaním ľudí a spoločnosti je uctievanie Boha. Sú slobodní, aby mohli toto poslanie naplniť a dávať sa do služieb budovania ríše, ktorá uctieva Boha, „ríše pravdy a života, svätosti a milosti, spravodlivosti, lásky a mieru“, ríše oslobodenia od hriechu a smrti; alebo sa vyhýbať tejto službe a tým posilňovať ríšu zla, protivníka dobra. Vzácnemu dedičstvu verejnej podoby Bohu vďaka človek za slobodu vberať si vďaka „možnosti rozhodnúť sa“ (Sir 15,14) medzi dobrom a zlom. Jeho mravná dôstojnosť spočíva v správnom využívaní slobody v zodpovednosti pred sebou samým a vlastným svedomím pred spoločenstvami, v ktorých žije, a napokon pred Bohom. Cirkev mu pomáha niesť túto zodpovednosť, hlása evanjelium o príchode a rozšírení Božieho kráľovstva na zemi a o pravom poriadku spoločnosti a štátu podľa plánu spásy („ad legis evangelicae normam perficiendo“ QA). Ide o prejavy, ktorých zmysel zostáva platný naveky, aj keď sa formulácie môžu zmeniť a prispôbovať chápaniu doby a poslucháčov. Prinajmenšom sa oplatí, a to aj pre neveriaceho, počúvať slovo cirkevi, podrobne čítať jej dokumenty a starostlivo zvažovať jej názory. Sú to sveto-ové dokumenty, ktoré dvíhajú pohľad ďaleko ponad cirkev a nížiny aktuálnej politickej situácie bez toho, aby ho odvedli preč od reality. Naopak rozhlád a schopnosť úsudku sa posilňujú. Sloboda sa dá zachovávať iba pravdou. To nás učila už antika: Iba mudrci žijúci v pravde je slobodný. Sloboda, ktorá stráca vzťah k pravde a múdrosti, sa stáva lžou a hlúposťou. Tam, kde má moc lož, vládne terror. Hegel nazýva „náboženstvo vedomím absolútnej pravdy“ (Enzyklopädie, § 552). Bez náboženstva sa nedá vytvoriť štát, ktorého základom je pravda, spravodlivosť a sloboda. Náboženstvo je podľa Hegela „základom mravnosti a štátu“: štát je podľa jeho myšlienky „uskutočnenie mravnosti“, „podstata bytia mravnosti a štátu (je) náboženstvo“ (tamtiež). „Od náboženstva, ktorým sa uctieva Boh, závisí blaho štátu,“ pripomína Lev XIII. Ak to Európa už nepochopí, zomrie na oslabenú imunitu (biskup Krenn). V súčasnosti nie je nič dôležitejšie ako to, aby sa Kristovi bojovníci chopili zbraní ducha na nekompromisný boj proti klamstvu, ľahostajnosti a chaosu nielen vo veciach viery a morálky, ale aj v názoroch na spoločnosť a štát. Žiť sa oplatí iba ako vlajkonosič pravdy a „zdravého učenia“ (1Tim 1,10).

THOMAS MANN A DEMOKRACIA REČ MARTINA WALSERA

PRI ODOVZDÁVANÍ CENY MIERU

Zdesenie umelcov z výčitky Martina Walsera, ktorú vzniesol počas svojej reči pri príležitosti odovzdávania Ceny mieru v roku 1998, že trva-

lou prezentáciou Osvienčimu sa uskutočňuje „inštrumentalizácia našej hanby voči súčasným dôvodom“, celkom prekrylo jednu pasáž jeho reči, kde v podstate ponúka ešte väčší dôvod na rozruch. Máme na mysli Walserovu zašifrovanú fundamentálnu kritiku nášho sústavného uctievania demokracie, slúžiaceho ako náhrada náboženstva. Odvolával sa na Thomasa Manna, ktorý podľa Walsera odmietal demokraciu. Tá je totiž u nás „cudzí, ako preklad niečoho, čo ... sa nikdy nemôže stať nemeckým životom a nemeckou pravdou ... politika ... demokracia je vo svojej podstate ničím nemeckým, protinemeckým“.

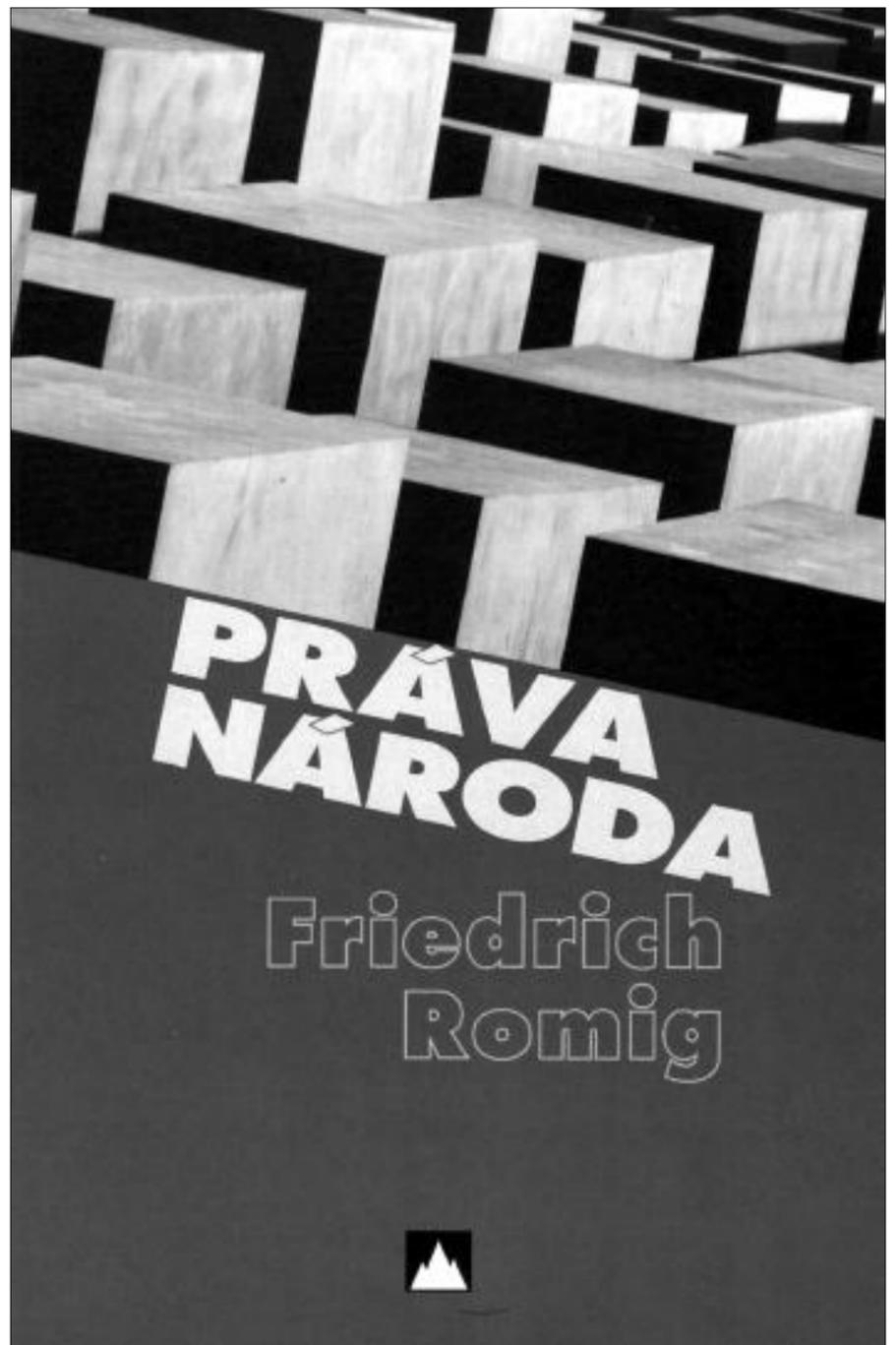
A aby nemohli vzniknúť nijaké nedorozumenia na základe neskorších politických vyjadrení onoho slávneho nemeckého spisovateľa a označiť ho

cie upozorňujú politicky korektných ľudí čítať na to, že poslucháči budú stratiť, reč alebo uprednostnili mlčanie pred rozpútaním debaty o nemeckom bytí, ktorá môže skončiť iba ich porážkou.

ÚVAHY NEPOLITIKA

Ako vysvetľuje Thomas Mann ostré odmietnutie demokracie a politiky, ktoré citoval Walser? Ako niečo „nemecké“, „protinemecké“, „cudzí“, ako „stojace v protiklade k nemeckému bytiu a nemeckej pravde“, ako „preložené“ alebo „nasadené“, a teda nanútené?

Citované vety sa nachádzajú v diele „Betrachtungen eines Unpolitischen“ (Úvahy nepolitika), ktoré nastolil Thomas Mann počas prvej sv. vojny a ukončil približne v čase, keď

ako bojovníka za demokraciu, Walser ešte dodal: ako Thomas Mann „skutočne premýšľal a vnímal, a že svoju mortalitu, prejavuje v románoch a poviedkach mimovoľne a dôveryhodnejšie (Walser uvádza „Buddenbrooks“ a „Zauberberg“) ako v textoch, v ktorých mal politicko-morálne ... pocit, že sa musí obhajovať.“ Walserova zámerná citácia tohto miesta je súčasťou tajného jazyka, ktorý používajú vzdelanci, aby sa navzájom duševne dorozumievali v prostredí zákonov myslenia a otázok, ktoré vytvorili politicky korektní ľudia, „aby sa zároveň oddelili profánni ľudia“ (Novalis, Fragmente).

Dlhotrvajúci potlesk, oslabujúci Walserovu reč, prezrádza, že veľká časť crème de la crème nemeckého meštianstva, zhromaždeného v Chráme sv. Pavla, vedela rozlúštiť Walserov jazyk. Na druhej strane chýbajúce reakcie na Walserovu kritiku demokra-

sa začínali nemecko-ruské mierové rokovania v Brest-Litovsku. Nie sú označované škvrnou horkej porážky, ktorú však už bolo vidieť, ako sa blíži. Rozsiahla, asi šesťstostranová esej sa stala, kým ju autor vydal, tragickým znamením spisovateľa, ktorý bol vpletený všetkými vláknami srdca a ducha do osudového boja, čo viedol jeho ľud. Thomas Mann vedel veľmi presne, že počas tejto svetovej vojny išlo o existenciu nemeckta, od ktorej závisela jeho vlastná existencia ako spisovateľa, pretože človek podľa jeho presvedčenia bez príslušnosti k ľudu nedokáže žiť, ale iba vegetovať.

O tridsať rokov neskôr Thomas Mann - ako aj mnoho ďalších emigrantov - poznal bolestivé potvrdenie svojho presvedčenia: V USA sa nikdy necítil ako doma, stal sa dokonca podozrivým a bol sledovaný. Stratili domov a napokon aj dušev-

ne blúdiac medzi frontami, sa rozbil o osud Nemecka.

LITERÁTI CIVILIZÁCIE

Podľa tézy Thomasa Manna Nemeck nechce nič vedieť o politike. Tá je niečím pre novinových „pisáľkov“, „literátov civilizácie“, pre „švihákov a prispôbovateľov sa dobe“, niečím pre týchto „malých, ničotných, vyňuchávačov, čo žijú z toho, že vedia“, vždy pripravení na úsúdok „podľa najnovšieho strihu a' la mode“. Pre nich je „duch“ vecou medzi klubom jakobínov a grand orientom“. Títo „filantropi šťastia“, „obšťastňovatelia sveta“, „osloboditelia sveta“, „zlepšovateľia sveta“ sú svojou „zlomyselne roztaľujúcou rétorikou“ v službách „ľudstva“, „humanity“, „slobody“, „demokracie“, „cti“, „rozumu“, „spravodlivosti“, „pokroku“ a všetkých tých prázdnych slov, ktoré v súčasnosti nemôžeme „počúvať bez odporu“, pretože neobsahujú nič iné okrem „dojímavého podvodu voči ľudu“. „Čestne opovrhujem touto hávedou sluhov a bežcov“, sú „nepriateľmi medzi vlastnými múrmi“, pretože si nič neželajú vrúcnejšie ako porážku Nemecka, sú „zradcami z ušľachtlosti“. Ich cieľom je „demokratická civilizácia spoločnosť ľudstva“, la république sociale, démocratie et universelle, the empire of human civilization“. „Literáti civilizácie sú spojencami a podporovateľmi svetovej demokracie.“ Iba nepriatelia Nemecka majú na mysl tento prelud, „pretože je isté, že spojením národných demokracií do európskej, svetovej demokracie nezostane nič z nemeckého bytia, ... nemecký duch tam vyjde a zmizne, bol by vyhubený, už by nejstvoval“ (str. 39).

„PROTESTUJÚCA RÍŠA“

Nemecko sa nedalo iritovať týmto „hlbokým táraním“ o ľudstve, humanite, ľudských právach, svetovej demokracii, ale povstalo proti tomu, vždy bolo „protestujúcou ríšou“. Armin protestuje proti imperiálnemu Rímu, protestantizmus proti katolíckemu Rímu. Nemecko viedlo vojnu proti francúzskej revolúcii a proti internacionalistickému socializmu, protestuje proti univerzálnemu zjednoteniu ľudstva. V romantizme zaujíma negatívny postoj proti duchu západu a jeho civilizácii. Odpor a protest voči tomuto duchu sú následkom národného bytia Nemcov. Práve pre nich duch nie je politika. Rozdiel medzi duchom a politikou zahŕňa rozdiel medzi kultúrou a civilizáciou, dušou a spoločnosťou, hlasovacím právom, literatúrou.“ Nietzsche poznamenáva: „Majster spevu, protiklad civilizácie, nemecké proti francúzskemu.“ Tu sa v záblesku jednej sekundy zjaví celý protiklad, o ktorý tu ide, „zo zbabelosti priveľmi zatajovaný protiklad hudby a politiky, nemectva a civilizácie.“ „Francúzsko so svojimi lóžami je parenisko a živná pôda pre duševnú nenávisť voči Nemecku a nemeckému bytiu.“ „Nepriateľ Nemecka v najduchovnejšom, najjedovatejšom, najsmrteľnejšom zmysle je „pacifistická“, „cnostná“, „republikánska“, rétorická buržoázia a fils de la Révolution.“ Politika, demokracia, civilizácia, literatúra sú preňho identické pojmy.

ROUSSEAU:

OTEC TOTALITÁRNEJ DEMOKRACIE

Všetko, čo sa v súčasnosti v duševnom zmysle nazýva politikou, pochádza pred viac ako dvesto rokov od Jeana-Jacquesa Rousseaua: Je otcom demokracie tým, že sám je otcom politického ducha. Ten, kto je politikom, je demokratom. Literatúra je v službách politiky a demokracie. Má politicky „vysvetľovať“, zastat sa „ľud-

stva“ ako „humanitárneho internacionalizmu“, „zlepšovať svet“, „oslobodzovať“ a „obšťastňovať“, bojovať „rozhodne za ľudskú lásku“. Tento politický duch je ako duch duchom pritenemeckým a ako politika s logickou nevyhnutnosťou politikou nepriateľskou voči Nemecku (str. 29). Demokracia a politika sú voči „nemeckému bytiu nepriateľské a nenávisťné“ (str. 30). „Priznávam sa, že som hlboko presvedčený o tom, že nemecký národ nebude nikdy milovať demokraciu, a to z jednoduchého dôvodu, pretože nedokáže milovať ani samotnú politiku a pretože taký vykričaný „vrchnosten-ský štát“ pre nemecký národ je a zostáva primeranou, vhodnou a ním samotným chcenou formou štátu“ (str. 30). Štát má pôsobiť ako dobre skonštruovaný a fungujúci stroj. Starat' sa oň je vecou tých, čo sú na to povolani, starostlivo vybraní, vzdelaní a osvedčení, úradom poverení služobníci štátu. Nemeck nechce politiku, ale vecnosť, poriadok, slušnosť. Politika robí človeka drsným, stupidným, mení ho na zberbu. Závist', bezočivosť, žiadostivosť sú tým, čo prináša. Politický duch je pre Nemecko cudzí a nemožný svojím duchom. Politický duch je sfalšovanie pojmu ducha na pojem vylepšeného osvietenstva, revolučnej filantropie, je to jed a zároveň aj droga.

SCHOPENHAUER, WAGNER

A NIETZSCHE

Vo svojom postoji k demokracii sa Thomas Mann odvoláva predovšetkým na tri autority, ktoré podstatne neovplyvnili iba jeho vlastné vzdelanie, ale sú preňho aj najlepšími reprezentantmi nemeckého ducha: Arthur Schopenhauer, Richard Wagner a Friedrich Nietzsche.

Schopenhauer sa zo svojho bytu s radosťou pozeral, ako rakúski panciernici v roku 1848 skosili z barikád „bojovníkov za slobodu“. Invalidným vojacom kráľa, ktorí porazili revolúciu, testamentárne odkazuje celý svoj nezanedbateľný majetok. Schopenhauerovi sa podľa Thomasa Manna nepáčili umelo vytvorené, nepriateľské republiky, znamenajúce koniec stálosti a istoty a prikláňajúce sa k anarchii. Premúdrelosti nemôžu nikdy nahradiť náboženstvo krajiny, o ktoré sa opiera celá dôvera a mravnosť, a už vôbec nie inštitúcie vzniknuté z okolností a múdrosti života. Všade tam, kde sa o to pokúsili, sa z práva stáva nepravosť, z cnosti teror. Monarchia je jediná prirodzená forma štátu, pretože ľud je nedospelý suverén, ktorý nikdy nedokáže spravovať svoju práva bez toho, aby to neprivilovalo bezhraničné nebezpečenstvo. Ľud sa, ako všetci nedospelí, priveľmi ľahko stáva obeťou zákerných gaunerov a demagógov. Každé konanie spojené s nebezpečenstvom, každé vojnové ťaženie, každá loď môže poslúchať iba jedného veliteľa. Na zachovávanie zákonov, poriadku, pokoja a mieru je potrebná každá sila, ktorá stojí nad zákonom a právom a pred ktorou sa skláňa masa - tvrdohlavá, egoistická, zlomyselná, závistlivá, nespravodlivá, ak by mohla, pošliapavajúca aj právo a pritom i duševne obmedzená. Schopenhauer vystupoval za znovuobnovenie nemeckej cisárskej hodnosti, ktorú odstránil úhlavný nepriateľ Nemecka - Napoleon, pretože od nej závisí nemecká jednota a bez nej je táto jednota v neustálom ohrození.

Podobný je aj názor Richarda Wagnera. Krátko po politickom virvare v máji 1848 predniesol mimoriadne kritickú reč voči revolúcii, ktorou sa vyznal ako zapálený prívrženec kráľovstva pohrdá konštitucionalizmom. Vyzýval svojich krajanov, aby poslali do čerta „cudzie, nemecké pojmy“ aj s celým demokratizmom a aby znovu nastolili jediný „liečivo pôsobiaci“

starogermánsky vzťah medzi absolútnym kráľom a slobodným ľuďom, pretože v absolútnom kráľovi sa pojem slobody povyšuje na najvyššie, Bohom naplnené vedomie. Ľud je slobodný iba vtedy, keď mu vládne jeden a nie mnohí. „Demokracia je v Nemecku iba preloženou podstatou. Existuje iba v tlači.“

Inak to nie je ani u Friedricha Nietzscheho, „tohto najväčšieho osudového ducha nového Nemecka“. Z najhlbšieho vnútra opovrhuje „celým parlamentným nezmyslom“, nekompetentným „táraním každého do všetkého“, „nepokojom, prázdnotou a hlučnými škriepkami večného politikárčenia“. Dúfal, „že sa číselný nezmysel a povery majorít v Nemecku neusadia“. Jeho úderné spisy sú jediným protestom proti odnárodnovaniu, internacionalizácii a demokratizácii Nemecka.

Thomas Mann môže po veľkánoch tohto ľudu „opakovať iba z vlastného najhlbšieho presvedčenia, že demokracia je u nás na základe významu a vkusu cudzia ... a nikdy sa nemôže stať nemeckým životom a nemeckou pravdou“ (str. 276). „Preto preč s cudzím a odporným heslom demokracie. U nás nikdy nezíska svoje domovské právo mechanicko-demokratický štát západu!“ (str. 278). Pre Nemca nič neznamenajú „veľkomyselné čarovné a podvodné slová“ ako ľudstvo, sloboda, rovnosť, revolúcia, pokrok. Nemecko ako republika, ako cnostný štát so spoločenskou zmluvou, demokratickou ľudovou vládou, plným rozvojom osobnosti vo volenté gémérale, poštátnenie a socializácia osobnosti - to by bol koniec.

NEMECKÝ „ĽUDOVÝ ŠTÁT“

Thomas Mann si želá „ľudový štát“. Ten sa však vôbec nesmie zamieňať s demokraciou, pretože ľud nie je demokratický, ale aristokratický. Demokratická je masa. Masa je kvantitatívny pojem, ľud kvalitatívny. V demokracii sa hlasy sčítavajú, v ľude vážia. Všeobecne a „rovné volebné právo je najskromnejší, najťažkopádnejší a najprimitívnejší druh spravodlivosti, dávajúcej všetkým bez zbytočných okolností to isté“. „Pre mňa neexistujú pochybnosti, že práve v diferencovanom ľude s veľkými duchovnými odstupmi múdro riadené väčšinové volebné právo, pýtajúce sa na zárobok, vek stupeň vzdelania, duchovný stupeň, berie do úvahy, či má človek synov, a teda sa nielen egoisticky osobne, ale aj s výhľadom do budúcnosti zúčastňuje na formovaní štátu, - že takéto volebné právo by mohlo byť oveľa spravodlivejšie ako rovné volebné právo.“

ĽUD - ORGANIZMUS, NIE HÚF

Ľud sa neskladá len z voličov ani z individuálnych atómov ako masa alebo huf, ale aj z úplne rôznych, nerovnakých článkov. Je to „organizmus“ a ten je viac ako súčet jeho častí. Je viac duchom, životom, rozvojom, rozmanitosťou, bohatstvom individuality. Nemecký pojem slobody mával vždy morálny a duševný charakter, vytvoril celkom iné inštitúty ako abstraktne - prázdne „ľudské práva“. Chce vyzdvihnúť človeka nad seba: „Veď človek nie je iba sociálna, ale aj metafyzická bytosť; Nemeck predovšetkým.“ Preto má veľkú úctu k náboženstvu, vede a umeniu, v službách pravde a kráse. Nemeck je v „nezisťnej službe etosu“. To ovplyvňuje jeho chápanie štátu. Preňho má štát aj metafyzickú dôstojnosť a význam: Je ako nadindividuálne spoločstvo ochrancom historickej tradície ľudu, vnútornou oporou jeho rozvoja. Bázeň pred tradíciou je súhrnom pravého vzdelania a výchovy.

NEMEC JE KONZERVATÍVNY

Nemeck je vo svojej podstate konzervatívny. Byť konzervatívny preňho znamená „chcieť zachovať Nemecko nemeckým“ (str. 262). Konzervatívny a národný je jedno a to isté - rovnako ako je jedno a to isté demokratické a medzinárodné. Národnodemokratický je preto protirečením osebe: demokracia nie je nikdy národná a ani nemôže byť. Celá duševná tradícia, abstraktný pojem ľudstva, ich usvedčuje zo lži. Spojenie demokratickej myšlienky s národnou je „intelektuálna nečistota“. Keď demokrati o sebe tvrdia, že sú národní, opierajú sa buď o nevedomosť, alebo ide o taktiku a pokrytectvo. Schvaľovanie národného zahŕňa aj odmietanie demokracie, „volanie po demokratizácii Nemecka je volaním po rozpade Nemecka“ (str. 264), demokratizácia Nemecka vedie k „odnemeniu“ (str. 273). Nevedie k „zvnútorneniu, zrealneniu a zdôvereniu vzťahu medzi štátom a národom“. Republikanizácia národa prináša zúženie, ochudobnenie, niveláciu, ohlupovanie a napokon poštátnenie a socializáciu jednotlivca. Nič nie je protinemeckejšie. Nemecký idealizmus, ktorý objavil ľud ako metafyzickú entitu, spája sociálne s mravným. Národný, etický socializmus Nemcov je niečo celkom iné ako internacionalistický, marxistický socializmus, založený na ľudských právach“, vedúci k ztročeniu jednotlivca prostredníctvom štátu. Ľud sa neskladá zo samostatných jednotlivcov, jednotlivci ako takí, t.j. ako egoizmy, sú často v protiklade k ľudu. Ľud sa vyjadruje až vtedy, „keď sa vedomie základnej a kmeňovej podstaty spoločnej všetkým jednotlivcom prebudí a uvedomí si veľké skutočnosti dejín“. Potom sa vyjadruje prostredníctvom svojich „veľkých“, štátnikov, náboženských vodcov, umelcov a filozofov a premýšľa ako „celok nad všetkým“, nad svojím osudom a poslaním. „Ľudovosť“ sa neozýva vo voľbách, referendách alebo parlamentných hlasovaniach, ale počas veľkých momentov jeho histórie a osudových skúškach (a „teším sa, že som použil tento priliehavý, ale zabudnutý Goetheho výraz“) a „ukončí rečenie a hlasovanie bezmocných parlamentov“.

PROTI „VEĽKEJ LŽI“

„Úvahy“ Thomasa Manna nahradili celé knižnice modernej politologickej literatúry, slúžiace predovšetkým zlegitímňovaniu demokracie a rozširovaniu „Veľkej lži“. Demokracia znamená „vládu ľudu“. Právom sa asi najznámejší rakúsko-anglický filozof Sir Karl R. Popper zamýšľal: „Ľud ešte nikdy v nijakom zmysle slova nevládal.“ V súčasnosti demokracia s požiadavkami na ľudské práva v prvom rade slúži zabezpečeniu nárokov USA na svetovládnu, zlegitímňovaniu intervencií do vnútorných vecí iných štátov, odstráneniu ich hraníc, redukovaniu ich práv na suverenitu a odstráneniu národných kultúr v prospech západnej civilizácie a „hodnotového spoločenstva“, pošliapavajúceho často násilnými intervenciami slobodu celých národov a štátov. Je potešiteľné, ak v súčasnosti existujú ešte nemeckí umelci, tvorcovia a myslitelia, ktorí sa bránia tomu, aby ich „nútili namierenou zbraňou morálky do služieb svetónázorov“ (Martin Walser), pretože sa nechcú vôbec podieľať na „neustálom odnášaní, odservirovaní a odstraňovaní prineseného“ (Botho Strauß). Inak ako „civilizační literáti“ sú a pôsobia v tradícii Thomasa Manna, svojho brata v duchu, ktorého duchu sa cítia zaviazaní.

Úryvok z knihy

Friedrich Romig - Práva národa, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2009, z nemčiny preložil Peter Kubica

JÁN VLNKA

Kto bol Jozef Murgaš?

Bol predovšetkým kňaz, potom maliar, vynálezca, politik, signatár Pittsburskej dohody 1918, novinár a vydavateľ mesačníka, časopisu ŠAŠO, do ktorého kreslil vtipy; založil a začal ho vydávať so svojim priateľom Jozefom Joščákom, rodákom z Liptova. Murgaš publikoval v Kalendári Jednota vedecko-náučné štúdie, publikoval polemické články najmä v Amerikánsko-slovenských novinách a v Newyorskom denniku. Bol výborný vedec v oblasti elektrotechniky a rádiotechniky, študoval pohyb pstruhov, hlavne ich synchronizáciu a predpokladal, že ryby menia farbu podľa prostredia. Bol botanik, jeho zbierka motýľov obsahovala 9000 exemplárov, preto bol jeden z popredných lepidopterológov v USA. Zbierku odmietol predať pre Washingtonské múzeum za milión dolárov, neskôr časť zbierky daroval školám a poslal aj do Česko-Slovenska, dva panely sú v pamätnej izbe v Tajove. Zbieral huby, nerasty a hmyz a v tomto spolupracoval s Andrejom Kmeťom. Pestoval ruže, tulipány, okrasné kríky a stromy. Jozef Murgaš bol aj básnikom, napr. v časopise Katolík vyšla prvá slovenská báseň o rádiotelegrafii. Bol hudobník, hrával na dvoje huslí, ktoré vyrobil jeho brat Ján.

Bol aj budovateľ: vybudoval viacero budov, faru a kostol. Kostol vybudoval z tehál a kameňa tak, ako sa kostoly stavajú v Strednej Európe s vitrážami a drevenou kazateľnicou, ktorú doviezli z rakúskeho Innsbrucku. V USA namaloval približne 20 obrazov a približne toľko aj na Slovensku. Je autorom veľkých oltárnych obrazov, napr. obraz Božského srdca je umiestnený na hlavnom oltári a obraz Nepoškvrneného počatia na bočnom oltári vo Wilkes Barre. Na Slovensku sú to veľké obrazy Svätej Alžbety v Banskej Bystrici a ako oltárny obraz v Lopeji. Zvony do murovaného kostola vážili 1500 kg a 500 kg. Vyrobili ich v Baltimore a boli ladené tak, ako bolo zvykom na Slovensku. Jozef Murgaš bol aj strojár a všetko si zhotovoval sám vo svojej „šmitni“. V neposlednom rade bol aj šľachtetným človekom, lebo pomáhal morálne aj finančne svojim fariškam a nakoniec bol prominentnou osobnosťou v USA. Bol vymenovaný za člena federálnej rádiovkej komisie, pre chorobu však túto funkciu odmietol.

Bol to neobyčajne schopný, všestranne nadaný, môžeme povedať, geniálny človek. Ale jeho znalosti boli aj výsledkom toho, že Slovensko bolo z historického hľadiska významným priekopníkom vedy v oblasti elektrotechniky. Na Slovensku vyšla prvá učebnica elektrotechniky „De vi electrica carmen“ od Jána Purgíňu v roku 1747 ako náučná báseň a bola napísaná v hexametroch. Neskôr v roku 1790 Ján Krstiteľ Horváth napísal Základy fyziky, kde definoval polovodiče, čo bolo o 150 rokov skôr, než Američania, ktorí dostali Nobelovu cenu. V roku 1831 Ondrej Bošani, bernolákovec, učiteľ gréčtiny napísal knihu, v ktorej zhrnul dovtedajšie poznatky o elektrotechnike, zahrnujúc poznatky publikované Lavoisierom, Faradayom,

Pfaffom, Schmidom a Kriesom. Kniha vyšla vo Veľkom Varadíne, kde Bošáni pôsobil. Ďalšou významnou osobou, ktorá je dnes na Slovensku takmer neznáma, bol Karel Václav Emanuel Zenger, ktorý študoval na ČVUT a poberal uhorské štipendium, čo ho zaväzovalo 6 rokov pôsobiť v Uhorsku. Pôsobil práve na Gymnázium v Banskej Bystrici a tu si dopisoval s renomovanými osobnosťami, akademiemi a vymyslel rheometer, čo v dnešnej terminológii znamená ampérmeter. Teda aj ampérmeter bol vynájdený na Slovensku. Mária Terézia svojim výnosom nariadila, aby sa používal na každej strednej škole v Rakúsko - Uhorsku. Zenger neskôr na ČVUT učil aj M. R. Štefánika. Profesor Zenger na gymnázium v Banskej Bystrici pôsobil v rokoch 1855 - 1861, kde o 15 rokov neskôr nastúpil Jozef Murgaš a pri jeho záujme o fyziku sa dostal do fyzikálneho kabinetu, v ktorom boli prístroje ešte z čias pána Zengera. Murgaš sa naučil s elektrotechnickými prístrojmi narábať ešte v mladom veku. Toto bol teoretický a praktický základ Jozefa Murgaša.

her Telegraph Company, ktorej postúpil patenty, nevyvíjala žiadnu aktivitu, najmä keď zomrel prezident spoločnosti, ktorý ho ako jediný podporoval. Sériu nešťastí zavŕšila búrka, ktorá zlomila stožiare v Scrantone a poškodila vežu vo Wilkes-Barre a na obnovu nemal Murgaš finančné prostriedky. V tvrdej konkurencii neobstál nie intelektom alebo technicky, ale finančne. Môže vedec neobstáť, ak sa na jeho pokusy príde pozrieť samotný prezident USA?

Marconi sa presadil preto, že sa mohol úplne venovať biznisu a popularite v spoločnosti, ktorú získal najmä po tom, čo zachytil signál SOS a zachránil potápanú sa loď. Bol dobrý obchodník, dobrý organizátor, získal na svoju stranu medzinárodnú skupinu bankárov, ktorí ho financovali, vytvoril si moderné laboratórium s najmodernejšími prístrojmi, mal štáb odborníkov z teórie a praxe, vedel robiť úskoky a vysielal tajných odborníkov ku Murgašovi, aby odpozorovali Murgašove prístroje. Murgaš sám mu všetko vo svojom laboratóriu poukazoval, zatiaľ čo Marconi pri Mur-

mienke na jeho 140. výročie vzdala hold FEI STU a Slovenská elektrotechnická spoločnosť, Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR a Vedeckotechnická spoločnosť spojov pri príležitosti XXVII. Medzinárodnej konferencie k Svetovému dňu telekomunikácií, udeľujú každoročne Cenu Jozefa Murgaša za publikovanie pôvodného príspevku podporujúceho rozvoj telekomunikácií na Slovensku. Cena Jozefa Murgaša sa udeľuje každoročne pri príležitosti Svetového dňa telekomunikácií. Most Apollo sa mal volať Murgašov most, ale vedenie mesta dvakrát zrušilo občianske hlasovanie, v ktorom sa občania vyslovili za názov Murgašov most.

Jozef Murgaš radikálne ovplyvnil vývoj rádiotelegrafie, vidieť to hlavne dnes, keď je samozrejmosťou bezdrôtový prenos mobilmi, internetom a inými zariadeniami. Bolo to vidieť aj bezprostredne po jeho smrti, napr. vývoj radaru, sledovanie vysielania, určovanie miesta vysielateľa, frekvencie na ktorej vysielateľ vysielal, atď. Zásadným spôsobom prispel k zdokonaleniu rádiotelegrafie, čo je

kľúčovanie robil pomocou páky, ktorú vychyľoval zo strednej polohy na jednu, alebo druhú stranu.

Pre úspešný bezdrôtový prenos informácií zakódovaných v ustálených telegrafných značkách musel Jozef Murgaš vytvoriť výkonný elektrický oscilátor, zariadenie na výrobu elektromagnetických vln s vysokou frekvenciou. Tým zabezpečil analógový bezdrôtový prenos a modulovanie vytvoreného signálu s frekvenčnou moduláciou, ktorý prostredníctvom elektromagnetických vln cez vysielacie a prijímacie antény preniesol na vzdialenosť 30 km vzduchom nad zemou. Okrem toho Jozef Murgaš ako prvý človek na svete uskutočnil bezdrôtový prenos ľudského hlasu, ktorý už v roku 1905 sa stal základom bezdrôtového prenosu. Tento princíp prenosu sa dodnes využíva pre analógové rozhlasové a televízne vysielanie a pre bezdrôtovú pevnú a mobilnú komunikáciu.

Jozef Murgaš mal teda rozhodujúci podiel na možnostiach zrozumiteľného bezdrôtového prenosu informácií telegrafných značiek. Kontinuálne ďalšie jeho patenty (celkom 13) svedčia o tom, že jeho prístup k danej problematike bol výsledkom dômyselnej a cieľavedomej práce.

Pri spomienke na Murgašovo dielo svetového významu nemali by sme zabúdať na meno Jozef Šebo, ktorý bol dlhé roky učiteľom a osvetárom v Tajove. V rokoch komunistickej nadvlády a nevhode nad dielom kňaza Jozefa Murgaša dokázal zabezpečiť pamätne tabule, zhromažďovať a vytvárať osvetu Murgašovho diela už v 50. rokoch 20. storočia. Jozef Šebo svojou húževnatosťou a oddanosťou veci zohral svoju historickú úlohu počas 40 rokov pri zverejňovaní veľkosti diela Jozefa Murgaša. Vytvoril pritom unikátnu zbierku Murgašovho diela v Tajove, bol srdcom oddaný propagátor a sprievodca Pamätnej izby J. Murgaša takmer až do svojej smrti v roku 2006. Vďaka Jozefovi Šebovi máme dnes toľko cenných dokumentov, obrazov, modelov a kontaktov k dielu Jozefa Murgaša, ktoré sú dnes úplne slobodne prístupné a aj vďaka nim môžeme s úctou vzdávať hold nášmu veľkému rodákovi, kňazovi, maliarovi a vynálezcovi.

Škoda, že pamätná izba Jozefa Murgaša v Tajove bola zrušená z dôvodu chátrajúcej budovy bývalej základnej školy a nahrádza ju iba čiastočná expozícia diela Jozefa Murgaša dočasne umiestnená v Pamätnom dome Jozefa Gregora Tajovského v Tajove. Verím, že časom sa nájde riešenie a finančné prostriedky na vybudovanie dôstojných priestorov v Tajove, kde bude umiestnená expozícia diela Jozefa Murgaša v plnom rozsahu tak, ako si to Jozef Murgaš svojim dielom zaslúži.

EMIL VONTORČÍK

Politická činnosť Jozefa Murgaša

Od svojho príchodu do Wilkes Barre 6. apríla 1896 bol J. Murgaš spoločensky aktívny. Vyplyvalo to z jeho postavenia vo farnosti a z toho, že v intelektuálnej vrstve Slovákov v Amerike v tých časoch boli silno zastúpení duchovní, najmä katolícki kňazi, pretože väčšiu časť vyhnaných predstavovali rímsko- a gréckokatolíci, v menšej miere evanjelici. Treba zdôrazniť, že slovenská inteligencia začala politicky dozrievať až v USA, pretože tam mala na to podmienky. Priemyselný rozvoj a hospodárska konjunktúra v tých časoch priala prísťahovalectvu a prísťahovalcom dávala v demokratických pomeroch, o akých sa v Strednej Európe ani nesnilo, všestranné možnosti pre kultúrny a náboženský život. V USA sa nik nestaral o to, akou rečou prísťahovalci hovoria a akého sú náboženstva, aké majú politické presvedčenie, aké sú rasy alebo národnosti.

Už v septembri v roku svojho príchodu otvára Murgaš vo Wilkes Barre slovenskú školu. Popri svojej pastorač-

nej činnosti, výskume, založil slovenský kultúrny a náboženský týždenník Katolíck a spolu s Jozefom Joščákom založil a vydával slovenský ilustrovaný humoristický časopis Šašo.

Dňa 3. septembra 1906 zorganizoval Katolícky kongres amerických Slovákov. Zišlo sa vyše desaťtisíc krajanov zo všetkých kútov USA. Pri tej príležitosti položili základný kameň pre nový kostol s farou, ktorý bol dokončený r. 1908. Staral sa o našich vysťahovalcov, ako miestny farár vybudoval nový kostol, knižnicu, školu, telocvičňu a športové ihriská, ktoré doposiaľ slúžia, ale už nie Slovákom. Jeho pôsobnosť siahala aj do sociálnej sféry farníkov. Stál pevne na ich strane, keď sa domáhali zlepšenia podmienok v baniach a podporoval tých, ktorí sa ocitli v biede.

Podstatný krok vpred urobili Slováci založením Slovenskej ligy v Amerike (Slovak League of America) ako strešnej organizácie združujúcej niekoľko organizácií a spolkov vytvorených občanmi USA slovenského pôvodu. V súčasnosti má asi 300 000 členov. Bola ustanovená 30. mája 1907 v Clevelande. Jej prvým predsedom bol Štefan Furdek, rodom z Trstenej. Jej cieľom bolo reprezentovať amerických Slovákov a podporovať emancipačné snahy Slovákov vo vtedajšom Uhorsku. V roku 1914 Slovenská liga pod vedením Ivana Daxnera vypracovala politický program o požiadavkách slovenského národa - Memorandum o krivdách a požiadavkách slovenských. 22. októbra 1915 uzatvorili v Clevelande predstavitelia Slovenskej ligy a Českého národného združenia dokument o vytvorení spoločného štátu pod názvom Clevelandská dohoda. V dohode sa uvažovalo o federatívnom usporiadaní spoločného štátu s úplnou národnou autonómiou Slovenska. Clevelandská dohoda bol prvý dokument o spoločnom postupe Čechov a Slovákov v boji za národné oslobodenie. Jozef Murgaš bol pri tom, rovnako, ako aj pri uzavretí druhej politickej dohody 31. mája 1918 v americkom Pittsburghu (Pittsburská dohoda), ktorú podpísali zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike, Českého národného združenia a Zväzu českých katolíkov s T. G. Masarykom. Text dokumentu sformuloval v rámci svojej návštevy USA T. G. Masaryk. Je to dohoda o samostatnom štáte Slovákov a Čechov, v ktorom malo mať Slovensko vlastnú administratívu a snem. Hoci zo slovenského hľadiska znamenala ústup od hlavných požiadaviek Clevelandskej dohody (federácia), zaručovala Slovákom širokú samosprávu a slovenčinu ako úradný jazyk. Po roku 1919 sa stala významným nástrojom vnútropolitického zápasu o autonómiu Slovenska, hoci jej tvorca T. G. Masaryk spochybňoval jej existenciu a neskôr tvrdil, že nie je právne záväzná, lebo to bola len „lokálna dohoda amerických Čechov a Slovákov“. Zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike odovzdali originál dohody 9. septembra 2007 do amerického historického múzea - Heiz Museum.

Počas vojny bol J. Murgaš predsedom vojnovjej Slovenskej národnej rady v Amerike ako aj predsedom akcie „Miliónová zbierka“ amerických Slovákov a tento veľký finančný obnos osobne pred svedkami prevzal T. G. Masaryk. Kvôli historickej pravde treba povedať, že najväčším životným sklamaním nebol v takej miere neúspech v zápase o presadenie svojich vynálezov, ako skutočnosť, že keď sa r. 1920 vrátil do vlasti (pred rokmi osobne pozvaný Masarykom), nebol prijatý prezidentom a na Ministerstve školstva jeho služby odmietli pre absenciu diplomu z technickej vysokej školy. Zlomený vrátil sa späť do USA k svojim farníkom a vo Wilkes Barre zomrel 11. mája 1930.

Uvedené texty sú rešeršom vystúpení v relácii Slovenskej televízie Sféry dôverne 17. júna 2009, ktorej sa zúčastnil aj vpd. Mgr. Jozef Petrik, farár v Tajove, ktorý zhodnotil pastoračnú činnosť J. Murgaša a znalec Murgašovho života Jozef Vranka, autor úspešnej knihy „Z doliny prerástol hory“ (tri vydania)

Jozef Murgaš - slovenský da Vinci

Prečo sa Murgaš nepresadil v Amerike aj napriek tomu, že prvý uskutočnil prenos hovoreného slova (predchodca rozhlasu) už 23. novembra 1905? Bol to prvý bezdrôtový prenos hovoreného slova pred svedkami. Vôbec prvý raz sa mu to podarilo o niečo skôr už 27. apríla 1905, keď jeho pokusné volanie zachytil bádateľ Stenger. Novembrový prenos sa uskutočnil v novembri medzi obcami Scranton a Wilkes-Barre, vzdialenými od seba 30 km. Murgaš umožnil rozhovor starostom, ktorí to písomne aj potvrdili. Neuspel, lebo bol skromným človekom aj v dravej Amerike a svoje hlavné poslanie videl v pastoračnej činnosti medzi svojimi slovenskými farníkmi vo Wilkes-Barre. Fara bola centrálnym strediskom osady, tam sa organizovali veriaci, tam sa vyplňovali imigračné prihlášky, vybavovali dedičské záležitosti a fara slúžila aj ako banka, kde sa ukládali peniaze. Bolo to aj preto, že bol dobrák a každému všetko poukazoval. Pracoval v skromnom laboratóriu, ktoré si sám financoval a chýbala mu finančná podpora výskumu. Na začiatku nemal pomocníkov, všetko si robil sám, aj prístroje, pretože na kvalitné prístroje nemal peniaze. Spoločnosť Universal Et-

gašovej návšteve ho do svojho laboratória ani nevpustil.

Áký je pohľad na Murgaša? Murgaša si Američania vážili a napr. cez II. svetovú vojnu americkí Slováci v Pensylvánii zorganizovali zbierku na podnet Slovenskej ligy v Amerike na výrobu vojnovjej lode a zozbierali 3 810 300 USD. Loď spustili 12. 10. 1944 v Savannah v štáte Georgia, loď sa volala „Reverend Jozef Murgaš“. V roku 1944 pensylvánsky guvernér Edward Martin vydal deklaráciu, v ktorej sa píše, že nedeľa 12. novembra 1944 bude „Deň reverenda Jozefa Murgaša“. V príhovore medziiným povedal o Jozefovi Murgašovi: „...celá Pensylvánia je hrdá na to, že môže vzdať hold reverendovi Jozefovi Murgašovi aj pätnásť rokov po jeho smrti.“ V tento deň predniesol referát o diele a živote Jozefa Murgaša hlavný sudca Andrew Hourigan a povedal: „...zapísal sa medzi géniov našej planéty.“

Pocty sa Jozefovi Murgašovi v medzivojnovom období za prvej ČSR nedostalo žiadnej. Po vojne prekázal ako katolícky kňaz a najmä „amerikán“. Po roku 1989 sa vyrobili pamätne tabule: v jeho rodnej obci v Tajove je pamätná izba a v obci sa nachádza jeho pamätník.

Pri Ústrednej telekomunikačnej budove na Jarošovej ulici v Bratislave r. 1973 bola odhalená busta, ktorú zhotovil Alexander Trizuljak. Pri príležitosti 130. výročia narodenia J. Murgaša Slovenská pošta vydala v roku 1994 poštovú známku s jeho portrétom v náklade 400 000 známok. Na hlavnej pošte zo strany Uršulínskej ulice je pamätná tabuľa od amerických Slovákov. Na Priemyslovej škole spojovacej techniky v Banskej Bystrici je jeho podobizeň a škola nesie jeho meno. Murgašova ulica v Bratislave je zastrčená ulica pod stanicou. V máji 2004 pri spo-

dôkaz nevhodnej tvorivosti a talentu slovenského človeka. Pre mladých môže byť vzorom schopného technického experimentátora a skromného človeka a zasluguje si, aby sme s úctou a hrdosťou uchovali jeho odkaz nielen pre dnešok, ale aj pre budúce generácie.

JÁN ŠEBO

predseda

Fóra pre komunikačné technológie

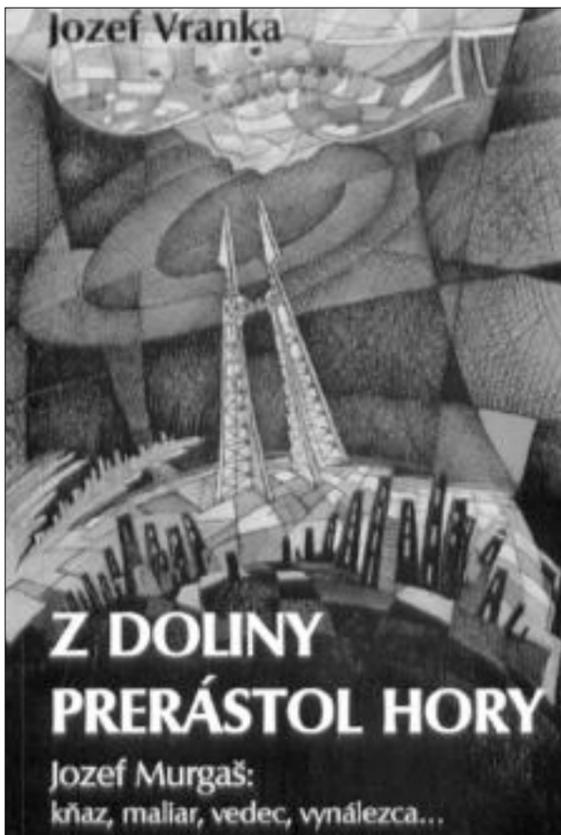
Jozef Murgaš, vynálezca bezdrôtovej telegrafie

Najdynamickejšie segmenty v oblasti komunikačných služieb sú dnes služby Internetu, mobilná telefónia a proces konvergencie hlasu a dát. Ak sa však vrátíme o 100 rokov nazad do histórie uvidíme, že vývoj v tejto oblasti začínal bezdrôtovým prenosom informácií zakódovaných v ustálených telegrafných značkách a bezdrôtovým prenosom hlasu, ktorý bol vytvorený frekvenčnou moduláciou.

Prvenstvo bezdrôtového prenosu informácií prostredníctvom elektromagnetických vln určil Okresný súd v New Yorku dňa 7. januára 1916 nášmu rodákovi Jozefovi Murgašovi, ktorý ho úspešne vykonal v roku 1905 medzi mestami Wilkes-Barre a Scranton v USA na vzdialenosť 20 míľ (30 km).

V tom čase tento vynález znamenal svetový unikát, avšak spor o jeho prvenstvo nebol jednoduchý, pretože sa o to pokúšali viacerí významní svetoví odborníci. Tak ako Marconi aj ďalší bádavci, ako bol napríklad profesor Fessenden, nedokázali ešte v tom čase uskutočniť uspokojivý bezdrôtový prenos informácií nad zemským povrchom.

Najznámejší patent Jozefa Murgaša je patent z 10. mája 1904 na „Tón systém“. Je to spôsob prenosu správ „tón systémom“, kde bodka a čiarka Morseovej abecedy s rozdielnou dĺžkou nahradil Jozef Murgaš dvoma rôznymi tónmi. Tým dokázal podstatne skrátiť dĺžku jednotlivých znakov. Druhý patent bol významný v tom, že umožňoval bezdrôtový prenos takto vzniknutých správ nad zemským povrchom. Bolo to zariadenie na prenos správ prostredníctvom tón systému. Rozdielnou výškou tónov generoval Jozef Murgaš pomocou dvoch elektrolytických prerušovačov a

(Dokončenie z 2. strany)

Stále hovoríme o extrémnom správaní, ktoré môžeme označiť aj ako osobný extrémizmus. Postoj verejnosti voči týmto javom je veľmi rozpačitý: niekto si všimá mieru rizika, iný obdivuje odvahu a fyzický výkon a málokto si všimne celospoločenský význam týchto javov. Ani rezignácia, ani nadmerná aktivita v extrémnej záťaži nie je záležitosť, ktorá by nás mala nechať ľahostajnými! Ak niekto rezignoval na normálne aspirácie, znamená to úbytok na jeho výkonnosti, ktorý má svoje spoločenské dôsledky. Ak niekto naopak prepína svoje sily, riskuje zdravie, či dokonca život (a neraz aj životy iných), má to taktiež mnohoraké spoločenské dôsledky - napríklad vo forme dlhodobej práceneschopnosti, nákladov na liečenie alebo definitívnej straty ľudského života v detstve, dospievaní alebo v aktívnom veku. - (Bolo by zaujímavé, keby nám pán minister zdravotníctva predložil analýzu nákladov na liečenie úrazov, ktoré boli spôsobené extrémnymi aktivitami ľudí rôzneho veku; asi by sme boli prekvapení nákladmi na liečenie následkov extrémneho správania, aké musia znášať zdravotné poisťovne.)

Môžeme tu hovoriť o extrémizme? Isteže. A to preto, že spravidla nejde o nejakú náhodu, ale o cieľnú aktivitu, ktorá vyrastá z určitého spôsobu života, z určitej životnej filozofie. Ide o zle usmernenú vitálnu energiu, ktorá by sa mala realizovať v osobnostne i spoločensky užitočných činnostiach. Keďže mladý jedinec túto formu nepozná, volí si extrémne formy sebapredstavovania, sebavedomovania, usiluje sa vyniknúť aj za cenu vlastného života.

Ak si niekto povie, že to je jeho osobná vec, tak je na veľkom omyle. Takéto správanie je dôsledkom zlyhania rodičovskej a školskej výchovy, ktorá nedokázala priblížiť mladému človeku štandardné ciele a formy sebarealizácie - v povolani, v športe, v záľubách a iných aktivitách voľného času, ktoré slúžia telu i duchu, zdraviu i morálnej integrite jedinca. A je to neraz aj zodpovednosť zamestnávateľa a celej spoločnosti, ktorej klíma mladých ľudí demotivuje a demobilizuje.

Možno aj bez štatistických údajov a prípadných prieskumov verejnej mienky by sme sa mohli zhodnúť na názore, že tu ide predovšetkým o extrémne javy osobného a spoločenského správania a o problém, ktorý si každopádne žiada legislatívnu úpravu. Extrémne správanie, športy a iné aktivity, ktoré ohrozujú zdravie mladistvého či dospelého občana ako aj ostatných spoluobčanov by malo byť predmetom trestnoprávných sankcií voči vychovávateľom, rodičom a ďalším zodpovedným, ako aj predmetom trestnoprávného, alebo aspoň občianskoprávného konania voči osobe, ktorá takto konala. Stačilo by dať každému automobilu do auta čiernu skrinku a podmieniť náhradu škody, ktorú v prípade nehody platí poisťovňa, dodržaním predpísanej rýchlosti a videli by ste, ako by sa naše autá vliekli po uliciach a cestách!

Súhlasíte, že som hovoril o niektorých formách extrémizmu a ich spoločenskej závažnosti? Myslím, že áno. Hoci sme prijali novelu trestného zákona o extrémizme, máte dojem, že táto novela tieto prejavy extrémneho správania rieši alebo vylučuje? Nie, ani jeden z nich.

Náš zákon má na mysli výlučne prejavy politického extrémizmu. Pokúsme sa ho aspoň v krátkosti vymedziť.

Charakteristickým znakom politického extrémizmu je jeho odmietanie demokratického ústavného poriadku a v konečnom dôsledku jeho nahradenie totalitnou diktatúrou. Všetky obmeny politického extrémizmu sa vyznačujú jedným spoločným znakom - odmietaním plurality záujmov a s ňou spojeného systému viacerých politických strán a právom na opozíciu. Politický extrémizmus sa vyznačuje značným stupňom dogmatického myslenia a fiktívnou predstavou akéhosi misijného posolania, ba dokonca mesianizmu.

Riskantný extrémizmus parlamentu

Vystúpenie Jozefa Rydla, poslanca NR SR,
v rozprave k zákonu z 28. apríla 2009,
ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z.
Trestný zákon v znení neskorších predpisov,
vrátený prezidentom Slovenskej republiky
na opätovné prerokovanie Národnou radou Slovenskej republiky
(tlač 1084) - druhé a tretie čítanie

Formy politického extrémizmu sa odlišujú nielen cieľmi, ale aj prostriedkami, ktoré k ich dosiahnutiu využíva. Opäť tu máme do činenia so škálou, ktorá siaha od taktiky prísneho dodržiavania zákonnosti, ktorá odmieta použitie násilia, až po cieľné nasadzovanie násilia (terorizmus). Medzi týmito krajnosťami sa stretávame s rôznymi obmenami kombinácie legálneho postupu a násilných metód. Je to dôležitý aspekt identifikácie politických extrémistov, pretože teroristický násilník je určite extrémista, no nie každý, kto nepoužíva násilie, je zástancom demokratického poriadku.

Podľa cieľov rozlišujeme pravicový extrémizmus a ľavicový extrémizmus. Je paradoxné, že obe formy extrémizmu sú na seba odkázané: jednak kvôli vyhraňovaniu postojov, jednak kvôli zámenkam pre zviditeľnenie sa. Ľavicoví radikáli varujú pred pravicovým extrémizmom práve tak oduševnene, ako to robia pravicoví radikáli voči ľavicovým extrémistom. Vždy, keď zosilnie jedno krídlo extrémizmu, má to za následok aktivizáciu opačného krídla. Rozvoj pravicového extrémizmu aktivizoval ľavicovú scénu v Česku, kde sa šíri tzv. militantný antifasizmus.

Hoci konflikty týchto strán vyvolávajú v skupinách niektorých sympatizantov dojem, že napr. boj ľavicových radikálov nás chráni pred pravicovým radikalizmom, konečným efektom je narušenie verejného poriadku, spochybnenie politického poriadku a destabilizácia pomerov.

Skutočné nebezpečenstvo politického extrémizmu sa dá odhadnúť podľa celého radu kritérií. Najdôležitejším kritériom sú volebné úspechy, stupeň organizovanosti, ideológia, extrémistické spôsoby vystupovania na verejnosti, ako aj penetrácia radikálnych ľavicových alebo pravicových myšlienok do rôznych vrstiev spoločnosti. Zatiaľ čo v intelektuálnom prostredí rezonujú ľavicové idey, pravicové radikálne hnutia nachádzajú podporu skôr v širokej populácii, medzi mládežou a sociálne znevýhodnenými skupinami.

Úlohu ideologického základu môže prevziať aj náboženstvo; v takom prípade hovoríme o náboženskom radikalizme. Keďže náboženský radikalisti zdôrazňujú militantné sociálne učenie ako podstatu svojho vyznania, hovoríme o náboženskom fundamentalizme.

Každá z týchto foriem politického extrémizmu má svoje špecifické znaky a predpokladá diferencovaný prístup. Predpokladá to vyspelú políciu a vyšetrovacie zložky, ale rovnako vyspelý spoločenský život, aby sa celý duchovný pohyb spoločnosti dokázal s týmito javmi cieľne vyrovnávať.

Predstava, že prejavy politického extrémizmu na Slovensku sú akýmsi dedičným fenoménom slovenskej spoločnosti, je absurdná. Stačí si pripomenúť názor britského marxistického historika Erica Hobsbawma (*1917), ktorý označil ku koncu sa chýliace 20. storočie ako „storočie extrémnosti“. A ako zdôrazňuje nemecký politológ Hans Gerd Jaschke vo svojej knihe z roku 2006 *Politischer Extremismus* [Politický extrémizmus]* „vzostup a pád komunizmu a nacionálneho socializmu,

teda extrémne ľavicových a extrémne pravicových politických režimov vrátane vývoja, ktorý im predchádzal a dlho pretrvávajúceho doznievanie vtačili tomuto storočiu svoju pečat.“ Hobsbawm vidí hlavný protiklad nie, ako by sme predpokladali, medzi obidvomi formami vlády - komunistickou totalitou a nacionálno-socialistickou diktatúrou, ale medzi kapitalizmom a socializmom, teda medzi ekonomickými a sociálnymi základmi totalitnej vlády.

Teda Slovensko s jeho prejavmi extrémizmu - či v osobnej alebo spoločenskej, alebo dokonca organizovanej forme, nie je v Európe výnimkou. Čo problém nezľahčuje, ale naopak - poukazuje na jeho závažnosť.

Je prirodzené, ak víťazný nástup demokracie v Európe a v celom rade krajín sprevádzajú komplikácie zapríčinené extrémistickými tendenciami. Prirodzeným podhubím tohto procesu je základná otázka sociálnej spravodlivosti, ktorá je riešená v demokracii veľmi rozporuplným spôsobom. Na jednej strane sú tu deklarácie najvyšších politických orgánov globálneho významu i jednotlivých štátov o rovnosti všetkých ľudí, všetkých občanov, o ich práve na dôstojný život, na slobody všetkého druhu, a na druhej strane je tu systém, ktorého podstatou je nerovnaký prístup k materiálnym hodnotám, podmieňujúcich sociálny štandard. Demokratické štáty hľadajú a musia nevyhnutne hľadať formy prerozdelenia bohatstva, ktorým by zabezpečili rovnosť šancí pre všetkých. Táto úloha sa podobá riešeniu kvadratury kruhu: na jednej strane je tu základné právo na súkromné vlastníctvo a na druhej strane je tu úloha štátu prerozdelením spoločenského bohatstva vytvárať základy sociálne spravodlivého štátu, ktorý všetkým, teda aj občanom na okraji spoločnosti zabezpečí základné potreby, alebo presnejšie - základné možnosti k uspokojeniu svojich materiálnych a duchovných potrieb. To si vyžaduje diferenciáciu spoločnosti, ktorá je nevyhnutná pre to, aby pomoc štátu občanom bola adresná a odôvodnená. Tí, ktorí sú s politikou štátu nespokojní, vytvárajú si rôzne platformy, pomocou ktorých zdôvodňujú svoje nároky, práva, podiely. Volia sa pomocné kritériá - raz národnostné, inokedy kultúrne, občiansko-právne, rasové, náboženské a pod. A tie sa podkladajú ideologickými koncepciami, ktoré majú raz jedno, či druhé stanovisko podprieť, či odmietnuť.

Verím, že všetci, alebo prinajmenšom mnohí si uvedomujeme nedostatky prijatého zákona. Moje relatívne obsiahle expozé nemalo za cieľ zdôrazňovať potrebu vymedzenia pojmu extrémizmus, ale predovšetkým a najmä poukazať na jeho nesmiernu zložitú a závažnosť a ďalekosiahly dosah, ktorý si vyžaduje, aby sa orgány štátu, ale aj intelektuálne inštitúcie a vrstvy zapodievali problémom do hĺbky a hľadali riešenia, ktoré pomôžu upevniť demokratický charakter nášho štátu.

Abý som bližšie ilustroval prejavy fundamentálneho extrémizmu s jeho deštruktívnymi dôsledkami pre spoločnosť, dovoľte pripomenúť jeden z takýchto prejavov, s ktorým sme sa naučili žiť a

ktorého erozívne pôsobenie už ani nevnímame. Ide o tzv. sgrafity - výtvarné prejavy na voľných plochách verejných i súkromných budov, stien, na stenách podchodov, či celých súpravách vlakov.

Časť z nich má charakter jednoduchého symbolu, ktorým si nejaký adolescent vyznačuje svoje teritórium.

Druhá skupina týchto výtvarných produktov siaha od vyznání lásky, až po vulgárne nadávky, symboly.

Tretia skupina má charakter výtvarného prejavu v klasickej slova zmysle, no vzhľadom na úzky diapazón výtvarných prostriedkov (tvar, farba, veľkosť a pod.) prestávame ich vnímať ako estetický artefakt, ale pôsobia ako znehodnotenie pomalovanej či „posprejovanej“ plochy.

Tieto artefakty rušivo zasahujú do života každého z nás: nanucujú nám niečo, čo nechceme vidieť, narušujú nám naše životné prostredie a v mnohých prípadoch poškodzujú architektonické diela, chránené autorským zákonom. Inštitúcie aj spoluobčania vynakladajú značné prostriedky na zateplenie domov, ktoré skrásľuje naše panelákové štvrte čistotou, sviežimi farbami, aby skrásľili prostredie. Verte, radosť z týchto nových plôch trvá tak týždeň: to je asi doba, po ktorej sprejeri objavujú novú plochu. Keďže sprejeri zvädzajú na týchto plochách neľútostný súboj vzájomným prekresľovaním nákrasov, zakrátko je na ploche chaotická zmes tvarov, čiar, nápisov, ktorá nič nepovie, iba dokumentuje chaos vo vnútri autorov, v ich sociálnom prostredí a subkultúre a prenáša ho do vedomia občanov.

O národohospodárskych škodách by vedeli povedať svoje železničiar, pracovníci dopravných podnikov. Ale to nás necháva chladnými. No akonáhle niektorý sprejer nakreslí svastiku alebo iný zakázaný politický symbol, aktivizuje sa bezpečnostný aparát a vyšetrovacie zložky. Pritom si viem predstaviť, že nejednen sprejer nakreslí svastiku bez toho, aby poznal jej význam, alebo len preto, že jej použitie je zakázané. Pochybujem, že by tieto výtvarné produkty dokumentovali umelecké nadanie širokých vrstiev našich mladistvých predtisickami našich návštevníkov. No táto „galéria“ ostáva zachovaná, a jej tvorcovia - hoci ide o poškodenie cudzej veci - ostávajú nepotrestaní.

A hoci ide tiež o istú formu násilia, návrh zákona si tento extrémistický fenomén ani len nevšímame. A takéto extrémistické fenomény, ktoré sú prejavom intolerancie, agresie, pohrdania podložného odlišnou politickou orientáciou nám servírujú neraz naši poprední predstavitelia na televíznych obrazovkách v rámci pravidelných publicistických relácií. Skákanie do reči protivníka, prerušovanie, súčasné rozprávanie dvoch i viacerých rečníkov je pravidelná lekcia intolerantného správania, ktorú politici dávajú širokej verejnosti. Našli ste v zákone o extrémizme nejakú zmienku o tejto forme intolerancie? Nie.

Okrem všetkých nedostatkov predloženého zákona mám pocit, že jeho znenie, ako aj spôsob prijatia má predovšetkým zavádzajúci charakter. Akási náhlivosť, nedočkavosť nás vedie k prijatiu znenia, ktoré má skôr charakter gesta, než by bolo spoľahlivým návodom, ako riešiť problémy politickej, náboženskej a raso-

vej znášanlivosti, ako odstrániť z nášho života to, čo podkopáva demokratické a ústavnoprávne základy nášho štátu.

Ak máme týmto javom venovať primeranú, vedeckú, odborne a politicky, ako aj ústavnoprávne fundovanú pozornosť, mali by sme predložený zákon zamietnuť a vytvoriť predpoklady pre prípravu takej novely Trestného zákona, ktorá pôjde na podstatu vecí a ktorá bude riešiť rôzne formy extrémizmu - nielen toho politického, ale aj extrémizmu na individuálnej, osobnej rovine, keď ľudia vďaka nezmyselnej snahe vyniknúť riskujú svoj život a životy iných ľudí.

Príprava takého zákona predpokladá cieľný a systematický proces - celospoločenskú diskusiu, vedecké bádanie, sociologické prieskumy, štatistické analýzy jednak o formách extrémizmu u nás, ale aj o jeho koreňoch, príčinách ako aj následkoch. Takto pripravená novela Trestného zákona o extrémizme by mala byť jedným z mnohých opatrení, ako odstrániť z nášho osobného i spoločenského života deštruktívne prvky, ktoré ohrozujú naše demokratické spoločenské zriadenie a zásady tolerancie, znášanlivosti, skrátka rešpektujú kresťanský princíp lásky k bližnému. Výchovno-vzdelávacia sústava, vedecko-výskumná základňa ako aj médiá by mali k tomuto procesu prispieť závažnou mierou.

Hlavným cieľom navrhovanej „inventúry“ extrémistických postojov a konaní jednotlivcov a skupín by mala byť analýza toho, do akej miery slovenská legislatíva pokrýva tú časť extrémistických postojov a konaní, ktorá predstavuje priestupok, prečin alebo trestný čin, aby bolo jasné, či vôbec je treba nejakú novelu Trestného zákona. Možno omnoho akútnejšie sú vykonávacie predpisy, ktoré by poskytovali orgánom v trestnom konaní i orgánom súdnictva spoľahlivý návod, ako spravodlivo postihovať a trestať činy tohto druhu.

Ak som správne informovaný, tak pokus o takúto novelu trestného zákona sa uskutočnil r. 2005, no návrh bol stiahnutý z rokovania a vtedajší minister vnútra Vladimír Palko vydal vyhlášku, ktorá síce nemá právnu platnosť, no využíva sa pri práci policajných orgánov.

Absurdnosť situácie najlepšie ilustruje okolnosť, že predstaviteľ Slovenskej pospolitosti - zneužívajúc 14. marec, pamätný deň našich národných dejín - mohol neperušené prednášať prejav plný ostrých útokov proti režimu bez toho, aby polícia zasiahla. Akonáhle však zodvihol ruku k pôvodne skautskému pozdravu „Na stráž“, polícia ho zadržala a zhromaždenie ukončila. Tento príklad ilustruje najväčší problém zápasu s extrémizmom: ako dokážete mladistvému, ktorý nakreslí svastiku, hajluje alebo sa bije s rovesníkmi (údajne) opačnej politickej orientácie, či vôbec vie, čo znamenajú tieto symboly, či rozumie pravicovému alebo ľavicovému ideám a pod. A pokiaľ sa nedá dokázať vedomý úmysel, je ťažké niekoho uznať vinným.

Dovoľte mi, aby som ako muž pera, preživil s myšlienkou pravdy, práva a spravodlivosti pre svoj slovenský národ, pre svoju rodnú vlasť, najlepšie roky svojho života v dobrovoľnom exile, povedal ešte niekoľko zásadných slov na obhajobu slobody prejavu a vedeckého bádania.

Nemožno súhlasiť so zákonom, ktorý drasticky obmedzuje slobodu prejavu a vedeckého bádania. Každý človek dostal od Boha rozum a slobodnú vôľu. To znamená, že má právo povedať, čo on subjektívne pokladá za rozumné, pravdivé a správne. Iný člen ľudskej spoločnosti má rovnaké právo mu protirečiť a oponovať. Z tézy a antitézy sa rodí syntéza. Bez slobody slova a prejavu niet pokroku.

Prominentný anglický básnik 17. storočia John Milton (1608 - 1674) vášnivo obhajoval slobodu slova: „Daj mi slobodu skúmať, hovoriť a slobodne argumentovať podľa hlasu môjho svedomia a dal si mi tú najvyššiu slobodu.“ A ďalší britský mysliteľ, politický teoretik, ekonóm a poslanec John Stuart Mill

(1806 - 1873) o dvesto rokov neskôr k slobode myslenia pridáva aj požiadavku rešpektu k názorom iných: „Keby celé ľudstvo, mínus jedného-jediného človeka malo určité presvedčenie, a tá jedna osoba by bola opačnej mienky, ľudstvo nemá právo umlčať tohto človeka, práve tak, ako on - keby mal tú moc - nie je oprávnený umlčať ľudstvo“. A keď sme už pri tých citátoch dovoľte mi spomenúť ešte jeden: „Nesúhlasím s tým, čo hovoríte, ale na smrť budem hájiť právo, aby ste smeli a mohli svoje názory vysloviť“. Tieto slová v 18. storočí vyriekol symbol francúzskeho osvietenstva filozof a spisovateľ François Marie Arouet, ktorého všetci poznáme pod menom Voltaire (1694 - 1778).

Tieto princípy - a všimnite si, že boli vyslovené už v 17., 18. a 19. storočí - boli neskôr zakotvené v početných deklaráciách práv človeka, v deklaráciách ľudských práv a slobôd. V našich časoch ešte stále platí Deklarácia Spojených národov o ľudských právach, ktorá vo svojom 19. článku hovorí, že každý človek má neodcudziteľné právo na slobodu myslenia a prejavu. Toto právo zahŕňa nehatnú slobodu mať svoj vlastný názor a hľadať, prijímať i rozširovať poznatky a idey cestou všetkých oznamovacích médií.

Demokracia je charakterizovaná tým, že poskytuje každému jednotlivco-

vi priestor na slobodnú výmenu názorov. Demokracia, ktorá nevie uhájiť svoju existenciu a opodstatnenie bez cenzúry, bez zákonov obmedzujúcich slobodu slova a vedeckého výskumu, ktorá potrebuje vynášať zákony aby umlčala svojich kritikov, či už konštruktívnych alebo aj vyložené nepriateľských, je chorá de-

demokracia. Prává demokracia nesmie zapchať ústa tým, ktorí majú čo povedať, nesmie klásť prekážky slobode vedeckého výskumu pracovníkov, ktorí sa usilujú posunúť hranice nášho poznania. Veda nemôže zastaviť svoj pokrok zo strachu pred tým, čo svet urobí z nových objavov a z nových výsledkov bádania.

Samozrejme, uvedomujem si, že demokracia má právo obmedziť slobodu slova a prejavu v záujme národnej bezpečnosti, teritoriálnej integrity, môže vyniesť zákony, aby zamedzila neporiadkom, zločinnej činnosti, aby chránila zdravie a morálku spoločnosti, aby zaručovala práva menšín a skupín na okraji spoločnosti. Ale toto všetko už tu je. Existujúce zákonodarstvo slovenského štátu je viac než dostatočne schopné zabezpečiť pokojný a slobodný život občanov.

My, zákonodarcovia, sme povinní dohliadať na to, aby životy ľudí, ktorí nás zvolili, boli čím menej regulované predpismi a zákonmi. Jednota národa a výchova k spoločenskej zodpovednosti sa má vytvárať voľnou výmenou názorov, zosúladením rozdielností a nie zákonmi a nariadeniami zhora.

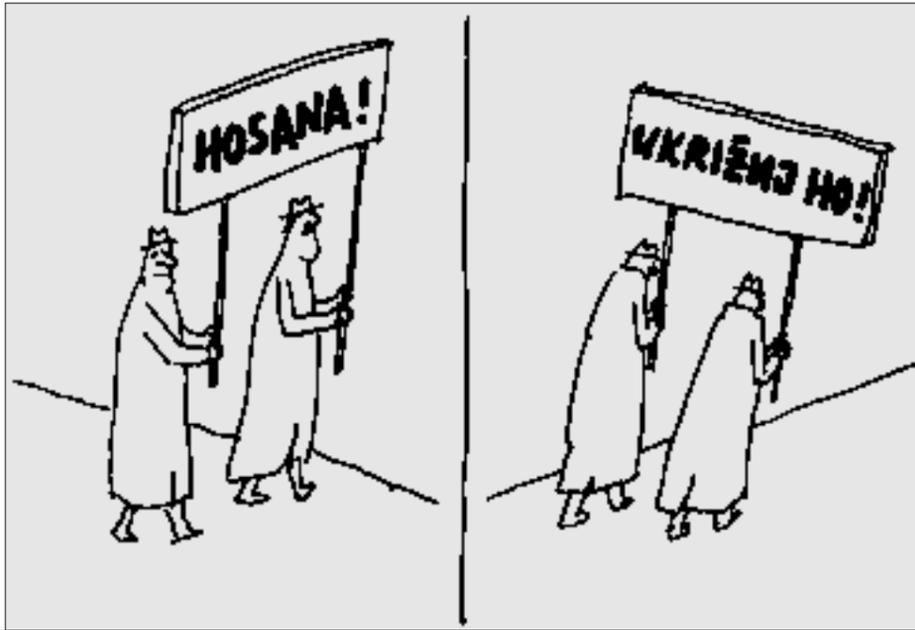
Caveant consu-

les ne quid detrimenti res publica capiat [Nech konzuli dávajú pozor, aby štát neutrpel nijakej ujmy] - týmito slovami varoval rímsky senát štátnik a filozof Marcus Tullius Cicero (106 - 43). To platilo pred 2 000 rokmi v antickom Ríme a to platí aj dnes v Bratislave. Neobmedzujeme slobodu našich spisovateľov, vedec-kých pracovníkov, kriticky zmýšľajúcich občanov a našich poctivých voličov, nekladme na nich ďalšie a nepotrebné bremená.

Z podnetu prezidenta republiky sa vraciame k novele Trestného zákona. Zhodou okolností sa to odohráva krátko po inaugurácii hlavy štátu pri príležitosti nástupu jej druhého funkčného obdobia. Prezident republiky bol zvolený do tejto funkcie občanmi na základe širokej podpory strán vládnej koalície, vyjadrenej veľkou väčšinou získaných hlasov. Spolupráca prezidenta republiky a parlamentu je jedným zo základných prvkov nášho politického systému.

Ak nás prezident republiky na začiatku svojho druhého funkčného obdobia žiada o zamietnutie predloženého textu, mali by sme našu vôľu k dobrej spolupráci prejavovať tým, že jeho návrh prijímame a predložený text zákona zamietame.

Ak dôjde k prelomeniu prezidentovho veta, uisťujem Vás, že môj hlas sa na tom nebude podieľať.

Kresba: Andrej Mišanek

Dňa 18. júna uplynulo päťdesiatpäť rokov, čo v podzemí kostola sv. Cyrila a Metoda v Prahe na Reeslovej ulici, zahynuli štyria parašutisti, medzi nimi Slovák Jozef Gabčík, ktorí spáchali atentát na ríšskeho protektora SS Reinharda Heydricha, dňa 27. mája 1942 o 10,30 hodín v štvrti Praha - Libeň.

Po atentáte bolo v tomto pravoslávnom kostole ukrytých celkom sedem parašutistov, traja na chóre kostola, ktorí pri prestrelke s Nemcami padli o niekoľko hodín skôr, než tí v podzemí - v krypte. Parašutisti ukrytí pod stavbou kostola, si ponechali posledný náboj pre seba, a tak sa Nemci nezmocnili ani jedného živého, ktorého by mohli pri výsluchu upotrebiť.

Hneď po atentáte - ako sa dalo predpokladať a čakať - boli rozpútané obrovské represálie: od popravy rukojemníkov predtým Nemcami uväznených, cez nočnú raziu v bytoch v celej Prahe po vyhlásenie stanného práva, až po vypálenie Lidice a zastrelenie všetkých mužov tejto obce, ktorá podľa Nemcov mala spojenie s parašutistami, či po sústavné popravy a vylepovanie červených plagátov s čiernymi písmenami mien popravených a po popravení všetkých osôb s priezviskom Valčík.

Historik Miroslav Ivanov v knihe Atentát na Reinharda Heydricha píše: „Ve skupině „parašutistů“ byly celé rodiny Valčíků a Kubišů. Otcové, synové, chlapičky na sousedním dvoře, ženy a děvčata - Valčík, Kubiš... Valčíková, Valčík, Kubišová, Kubiš... Snad všechny lidi, kteří se v protektorátu takhle jmenovali, zatklí, uvěznilí. Byli třeba příbuzní z těmi parašutisty až v desátém koleně, někdy je vůbec neznali, avšak přesto tady čekali na svůj osud.“

A historik pokračuje: „Jen Gabčíkova rodina tomu šla. Gabčík totiž pocházel ze Slovenska, a tak se ustalo, že se jeho otec i příbuzní dožili května 1945.“

A pozrime sa! Je to síce pravda, čo Ivanov v tejto vete píše, ale cez to všetko by mali naši marxistickí historici - taký Ivan Kamenec, alebo Dušan Kováč - dôkladne vysvetliť, lebo oni už pol storočia tvrdia, že Tisova Slovenská republika bola v područí, vazalom Nemecka (čím bola po vojne ČSR, ČSSR voči ZSSR?). Ale z tohto to vyzerá, že sa buď Hitler Slovenskej republiky bál - čo je nepravdepodobné, keďže viedol vojnu takmer s celým svetom - alebo rešpektoval jej suverenitu i v prípade účasti na atentáte jedného z jej príslušníkov.

Takže ako? Ako je možné, že v Protektoráte bez miľosti padali hlavy už len za „schvaľovanie atentátu“, ak teda nejaký občan nepredložene povedal „dobré mu tak“ a nemusel parašutistom ani pomáhať a bol zastrelený len za takýto alebo podobný výrok a priamych príbuzných slovenského parašutistu sa nikto ani nedotkol?

Naši marxistickí historici na túto otázku celých päťdesiat rokov odpoveď nehľadali, lebo sa im ju hľadať nechcelo a utekali od nej s poznámkou obdobnej jedinej vety, ako to urobil Miroslav Ivanov.

K výročiu smrti parašutistu Jozefa Gabčíka

Zo zápiskov Alice Haidlerovej

Ja sa tú odpoveď pokúsím nájsť.

Hitler poznal exprezidenta Beneša ako vlastné vrecko - ako sa ľudovo hovorí, videl do neho ako do chudej kozy. Samozrejme, že mu bolo známe, že cesta k atentátu vedie z Londýna od neho. Veď Beneš úplne jasne hovoril, „o nezbytnosti nejakej akcie násilnej.“ Bolo to jeho poslanstvo z 15. mája 1942. (Kniha Atentát... str. 191) Túto „akciu násilnou“ potreboval pre seba, aby si v zahraničí upevnil svoje postavenie pre súčasnosť a najmä pre budúcnosť. Potreboval umiestniť svoju osobu na čelo odboja. Ako inak mohol byť po vojne zase prezidentom? A on si nič iné ako prezidentský stolec pre seba predstaviť nevedel. Bolo tiež treba zahľadiť neslávny útek z republiky po Mníchove na jeseň v roku 1938. Veď mu isto museli dlho v ušiach znieť slová Pražanov - „kde je ten pán, čo měl plán?“, akými ho častovali rozhnevaní občania, ktorým sľuboval, že má ešte nejaký plán na zastavenie expanzie Nemcov a nakoniec z plánu bol aeroplán, ktorým utiekol. Preto aj keď mu vysielateľkou ľudia do záležitosti zasvätení dávali na vedomie, aby rozkaz zmenil na nejakú menej významnú osobu, napríklad na kolaboranta Emanuela Moravca, alebo vôbec odvolal, pretože z toho budú veľké represálie a doplatí na to mnoho ľudí - Beneš trval na svojej „akcii násilnej“, lebo je to treba, aj keď to bude stáť mnoho životov.“

S rozmyslom priberal medzi parašutistov, ktorí budú zhodení do Protektorátu, aj jedného Slováka, Jozefa Gabčíka; aby bolo zjavné, že po boku Čechov sa zapájajú do odboja aj Slováci. Keď atentát so zdarom uskutoční, zabije jednou ranou dve muchy: bude tak vlastne demonštrovaný česko - slovenský odboj a navyše - represálie sa rozvinú i na Slovensko. A to je dôležité. Slováci uvidia, že nie sú žiadna suverénna republika, ale len útvár, ktorý má do tej doby pokoj, dokiaľ to Hitler chce, ale keď to nechce, rozštekajú sa psi, rozbehnú gestapáci a je po suverenite. Beneš dostrká týmto atentátom Hitlera tam, kam chce; že podľa tajného Benešovho prania sa rozkrúti kolotoč aj so Slovákami.

Lenže žiadny kolotoč - i keď atentát bol úspešný - sa na Slovensku nekonal z dôvodu, ako som už uviedla: Hitler videl do Beneša ako do chudej kozy a ani mu nenapadlo, aby skákal, ako si Beneš naplánoval. Potrebral len Čechov. Inak dal na vedomie, že zákernosť pána Beneša sú mu jasné, ale ho absolútne nezaujímajú. A tak Benešovi sklaplo. Nemohol sa tešiť z výprasku Slovákov a ani nedostal do rúk zbraň, ktorú by využíval v rozhlasovom londýn-

skom štvani. V skutočnosti tak Hitler zabil jednu ranou dve muchy, a nie Beneš - a možno, že to boli aj muchy tri.

Toto sa marxistickým historikom konštatovať nechce, a tak vždy keď príde na to, ako je to možné, že všemocný Hitler nevrhol do Polúsvia, aby odvliekol a popraval všetkých príslušníkov rodiny Jozefa Gabčíka, prípadne príkladne potrestal celú obec ako Lidice, zaujímajú postoj mŕtveho chrobáka.

Taká za vlasy pritiahnutá naivita, že len tak sa stalo, že sa otec i príbuzní Jozefa Gabčíka dožili mája 1945, lebo pochádzal zo Slovenska! Čo je to za prekážka, keby Hitler bol chcel trestať? Aj spod zeme by vytiahol jeho príbuzných, nielen na Slovensku! Pre Hitlera v roku 1942 nič nebolo nemožné! A preto jediné vysvetlenie, že videl malému - vzrastom i významom - Benešovi až do obličiek a tam boli prinajmenšom dva, ale skôr tri dôvody zapojenia Slováka Gabčíka do benešovských odbojarských praktík. Zopakujeme si ich:

1. demonštrácia česko-slovenského odboja
2. následné represálie rozvinuté aj na Slovensko
3. potrestanie Slovákov predbežne Hitlerovými rukami, kým to bude Beneš uskutočňovať po vojne sám, za 14. marec 1939 a „zradu“ spáchanú na Čechoch.

A to Hitlerovi ani nenapadlo - aby vyšiel tajným želaniam slobodomurára Beneša - v ústrety. A zároveň mu tak aj naznačil, že vie, že celý projekt je jeho - Benešov - výmysel a preto rany dopadnú tam, kam majú. Nikde inde.

Išlo o týchto mŕtvych parašutistov, ktorí boli povynášaní z cyrilometodského kostola a ležali na chodníku:

Jan Kubiš
Jozef Gabčík
Josef Valčík
Adolf Opálka
Jaroslav Švarc
Jan Hrubý
Josef Bublík

Parašutistov bolo pochopiteľne - viac. Zoskakovali v rôznych časových intervaloch, na rôznych miestach Protektorátu. Niektorým sa zoskok po každej stránke podaril a mali šťastie, že sa začlenili do života pomocou ľudí, ktorých adresy dostali v Londýne, niektorých Nemci chytili a tých čakala smrť, iní sa buď otrávil, alebo zastrelili. A ďalší sa dobrovoľne prihlásili Nemcom a stali sa z nich konfidenti. Tým najvyššobecnějším známym, keďže od ne-

ho viedla niť prezradenia úkrytu parašutistov v kostole na Reeslovej ulici, sa stal Karel Čurda. Neprihlásil sa hneď, skrýval sa, ale keď sa Nemcom úkryt nedarilo nájsť, hoci vypísali odmenu za stopu, ktorá povedie k páchatelom - desať a neskôr dvadsať miliónov korún, napokon sa Čurda prihlásil. Najskôr listom adresovaným na četnícku stanicu v Benešove a potom aj osobne.

Autor citovanej knihy hovorí, že Čurda zlákali milióny. Aj keď to čiastočne mohlo byť tak, nemyslím si, že rolu úplne a výhradne hral len tieto peniaze. Vžeme sa do situácie. Čurda je schovaný na povale domu svojej matky v Starej Hline. Deň čo deň vníma besnenie Nemcov, ktorým sa nedarí. Od vyhlásenia stanného práva 27. mája 1942 platí vyhláska, že každý, kto páchatelov prechováva, alebo im poskytuje pomoc, alebo vie o nich alebo o ich pobyte a neoznámí to, bude zastrelený s celou rodinou. Táto vyhláska sa číta v štátnom rozhlase každú pol hodinu, v rozhlase mesta Prahy každých desať minút a neskôr každých päť minút. Atmosféra v Protektoráte po tomto atentáte je jedným slovom hrozná. Nemci sa týmto činom cítia zahanbení pred svetom a nemienia ho odpustiť. Na druhej strane sedí na povale dedinského domu jeden z parašutistov, ktorý toho vie dosť - i keď nie všetko. Dokedy môže takto sedieť, aby na neho neprišli? Ale keď naňho prídu, potom už bude na všetko neskoro. Keď Nemci ešte k tomu stanovili dátum 18. jún 1942 ako najposlednejší termín prezradenia úkrytu parašutistov, alebo iných okolností, ktoré by k tomu viedli - Čurda sa rozhodol.

Príslušníci čsl. jednotky v Anglicku (podľa knihy Atentát... str. 241.) upozorňovali čsl. vedenie v Londýne na neseriózný charakter Čurdu - sklony k alkoholizmu, prejavovanie obdivu k Hitlerovi a vyhlásenie, že urobil hlúposť keď odišiel za hranice, lebo mohol pokojne slúžiť niekde vo vládnucem vojsku, alebo u protektorátneho četníctva... Ktovie prečo potom napriek tomuto avizu bol vybraný, aby v Protektoráte zoskočil? V takom prípade nebol predsa predpoklad, že bude plniť, čo sa od neho očakáva!

Ďalší z parašutistov, ktorý sa prihlásil sám na gestape ešte začiatkom apríla 1942, bol Viliam Gerik. Na policajnom riaditeľstve v Prahe (8. 4. 1942) vyhlásil, že „je parašutista (parašutisti boli do Protektorátu vysielaní, aby napomáhali miestnym odbojovým skupinám, ktorých bolo niekoľko a aby udržiavali styk s Londýnom pomocou vysielateľky. Tou mali zároveň podávať informácie o hospodárskej, politickej, kultúrnej, výrobnéj činnosti v Protektoráte - pozn A. H.). a že sa dáva protektorátnym úradom k dispozícii, pretože poznal, že Anglia je prehnitá, židovská atď.“ - ako sa píše v citovanej knihe na strane 102.

Karel Čurda i Viliam Gerik boli po vojne v roku 1947 postavení pred súd a odsúdení na trest smrti obligátnym povrazom. Stojí za zmienku, že Nemci tento odporný spôsob popravy bežne nepoužívali. Popravy vykonávali zastrelením.

Čo vieme o udalostiach po roku 894, po smrti kráľa Svätopluka? Jeho syn Mojmir II. v hodnosti „veľkého kráľa“ uzavrel s Arnulfom mier, pričom mu postúpil Panóniu, územie terajšieho západného Maďarska. V roku 896 Arnulf korunoval za rímskeho cisára a neskôr podnikol ďalšie výpravy proti oslabenej Svätoplukovej ríši, no Mojmir II. sa ubránil; Arnulf zomrel 8. 12. 899 v Regensburgu, kde je aj pochovaný.

Územie dnešného Slovenska, ktoré podľa Jána Zigmundika bolo „v drevnosti husto zarastené veľkými lesmi ... od Tisy až po Čechy a od hôr karpatských až po biely Dunaj“ dostal „v roku 894 knieža Svätopluk II. za údel. Okolo roku 910 alebo ešte prvej vypukla medzi Čechmi a Poliakmi (oň) krutá vojna“, „až konečne jedna časť od hraníc českých až po riekou Hron dostala sa Čechom, druhá medzi Hronom a Tisou Poliakom“. „Hranice poľské sa končili na brehu Dunaja pri meste Ostrihome, potom šli k mestu Jager, postupujúc v riekou, ktorá sa menuje Tisou, zatočili sa okolo rieky, ktorá sa nazýva Topľou (Cepla) až ku hradu Salis“, pravdepodobne Slanec, „i tamže medzi Uhrami, Rusínmi a Poliakmi končili“.

Aj naďalej sa budeme pridŕžať úvah Jána Zigmundika. Po roku 907, „po strašnej bitke“ pri Bratislave (Bresalauspurcu), „o ktorej sa myslelo, že vraj ona zapríčinila pád Veľkej Moravy, nachádza sa Slovensko nie v rukách turecko-maďarských, lež v českých a poľských. A tak to trvalo sto rokov, až do roku asi 1030, keď veľmoži slovenskí, utvoriac zmluvu so sv. Štefanom, ktorý sa usadil do kráľovského kresla v roku 1000, pripojili sa dobrovoľne k jeho ostatnej ríši (dnešné západné aj východné Maďarsko s priľahlým územím), tvoriac takto cez storočia“ autonómnu súčasť Uhorska. „Táto samostatnosť slovenská má ... pomník v erbe“ uhorského, konštatoval Zigmundik ešte v uhorských časoch, ešte nemohol vedieť, že takýto pomník bude mať aj vo vlastnom „erbe“ a aj na eurominciaci.

Pýtame sa: musí prevzatie moci po Svätoplukovoch Arpadovcami nevyhnutne znamenať, že moc prešla do „cudzích rúk“? Prečo sa Anton Semeš pýta, či neznamená nič fakt, že kráľovskú moravskú korunu dostalo Uhorsko a nie Česko či Poľsko? Čo tým naznačuje?

Predstavme si „zospulenie kmeňov“, ktoré dostalo okolo roku 1300 meno „Maďari“ („starí Maďari“), pričom cisár Konštantín Porfyrogenet pri opise ich osudov dôsledne ich menuje „Turkami“. „Meno Maďar v drevných letopisoch nikde nenachodíme, ono vystupuje ... až okolo roku 1300“. Zigmundik na str. 24 svojej knižky vymenoval šesť „historických mien maďarského ľudu“: Turci, Bissení - po maďarsky Besenek, po slovensky Pečenegi, - Polovci, Chuni - po maďarsky Kúnok, po slovensky Chumaji, - Csangó magyarok a Chalisi. A potom píše: napriek tomu, že „starí spisovatelia nemeckí a talianski nazývajú ich zase Hungarmi, Ugarami“, toto „meno až tu dostali, vlastne našli“, keď sa spojili s „Čiernymi Uhrami“, sídliačimi za Tisou a „Zahurami“, sídliačimi v Sedmohradsku. Pretože starí Maďari sídlili na konci 9. storočia v Čiernom Uhorsku (územie medzi riekami Temeš, Aluta, Maruša, Kereš a Tisa), „menovali ich západní letopisci Uhrami, kdežto grécki spisovatelia nazývajú ich napospol Turkami“.

Približne do roku 889 staromaďarské kmene sídlili v krajine nazývanej „Lebedias“, čo je územie na dnešnej Ukrajine neďaleko Kyjeva, Odesy a Krymského polostrova a boli „za tri roky služobným a nájomným vojskom Chazarov“, ktorí vtedy ovládali Krym. Chazarový chagan ponúkol jednému z dvoch maďarských vajok, že ustanoví za knieža nad Maďarmi s tým, že ostanú naďalej na Kryme. Napokon sa kniežatom stal Arpad, syn druhého vaj-

du, Salmuceša, „lebo bol hodnejším, rozumnejším, chrabrejším a mal väčší spôsob k takovému dôstojenstvu. Arpada vtedy podľa slávneho chazarského zvyku pozdvihli na štít“ a učinili z neho knieža. Zigmundik vádza, že neskôr „tlačení Pečenegmi postúpili tureckí Maďari zo sídel v Lebedias do Moldavy a Besarbie“, teda západným smerom. „Za krátky čas boli od Pečenegov potisnutí až do Atelkusu“ (v Rumunsku), kde plnili úlohu ako „nájomné vojsko Grékov (Byzantíncov) proti Bulharom“ a „bulharský kráľ Simeon spojený s Pečenegmi zapríčinil ďalšie sťahovanie sa Arpadovho ľudu“ a po niekoľkých rokoch „zahnaní Maďari ... vstúpili do Veľkej Moravy“, na jej juhovýchodný okraj, na „tri dni cesty do Belehradu“ a „prebývajú v krajine Morava medzi riekami Dunajom a Sávou“. Veľká Morava v tých časoch (okolo roku 890) siahala

MARIÁN TKÁČ

Komu to vládli Arpadovci?

za Potisie, Sedmohradsko, čiastočne Srbsko a Valaško s hlavným mestom Craiova (dnes Rumunsko). Medzi rokmi 884 - 897 „prišiel zo Srbska ľud maďarský do južnej Panónie“ a stade ich povolal kráľ Arnulf ako nájomné vojsko proti Svätoplukovi I.

V roku 898 (teda štyri roky po smrti Svätopluka) vystupujú Maďari „ako pomocné a nájomné vojsko panonských i čiernouhorských Slovenov za panovania Mojmira II. ... proti Nemcom“. „Tito poslední (marehijskí Slovania) boli pánmi situácie, boli plukvodcami, Maďari len ich pomocníkmi, ktorých medzi seba prijali“. Zigmundik nás presvedča, že Maďari teda neprišli do Uhorska „čo výbojcovia, zaujímajúci túto zem následkom víťazných bitiev, lež čo pomocné vojsko, ktoré za vykonané služby dostalo dovolenie sa tu usadiť“.

Nuž a toto vojnové spojenectvo viedlo k tomu, že „Mojmir II. Velehradský, panovavší od roku 894 do roku 920, dal jedinu dcéru svoju za ženu Zoltasovi Arpadovičovi, najmladšiemu Arpadovmu synovi. „Mojmir po tejto svadbe umrel bez syna, ostaval kráľovstvo svoje (Panónsku marku) Zoltasovi, zaťovi svojmu v pokoji“, napísal Anonymus. Po Mojmirovej smrti „stal sa dedičom prestolu Velehradského“ Zoltas a „následkom tohto aktu“ sa stalo, „že spojené marky začali sa volať spoločným menom Uhorsko, bo knieža Zoltas Arpadovič skôr, než nastúpil na prestol velehradský, bol údelným kniežatom čierno-uhorským.“ Takže „Veľká Morava nikdy stroskotaná nebola, zmenila len pána, my Slováci nikdy v poddanstve maďarskom sme neboli v tom zmysle, žeby boli Maďari kedy Slovensko opanovali.“ A pokiaľ ide o Arpada, ten „nepanoval nikdy na veľkomoravskej, pozdejšie uhorskej pôde, on zahynul ešte na vojenskom pochode proti Bulharom iste roku 893“. „Odvtedy zostali Maďari vždy priateľmi Slovenov, nevládli proti nim, lež vždy s nimi proti Nemcom. Takto je i pochopiteľným, že celú svoju kultúru dostali a prevzali od Slovákov“.

Kráľ Štefan (pôvodne Vajk), nemal teda úplne „cudzíe ruky“, jeho prastará mama bola dcéra Mojmira II., manželka Zoltasova (a ten mal syna Takšoňa a ten Gejzu a Gejza Vajka (Štefana).

Starí Maďari obsadzovali východné Slovensko len postupne a pomaly po roku 1030 od Užhorodu, a postupovali smerom na Michalovec. Na začiatku sa dostali len k zásekem pri Jasenove a popod hory po „starej ceste“ do Strážskeho. Neskôr obsadili Trebišov a Vranov, až potom Košice, Šariš a Spiš. Až pred koncom 12. storočia sa dostali k poľským hranici. A bolo to obsadzovanie viac - menej pokojné. Okrem hrobu pravdepodobne starého maďarského náčelníka zo Zemplína z okolo roku 1000,

ne našli sa stopy po slovensko-maďarských bojoch. „Maďari nedošli do Uhorska čo výbojcovia, zaujímajúci zem následkom víťazných bitiek“, ale ako „pomocné, nájomné, služobné vojsko, ktoré za vykonané služby dostalo povolenie sa tu usadiť“. Zdá sa, že „zánik Moravy“ a „vznik Uhorska“ je falošne postavená téza. Čo zaniklo a čo vzniklo? Nešlo len o štátny prevrat? Lebo príchodom Arpadovho ľudu na naše územie sa „nič nezmenilo, ani vnútorná“, ani zahraničná politika. „Vo vojnách moravského zväzku proti bavorským Nemcom, vedených kniežatami Rastislavom, Slavomírom, Svätoplukom I., Mojmirom II. pokračovalo sa za kniežat Zoltasa, Takšoňa (Zigmundik uvádza „Toskusu“)“ a aj neskôr.

Teda „príchodom Arpadovho ľudu do marahanského mocnárstva nestalo sa rozkolenie, rozbúranie a akési roz-

rušenie tohože mocnárstva, ale jedine veselá a rozkošná svadba dcéry Mojmirovej zo Zoltasom“. „A ako v privátnom živote po svadbe mladá nevesta a jej majetok prijíma meno mužovo, tak i po tejto svadbe majetok dcéry Mojmirovej, marka panónska, začala sa menovať menom jej muža, kniežata uhorského „Uhorskom“. Neveľký „počet a charakter maďarského ľudu“ je dôkazom, že nebol schopný „rozrušiť mocnárstvo marahanské“ a zároveň „ustrojiť velebnú budovu drevnej monarchie uhorskej“.

Hroby sa naozaj nenašli. Prečo? Žeby staroslovenské rody jednoducho súhlasili s výmenou dynastie? A tak hašterivých Svätoplukovcov vymenili Arpadovci, v ktorých žilách kolovala aj slovenská krv. Dôležité bolo - pod vplyvom cyrilometodskej misie - aby išlo o „kráľa spravodlivosti“ (rex iustitia).

Jednou z mála bitiek bola bitka o Zemplín, o ktorej by mohol svedčiť bohatý hrob staromaďarského vládcu, ale aj Balada o Vojteškovi z roku 1842, ktorú vyrozprávali bačovia a valasi zo Zemplína Izmailovi Ivanovičovi Sreznenskému počas jeho cesty po Slovensku. Jej časť poskytol Anton Semeš: Na dubrave havraní prežalostne viju. / Azda sa to Slaviani s nepracelem biju. / S nepracelem, co naše chce rabovac salaše. / Chlapci duškom šedajme na bystré koniky, / kraj si hubic nedajme skrze tote zbojníky, / co nam lečjak krev pijú a s jich pánem z nej tyju. / Za mnou, chlapci, len za mnou: tam su pri Bodroku. / S povetricou náramnou leme jim do sboku, / zeby mi jich pobili a na kusy zdrobili. // Vojteškova manželka Choteška ho odrádzala, aby nešiel. On predsa len odišla a Choteška ho vyzerala z okna hradu Čičava. Šuhaji sa už vracajú. Choteška ich zastaví. Vraví jej, aby Vojteška nečakala, lebo: „Spad on v šarce zranený, od nás darmo bránený“ (Jozef Jurovský, Tovarnianska tradícia, 1953 v rukopise).

Nebude pravda asi taká, že naši predkovia z posvätoplukových čias možno ani nezaevidovali okrem zmeny dynastií (ak sa tá informácia k nim vôbec dostala) žiadnu inakšiu zmenu? Vojny boli predtým aj potom, mnohí sa utiahli nie posledný raz v našich dejinách do hôr, „večných ochránkyň“ Slovákov. Možno mnohé slovenské mamy sa nechceli pozeráť, ako ich synovia nezmyselne krvácajú, a tak zaveli: „Do hôr!“ Slováci nikdy neriešili zmenu štátneho usporiadania bojom a krvou. A možno aj preto nestávajú sochy.

Arpadovci sa stali pokračovateľmi Svätopluka, z ktorého čias prevzali nielen vnútorné župné usporiadanie, vieru byzantského rítu, ktorú len neskôr vytlačil latinský rítus, ale aj symboly, predovšetkým dvojramenný kríž s troch kopcoch. Ak uhorskému kráľovi Štefanovi, zvečnenému vo Viedenskej obráz-

kovej kronike, len máličko vymeníme farby na korotve, ktorú drží v ľavej ruke a na štíte, ktorý zvierá v pravej ruke, čierny kríž za biely a čierne kopce za modré a pozadie ponecháme červené, stane sa z toho muža zároveň aj prvý slovenský zástavník, herold. Aj po jeho smrti toto kráľovstvo pretrvalo, no nevládla mu však „čistokrvná“ slovenská dynastia, ale predsa len „cudzí“ králi. Doslova sa totiž naplnila Metodova predpoveď. Ten tri dni pred smrťou takto napomínal Svätopluka, aby žil podľa písma a nevyháňal jeho žiakov: „Na tisíc rokov sa staneš podnájomníkom vo vlastnom dome!“

V slovenských dejinách sa teda začala epocha spoluzitia so starými Maďarmi po roku 1030 a na jej samom začiatku možno bola svadba dcéry Mojmira II. a Arpadovho syna. Stalo sa tak po vcelku slávnom období vlastnej roz-

rádovcov, po ženskej línii významne pomešanom slovanskou a byzantskou krvou, pričom až do 12. storočia (do roku 1105 za kráľa Kolomana) mohla viesť Nitra ako údelné kniežatstvo pomerne nezávislú politiku, vrátane razby vlastných mincí a jej kniežatá boli korunované vlastnou korunou. Posledným nitrianskym kniežatom bol Almoš (+1129), ktorého dal brat, kráľ Koloman (1070 - 1116), vedno s jeho maloletým synom Belom oslepiť a uväzniť. Hrôza dejín: už tretie a štvrté oslepenie po Rastislavovi a Vazulovi. Belo sa napriek tomu stal v roku 1131 kráľom ako Belo II. (1110 - 1141).

Štát, ktorému vládli Arpadovci, bol „viacjazyčný“ a s dvoma cirkevnými obradmi: byzantským (gréckym, staroslovenským) ako pozostatkom po sv. Metodovi a postupne prevažne latinským (rímšským). Na svätostefanskej korune a na vrecku, v ktorom „nosieval sv. Štefan strieborné peniaze, aby chudobným v každej chvíli mohol poskytnúť almužnu“ sú „slovenské nápisy v cyrilike“ (Josef Ružička, Život a zvyky slovenských národů, Praha 1928, s. 292). V roku 1043 mučeníckou smrťou umrel sv. Bystrík, posledný známy nitriansky biskup, podporujúci (staro)slovenskú cirkev. Podľa Sasinka kráľ „Belo I. (1060 - 1063) bol priateľom slovenskej východnej cirkvi tak, že od carhradského cisára Konštantína Monomacha (1042 - 1054) obdržal i korunu“. Išlo o Monomachovu korunu, ktorou korunovali nitrianske kniežatá a ktorá „zo zeme vykopaná bola r. 1860 v Kliši pri Nitre“. Na cirkevnej synode v Sa-bolči v roku 1092 prijal dokonca kráľ (svätý) Ladislav nariadenie, „že tí príslušníci latinského obradu (kňazi a veriaci), ktorí sa nedržia uhorských, to znamená východných zvykov, budú z krajiny vykazáni“ (Michal Boka). Poloslovenský Arpadovec Belo III. (1171 - 1196), ktorý sa ukázal ako mimoriadne nadaný štátnik a vojvodca, čo ovplyvnil desaťročný pobyt v Byzantsku, „do smrti ostal údom byzantskej cirkvi“, tvrdí Titus Kolník. Zlom v prospech latinčiny nastal až po nástupe Anjouvcov na uhorský trón.

Medzitým kráľovstvo prežilo obdobie križiackych výprav po tom, čo ich 27. 11. 1095 na synode v Clairmonte vyhlásil ako „svätú vojnu“ proti moslimom pápež Urban II. Do výprav s cieľom oslobodiť Boží hrob v Jeruzaleme z moci Turkov sa zapojilo aj Uhorsko. Poddaní, ktorí sa výpravy zúčastnili, mali dostať slobodu a pôdu, feudáli zase to, po čom najviac túžili, majetok. Už prvú výpravu v roku 1096 poznamenal statočný zápas Nitranov za záchranu židov, ktorí boli terčom križiakov. Križiacke výpravy zrodili Rád templárov.

V marci 1241 vpadli do Uhorska Tatári. „V krvavej bitke pri rieke Slaná s obrovskou inváznou armádou Džingischánovho vnuka Baruchana, 11. 4. 1241, v nej padlo len na uhorskej strane viac ako 45 000 ľudí a templári pod vedením Jakuba de Mont Royal do konca kryli ústup kráľa, a zomreli do posledného muža“, konštatujú autori publikácie Po stopách templárov. Kráľ Belo sa zachránil iba útekem cez Bratislavu (tu mu pomohli domáci židia) na dalmatínske ostrovy. Po náhlom odchode Tatárov začalo sa s výstavbou kamenných hradov, kráľ začal udeľovať výsady šľachte a posilnila sa kolonizácia. Medzi pôvodných obyvateľov Slovenska sa vklínili predovšetkým Nemci, ale aj Valasi, ktorým domáci vládcovia a aj cirkev poskytli rozsiahle osobitné práva a povolili im priniesť si aj vlastné právne a hospodárske inštitúcie.

Začalo sa osudové „východné úsilie“ Nemcov, keď po prvý raz „začal ich pochod na východ“: do dnešného Poľska, Česka, Slovenska, Maďarska a Litvy. Táto invázia poznačila aj budúce činy, ale aj ideológie. Veď nevznikla napokon teória o vytlačení Germánov Slovanmi zo strednej Európe v 5. či 6. storočí len preto, aby odôvodnila v 19. a v 20. storočí známy „Drang nach Osten“?